

Rejser i Vestjylland

Af Peter Hovmand

Områder i Vestjylland s. 2

Bag om Vestjylland s. 3

Område 1 - Plantagelandet s. 23

- Fra Limfjorden til Ringkøbing Fjord

Område 2 - Klitlandet s. 49

- Fra Ringkøbing Fjord til Blåvands Huk

Område 3 - Esbjerg og Ho Bugt s. 65

- Esbjerg og Ho Bugt

Område 4 - Vadehavet og øerne s. 91

- Fra Fanø til Tønder

Praktiske oplysninger s. 125

Områder i Vestjylland

Plantagelandet

I den nordlige del af Vestjylland ligger de to største skovområder, nemlig Klosterhede Plantage og Stråsø Plantage vest for den gamle handelsby Holstebro. I skovene lever dyr som kronhjorte, rådyr, bævere og grævlinge. Ellers præger store marker landskabet, hist og her brudt af store og små åer. Langs kysterne sørger havnebyerne Lemvig, Thyborøn og Thorsminde for fiskernes vigtige forbindelse ud til Vesterhavets dybere vande.

Klitlandet

De bedste strande ved Hvide Sande og Nymindegab og de flotte klitter langs kysten dominerer området. Men faktisk er her en stor alsidighed i naturen: Værnengene og Tipperne i bunden af Ringkøbing Fjord. Nationalpark Skjern Å med landets største hede, Borris Sønderland mod øst. Og den store klithede, Kallesmærsk Hede ved Blåvands Huk, landets vestligste punkt. Glæden ved naturen har præget lokalbefolkningen, og den kan sagtens smitte, bare man kaster sig ud i det.

Esbjerg og Ho Bugt

Helt centralt ligger Esbjerg som regionens hovedby. Den store havn har sat sit præg på byen og befolkningen, men der er ikke så mange fiskere og søfolk tilbage som man skulle regne med. Det er mere en international blanding af offshore-folk, vindmølle-arbejdere, handelsfolk og rejsende man støder på i byens gågader. Mod nord ligger Ho Bugt som et fredeligt åndehuld med strande, Marbæk Plantage ved Varde Å og det fredede engområde, Skallingen på den anden side af bugten.

Vadehavet og øerne

Danmarks største nationalpark, Vadehavet strækker sig fra Ho Bugt helt ned til grænsen. Det er et unikt naturområde skabt af havets vekslen mellem høj- og lavvande. Øerne Fanø og Rømø byder på landets reneste strande. Danmarks ældste by, Ribe er i sig selv levendegjort historie, ikke mindst i kraft af domkirken og livet i byen og de flotte museer. Sydpå ligger Tønder Marskens fredede fugleområder og nyder godt af digernes beskyttelse. Hundredetusindvis af fugle boltrer sig i engene, og ved solnedgang er der mulighed for at opleve Sort Sol, stærenes ballet der fylder himlen i et magisk øjeblik.

Bag om Vestjylland

Vestjylland har altid været tæt forbundet med havet, nogle gange lidt for tæt, når der var stormflod og Vesterhavet ikke helt blidt omfavnede ryggen af Jylland. Tidligere var fiskeriet det altdominerende erhverv, og det fylder stadigvæk lidt i folks bevidsthed, men nu er der også andet der skal fiskes op fra havets bund, nemlig olien der gemmer sig 200 km længere ude vestpå. Nu gengælder vestjyderne havets favntag, godt hjulpet af de store oliefirmaer, og det hjælper alt sammen til at få økonomien til at køre rundt.

Via Nordsøen har Vestjylland haft en naturlig, tæt forbindelse til Færøerne, Grønland, Storbritannien og Holland. Før i tiden var det især havet der var den store færdselsåre i den vestlige verden. Hovedbyen, Esbjerg har i sine blot 140 år ændret sig gevaldigt fra at være en havne- og fiskeriby til også at være lidt af en olieby med masser af offshorefirmaer og industri med de udfordringer og goder det indebærer.

Den hurtige udvikling af sat sit præg på hele regionen. De omskiftelige krav har ført til en særlig iværksættertrang og arbejdsomhed som også turisterne nyder godt af. Vestjylland lever selvfølgelig ikke længere blot af havet og landbruget, men også af den moderne industri - og den voksende turisme, hvoraf danskere nu udgør halvdelen. Den særlige vestjyske natur og alle de muligheder der findes her, har i høj grad været med til at danskerne har genopdaget deres eget land som et ferieland.

Fakta om Vestjylland

Vestjylland syd for Limfjorden strækker sig over 200 km i lige linje fra Thyborøn til Tønder. Derimellem ligger blot to større byer, Holstebro (33.500 indbyggere) i nord og Esbjerg (70.900) i vest, men til gengæld findes her en meget alsidig natur, lige fra plantagerne inde i landet til klitheden tættere på kysten, fra de gamle fjorde der nu er beskyttet af diger i nord til øerne i Vadehavet i syd, og ikke mindst de fantastiske sandstrande langs store dele af Vestkysten.

ÅBNE OG NYSGERRIGE FOLK

Mange folk ville uden bedre vidende opfatte Vestjylland som en del af "det mørke Jylland," men de kunne ikke tage mere fejl. Godt nok er Vestjylland et såkaldt udkantsområde, der ikke automatisk nyder godt af den vækst der er omkring storbyerne Aalborg, Århus, Odense og København, men Vestjylland har faktisk altid kunnet klare sig selv.

Esbjerg er f.eks. stadigvæk en af de vigtigste havnebyer i Danmark. Selvfølgelig, kunne man sige, beliggenheden er optimal i forhold til nabolandene mod vest, men det er nu heller ikke et tilfælde at man har placeret Esbjerg Havn her. Der kører fortsat rigtig mange lastbiler frem og tilbage hver eneste dag, de fleste med containere, andre med udstyr til boreplatformene længere ude i Nordsøen. Desuden er der også bilfærgerne til Harwich i England.

Fiskeriet fylder ikke så meget længere, men der er stadigvæk en særlig respekt omkring erhvervet. Faktisk er der en dyb respekt for håndværk i det hele taget, en respekt som desværre er ved at gå tabt i mange af de større byer.

MANGE MULIGHEDER

Både indbyggerne og turisterne i Vestjylland har rigtig mange fritidsaktiviteter at vælge imellem efter fyraften. Ud over smukke gå- og cykelture i naturen, er der unikke muligheder for kano- og kajaksejls på de store åer, og ikke mindst sejls, windsurfing og badning i Vesterhavet i sommerhalvåret. Desuden byder flere byer på anderledes tilbud som vikingemuseer, fiskerimuseer, kulturelle begivenheder og diverse forlystelser. Vestjylland rummer en ganske særlig charme, og antallet af officielle ferieovernatninger i området nærmer sig 7 millioner om året. Turismen i den nordlige del af Europa burde være i vækst, og med den globale opvarmning in mente fortsætter den nok et godt stykke tid fremover.

Fremtiden

Indbyggertallet i Vestjylland er stagnerende, flere steder faldende, med en stadig tilstrømning til de større byer. Det er en normal udvikling i et udkantsområde, og det er ikke i sig selv et godt tegn for regionens fremtid. Der er taget flere initiativer for at vende udviklingen, ikke mindst en satsning på flere uddannelsesinstitutioner (f.eks. er der kommet en del af Syddansk Universitet i Esbjerg) og på flere store kulturinstitutioner

(ikke mindst Esbjerg Kunstmuseum, Musikhuset af Utzon og Vestjysk Musikkonservatorium). Men arbejdspladserne forsvinder fortsat, og det er jo nok så afgørende for udviklingen.

En mulighed er at satse endnu mere på turismen. I forhold til kysterne i Frankrig og Spanien er Vestkysten trods alt endnu en eksotisk, kun halvt udnyttet perle. F.eks. er de færreste klar over at man her kan finde nogle af verdens allerbedste surferområder.

FODBOLD & FINKULTUR

I den permanente samling på Esbjerg Kunstmuseum findes et maleri af Michael Kvium som kan vække en vis genklang hos mange danskere. Det forestiller en nøgen, halvfed mand - alene ude i skoven. Det er et frastødende syn, men manden vækker i sin ensomhed alligevel en hvis sympati. Om ikke andet stiller det de klassiske skønhedsidealere til diskussion, og det er en diskussion der er svær at undgå - om man vil det eller ej.

Rådne grise

En af Kvium mere provokerende kolleger er Christian Lemmerz der blev kendt for sin udstilling af rådne svinekroppe på Esbjerg Kunstmuseum i 1994. Denne udstilling startede flere diskussioner, nogle relateret til det både historisk - og biologisk set nære forhold mellem mennesker og grise. Husk på at mennesket faktisk har omkring 90 % af sine gener til fælles med grisen. I fremtiden vil der givetvis blive produceret ”menneskelige” organer i grise til brug i livsvigtige operationer. Samtidig bliver der spist op mod 100 millioner tons svinekød om året (halvdelen af det i Kina), og i Danmark alene bliver der produceret over 25 millioner grise hvert eneste år – primært til eksport. De danske grise skaber årligt en omsætning på over 30 milliarder kr.

Emnet er i høj grad relevant for Vestjylland og Esbjerg, hvor både produktion og eksport af svinekød betyder en hel del. Lemmerz’ udstilling blev i sin tid et tilløbsstykke og et diskussionsemne i hele landet, og det kan da godt være at salget af svinekoteletter stagnerede for en periode, men der er ingen der skal tage flæskestegen af menuen her i landet, især ikke i Vestjylland, hvor man sætter stor pris på også at spise andet end fisk.

Fodbold

I hvor høj grad rådne grise udstillet på et museum siger noget om mennesket kan også diskuteres. Men til daglig er kulturlivet i Vestjylland i høj grad præget af fodbold, en ting

som mange vestjyder elsker at samles omkring, gerne over en kold øl og måske en pølse lavet af billige griserester fra slagterierne. Hvis den lokale klub spiller, har man mulighed for at se lokalpatriotismen folde sig ud i fuld størrelse. Stemningen er som regel ganske god, især hvis klubben vinder, for så bliver det helt sikkert en god aften.

Den kritiske sans

Der er i Vestjylland en sund skepsis over for det etablerede, især alt det fra hovedstaden, København. I perioder har alt udefrakommende skulle passe på med at føre sig for langt frem, og sådan er det vel til dels stadigvæk. Men der ligger også en dyb nysgerrighed i befolkningen, både hos de unge og de gamle. Her snakker man gerne med fremmede, når bare de tager det lidt med ro. Den slags åbenhed, blandet med en naturlig nysgerrighed og hjælpsomhed, savner man tit i storbyer som København. Måske går denne nysgerrighed i arv fra de gamle sømænd der vel som noget naturligt var draget af det fremmede.

Gang i kunsten

Der gang i kulturen og kunsten mange steder i Vestjylland. Der er de forskellige kunsthåndværk (ofte relateret til søfart eller den gamle vikingekultur). Men der er også den finere kunst på museerne. F.eks. viser Fanø Kunstmuseum klassiske fanømalere som Julius Exner og C. F. Sørensen, mens Ribe Kunstmuseum har en meget fin samling af dansk kunst fra 1700-tallet og frem med værker af bl.a. Thorvaldsen, Eckersberg, Købke og Marstrand. I Danmark er der ikke nødvendigvis en modsætning mellem finkulturen og massekulturen. Fodbold bryder utvivlsomt alle skel, men det er den klassiske kunst efterhånden også begyndt at gøre. Der er ikke noget der er for fint for en moderne vestjyde. Og dog! Det skal helst ikke være for selvhøjtideligt –det til gengæld gerne rumme en god portion selvironi.

Musikken

I weekenden er det i de større byer i Vestjylland ikke svært ved at finde steder med live musik. Det i sig selv er faktisk lidt specielt i et land som Danmark, hvor folk primært går i byen for at snakke med vennerne. I Vestjylland er især musikere med forståelse for det tilbagetrukne, jyske sindelag i høj kurs. Således bliver musikere som f.eks. Johnny Madsen og Steffen Brandt altid modtaget med en hvis begejstring når de kommer til byen.

Johnny Madsen er en ægte vestjyde, født i Thyborøn og nu bosiddende på Fanø. Hans sange er præget af blues og fandenivoldske, lettere surrealistiske tekster:

På en rastepads i Kassel trak en mamma rundt med en muttis klukke kinder
Violinen var den samme som vi snød i fjord
Og Speedy Gonzales spillede Honkitong på en veranda vendt mod øst
Ja blodet i hans årer flød stille mod den spanske kyst

Det er sommer - og uden for sæsonen, folk de danser og danser og danser
Det er sommer - og uden for sæsonen, og de smiler og griner og smiler
Det er sommer - og uden for sæsonen, hulabula vi elsker coca cola
Det er sommer - og uden for sæsonen

- Uddrag fra albummet og sangen 'Uden for sæsonen' (1988)

Teksten afslører en drømmerisk udlængsel som er ret typisk i Vestjylland, men som vel også er ret genkendelig for de fleste mennesker med hang til at rejse.

ØL, SNAPS & FISK

Det vestjyske middagsbord byder stadigvæk på gode, nærende retter som f.eks. røget laks eller hvidfisk, utallige former for velsmagende sild og mere specielle retter som tørret fisk og stegt baskuld (tørret, røget og let saltet ising). Sådan noget som baskuld er ikke længere hverdagskost, men en forholdsvis dyr specialitet de lokale nyder til et festligt frokostmåltid – gerne med en lille skarp til.

FESTLIG FROKOST

På en restauration som f.eks. Sand's på Skolegade i Esbjerg kan man med fordel prøve deres baskuld til forret. Den smager himmelsk, men pas på benene. En god snaps passer godt til, men det er ikke en nødvendighed. En anden god forret er røget laks godt med tilbehør til. I Vestjylland er der forskel på den røgede laks fra sted til sted, så det skader ikke at prøve sig frem. En god hovedret er stegt rødspætte med kartofler til. Det er noget andet end de fleste er vant til. Rødspætten er af højeste kvalitet, pænt stor og helt frisk. Ingen friture her!

Mange af de store restauranter er af international standard, men vær ikke bange for de mindre, måske ikke helt så smarte steder tættere på havneområderne. Her får man som regel de mere oprindelige, enkle måltider, som de gamle fiskere stadigvæk vil have dem. Heldigvis er der her ofte også noget der falder i børnenes smag, hvem kan for eksempel ikke lide en fiskefilet med remoulade? Mange steder fås også rugbrødsmadder med højt belagt pålæg. De lokale havnearbejdere har jo brug for lidt ekstra brændstof til resten af dagen.

DET GODE MÅLTID

Jyden er stærk og sej, siger man, men den lette adgang til sunde råvarer fra havet har ikke nødvendigvis gjort ham sundere end gennemsnittet af den danske befolkning. Den ældre generation har arbejdet hårdt, måske også lidt for hårdt. Mændenes arbejde på de store fiskekuttere og de første trawlere var ekstremt slidsomt. Og mange af kvindernes indgang til arbejdsmarkedet på fabrikkerne var både ensformigt og usundt for ryg og led. Det gode, robuste måltid sat sammen af hvad havet nu havde at byde på, var dengang dagens kærkomne belønning.

Traditionen med det gode måltid er gået videre til næste generation, men arbejdet efter maskinernes fremmarch og den moderne effektivisering er ikke længere så krævende rent

fysisk. Derfor har man i Vestjylland, ligesom i resten af den vestlige verden, nu også problemer med overvægt og manglende motion. Den fysiske træning er efterhånden noget der hører fritiden til, det tager bare tid at vænne sig til.

SUND MAD

Det er vigtigt at spise godt, men det skal helst også være sundt. På Vestkysten er der gode muligheder for at finde det perfekte kompromis. Her er masser af fisk, og denne proteinrige spise er i sig selv slankekost, så længe man ikke propper sig med alt for mange kulhydrater i form af brød og pasta. Fisk som laks og hvidfisk er meget tilfredsstillende at spise, det skyldes ikke mindst at de indeholder meget naturligt fedtstof i form af fiskeolie, men i modsætning til andre former for animalsk fedtstof er det ganske sundt. Så det skader bestemt ikke med et ekstra stykke laks, hvis man vil have det lidt godt.

Et vestjysk røgeri som Hjerting Laks sælger ferskrøget laks af høj kvalitet flere steder. Hjerting Laks er et godt eksempel på et familiefirma der har udviklet sig igennem flere generationer, og som nu klarer sig ganske godt med eksport til det kræsne italienske marked. I Italien bruger man røget laks i f.eks. pastaretter og sandwich.

LOKAL ØL

Der er flere små lokalbryggerier i Vestjylland. Vestjyder elsker om nogen en god øl, men hvis det er prisen det kommer an på, vil de måske hellere have to normale øl end en enkelt lidt finere. Fanø har sit helt eget bryghus der laver fortræffelige specialøl. Ligeledes byder Ribe Bryghus på flere luksusøl, men prisen er måske lidt pebret. En væsentligt billigere Thy Pilsner er nu heller ikke til at kimse af. Prøv deres Porse Guld, en overraskende velsmagende øl, der ikke virker nær så stærk som den i virkeligheden er.

Historie

VIKINGER, FISKERE & VINDMØLLER

Nu om dage står virksomheder som vindmølleproducenten Vestas og olie- og shippingfirmaet A. P. Møller – Mærsk centralt på arbejdsmarkedet i Vestjylland. De udnytter effektivt naturens ressourcer på hver deres måde – og de har bl.a. brug for stærke og hårdføre mænd som arbejdskraft. Den slags virksomheder synes at passe godt til den vestjyske arbejdskultur, præget af gamle fiskere, sømænd, landmænd og handelsmænd – om nogen vikingernes sande efterkommere.

Vikingernes herredømme

En meget central del af Danmarks historie er netop Vikingetiden år 780-1050. I den periode blev nordiske krigere berygtede i hele Europa for deres blodige plyndringstogter. Især i England nød vikingerne godt af den svage kongemagt i området. Her plyndrede man i stort omfang de velhavende munkeklostre langt ind i landet, hvilket også har givet stof til flere skriftlige beretninger fra overlevende munke.

I 850 begyndte vikingerne at bosætte sig i Nordengland, hvilket gav mulighed for større plyndringstogter i resten af landet. Med samlingen af Danmark, især under Gorm den Gamle i midten af 900-tallet, voksede vikingernes flåder. Og det lykkedes dem at få herredømme over store dele af England, et herredømme der holdt i mange år.

Flere steder i Vestjylland kan man opleve den gamle vikingekultur, bl.a. i Bork Vikingehavn, som er en rekonstrueret vikingebosættelse med mange aktiviteter for de besøgende. Desuden er der Ribes Vikinger med en vikingehandelsplads med et vikingeskib forankret, og i nærheden findes Ribe Vikingecenter ved Lystrup, et frilandsmuseum med håndværkere der arbejder efter de gamle metoder.

Samlingen af Danmark

Helt centralt står Gorm den Gamles samling af Danmark og efterfølgeren Harald Blåtands officielle kristning af landet omkring år 960. Således er Danmark et af verdens ældste kongedømmer, og den nuværende kongefamilie, ikke mindst Dronning Margrethe er i dag højt elsket og respekteret af folket for sit repræsentative arbejde for landet.

Reformationen

Reformationen af den danske kirke i starten af 1500-tallet har haft stor betydning for hele landet, ikke mindst for de meget troende vestjyder. Den tyske munk, Martin Luthers grundlæggende tanke var at man ikke kunne blive frelst blot ved at give gaver eller penge til den katolske kirke, men kun ene og alene ved Guds nåde og tilgivelse i sig selv. En af hovedkræfterne bag reformationen i Danmark var præsten Hans Tausen, senere biskop i Ribe.

Tysk inspireret administration

Efter utallige krige med sine nabolande, begyndte Danmark at stabilisere sig i løbet af 1600-tallet, ikke mindst ved hjælp af en fremvoksende, tysk inspireret administration, hvor vigtige borgere fik mere og mere indflydelse. Reformerne inden for landbruget og den øgede frihed til folket i 1700-tallet førte til økonomisk vækst i hele landet.

Krigene med England

Desværre lå Danmark som en lus mellem to negle da Napoleon konfronterede England i starten af 1800-tallet. Det førte til englændernes beslaglæggelse af den danske flåde i København (på det tidspunkt en af de allerstørste i verden), og det efterfølgende bombardement af hovedstaden i 1807. På Strandingsmuseet St. George kan man se fund fra to engelske orlogsskibe der strandede i 1811. Her forsvandt 1.400 engelske soldater i bølgerne.

Tabet af Slesvig

1. Slesvigske Krig mod Tyskland brød ud i 1848 og sluttede med stort set uændret resultat i 1850, men 2. Slesvigske Krig i 1864 endte med et nederlag langs den danske kampstilling Dannevirke og ikke mindst ved byen Dybbøl. Over 4.000 danske soldater mistede livet på et halvt år, og det ud af en samlet befolkning på blot 2,6 millioner indbyggere.

Nederlaget førte til tabet af hele Slesvig og Holsten, og den danske grænse blev nu rykket helt op til Kongeå, mens Ribe (landets ældste by) dog forblev dansk. Fra den ene dag til den anden var 1 million mennesker ikke længere knyttet til det danske kongerige.

Oprettelsen af Esbjerg Havn

Tabet af de vigtige havne i Slesvig førte hurtigt til oprettelsen og udviklingen af havnebyen Esbjerg. Men det er i dag meget svært at forestille sig hvor chokerende og smertefuldt tabet af Sønderjylland må have været for det danske folk, et folk der umuligt kunne glemme det gamle hertugdømme syd for grænsen.

Nordslesvig tilbage til Danmark

Danmark havde held til at holde sig neutral under 1. Verdenskrig, og efter Tysklands nederlag i 1918, førte en folkeafstemning til Nordslesvigs genforening med Danmark i 1920. Den dansk-tyske grænse fik da sin nuværende placering.

2. Verdenskrig

Takket være en hurtig overgivelse og erindringen om den demokratiske deling af Slesvig i 1920, blev den tyske besættelse af Danmark under 2. Verdenskrig forholdsvis fredelig de første par år.

Eksporten af især fisk og korn til Tyskland medførte økonomisk vækst i Vestjylland.

Indtil 1943 førte den danske regering en gennemført samarbejdspolitik, hvor administrationen af landet fortsatte igennem de gamle ministerier. Arbejdsløse blev opfordret til at melde sig i tysk krigstjeneste, hvilket førte til at 6.000 danskere kom i Waffen SS og sendt til østfronten, hvor 2.000 af dem mistede livet under krigen.

På grund af den voksende modstand mod besættelsen efter 1943, den tyske fængsling af hele det danske politikorps og den moralske og helt konkrete støtte til nazisternes ofre, blev Danmark alligevel talt med blandt de allierede sejrherre efter krigen. Danskerne kan da også være lidt stolte af at langt de fleste af de danske jøder (over 7.000) blev fragtet i sikkerhed til Sverige i 1943 før besættelsesmagten vidste af det.

Fæstningsanlæg langs Vestkysten

Flere steder langs Vestkysten kan man stadig se resterne af de gamle tyske fæstningsanlæg, lavet af danske arbejdere under krigen. Faktisk var netop befæstningen af den jyske vestkyst en af hovedårsagerne til Tysklands besættelse Danmark. De sidste par år af krigen levede vestjyderne og de tyske tropper her i konstant angst for en omfattende allieret invasion fra vest.

Fiskeindustrien vokser

Efter krigen voksede økonomien støt. I Vestjylland voksede fiskeriet, og især i hovedbyen Esbjerg fyldte søfart og fiskeri meget. Havnen blev ombygget og udbygget i flere omgange, også for at kunne håndtere den voksende transport af containere ind og ud af landet. Fiskeindustrien blomstrede, og nye filetfabrikker og røgerier skød op flere steder.

I 60'erne og 70'erne burde rødspætten eller torsken have været Vestjyllands vartegn. Men det kom til at ændre sig. Industrifiskeriet til produktion af fiskemel (især til dyrefoder) havde grebet om sig, fangsten var gået fra 5.000 tons om året i 1950 til 500.000 tons i 1968. Fiskekutterne blev større og større, og de såkaldte supertrawlere dukkede op i 80'erne. EU's bekymring for naturens bæredygtighed i forhold til det voldsomme fiskeri, førte til store nedskæringer i fiskeflåden, og fiskekvoterne på de mest populære fisk blev mindre og mindre.

Olie og vindmøller

Vestjylland kom i løbet af 70'erne og 80'erne til at fokusere på andet end fiskeri og søfart. De store oliefirmaer kom til, ikke mindst A. P. Møller - Mærsk, der også er et af verdens største shippingfirmaer. Boreplatformene begyndte for alvor at skyde op ude i Nordsøen i løbet af 80'erne, og nye arbejdspladser med opbygning og vedligeholdelse fulgte med. Men olieeventyret vil ikke vare evigt, Vestjylland er til stadighed på jagt efter nye muligheder, og blandt de kraftigt voksende virksomheder er nu Vestas, en af verdens største vindmølleproducenter. Der er her tale om vedvarende energi – og eksplosiv vækst i branchen, en vækst der forhåbentligt vil komme Vestjylland til gode mange år frem i tiden.

Årstal

13.000-10.000 f.Kr

De første bosættelser i Jylland og siden i resten af landet.

4000 f.Kr

Udvikling af landbruget, ikke mindst dyrkning af jorden.

950

Ifølge traditionen regerer Danmarks første konge, Gorm den Gamle. Han har dog højst sandsynligt kun regeret over Jylland og Sønderjylland.

960

Harald Blåtand kristner officielt Danmark.

1013

Tyveårigt dansk herredømme over store dele af England indledes af Svend Tveskæg.

1530

Reformationen af den danske kirke er slået igennem. Den officielle tro bliver nu luthersk, protestantisk i modsætning til den katolske kirke.

1658

Ved fredsforhandlingerne i Roskilde tvinges Danmark til at afstå Skåne, som derefter bliver svensk koloni.

1807

England beslaglægger den danske flåde og bomber København. Danmark bliver allieret med den senere taber, Napoleon.

1815

Ved fredsforhandlingerne i Wien opløses Danmarks union med Norge.

1848

Vesterhavsfiskeren Jens Væver opfinder snurrevodet.

1864

Danmark mister i 2. Slesvigske Krig Slesvig til de tyske sejrherre. Grænsen rykkes op til Kongeå, og Danmark mister de vigtige havnebyer sydpå.

1914

Danmark holder sig neutral under 1. Verdenskrig.

1920

En folkeafstemning bringer Nordslesvig tilbage til Danmark. Grænsen får sin nuværende placering.

1940

Danmark bliver under 2. Verdenskrig besat af Tyskland.

1943

Den officielle samarbejdspolitik med tyskerne bryder sammen. Hele det danske politikorps bliver fængslet.

1968

100-års jubilæum for Esbjergs havn. Beskæftigelsen i fiskeriet er på sit højdepunkt.

1971

A. P. Møller - Mærsk finder Danmarks første produktive oliefelt, Dan-feltet 200 km vest for Esbjerg.

1979

Vestas sender den første vindmølle på markedet.

1992

Produktionen af olie og gas overstiger for første gang Danmarks forbrug.

1997

Musikhuset i Esbjerg, tegnet af Utzon bliver indviet.

2004

Vestas fusionerer med NEG Micon og bliver dermed verdens førende vindmølleproducent.

DRAMATISKE LANDSKABER

Vesterhavet har været det dominerende element i formningen af de vestjyske landskaber. Limfjorden i nord skiller Nordjylland fra resten af den jyske halvø, og de gamle fjorde syd for, Nissum Fjord, Stadil Fjord og Ringkøbing Fjord, ligger nu som såkaldte lagunesøer i rolig forbindelse med flere store åer. Langs hele nordvestkysten ligger landets bedste strande i en næsten lige linje foran digerne fra Ferring Strand i nord til Vejers Strand lige inden Blåvands Huk, Danmarks vestligste punkt. Bag ved kysterne ligger den oprindelige klithede over den sandede jord, flere steder med blandet skov, plantet for 150 år siden for at begrænse sandfygningen ind over markerne.

KYST & DIGER

Det er Vesterhavets indhug i kysten der gør at en tysk bunker fra 2. Verdenskrig først kan forsvinde i sandet, blot for siden at dukke op igen ud af det blå. Bunkeren lå oprindeligt højt i klitterne, men havets stadige gnaven af stranden, har trukket bunkeren længere og længere ned. At den pludselig dukker op igen fri af sand, er blot et tegn på at havet bevæger sig endnu længere ind mod land.

De menneskeskabte diger langs det meste af Vestkysten beskytter mod yderligere tab af land, men kun delvist. De naturligt høje og robuste klinter behøver tilsyneladende ikke nogen beskyttelse, men sandheden er at flere af dem også giver land til havet hvert eneste år. Således har f.eks. Trans Kirke syd for Bovbjerg Klint længe været prisgivet havets vilje.

MARSK & DIGER

Syd for Ho Bugt ved Esbjerg begynder Nationalpark Vadehavet, en unik blanding af hav og land, hvor grænsen mellem de to flytter i takt med tidevandet. Således bliver store områder langs den sydvestlige kyst til tørt land ved lavvande. Længere inde ligger marsklandet, en meget speciel del af kystlandskabet der normalt ikke bliver oversvømmet ved højvande. Hele kysten er af gode grunde domineret af de menneskeskabte diger, der beskytter det flade land mod oversvømmelse.

Digerne er også med til at beskytte åerne og deres udløb, ikke mindst Storå der munder ud i Nissum Fjord, Skjern Å der munder ud i Ringkøbing Fjord, Varde Å der munder ud i Ho Bugt, og længere sydpå Kongeå, Ribe Å og Vidå der alle munder ud i Vadehavet.

Faktisk er de fleste af åerne ved Vadehavet mere eller mindre reguleret ved hjælp af sluser.

Landområderne ved Vadehavet er i høj grad kulturlandskaber. Mange af de fredede områder i syd er centreret omkring såkaldte koger, vandområder beskyttet af menneskeskabte diger. Tøndermarsken er i sig selv et naturligt landskab, men den nyder stadigvæk godt af digernes beskyttelse mod havet.

VINDEN & VANDET

Vejret er i sagens natur meget omskifteligt i Vestjylland. Dramatisk, må være et nøgleord, man bør i hvert fald have en regnfrakke med i bagagen, hvis man vil være godt forberedt. Regn er der normalt mest af i vinterhalvåret, mens der kan være rigtig meget sol fra maj til og med august i løbet af en god sommer. Den kraftige blæst ude fra Vesterhavet kan man opleve hele året, og kombineret med væsentlige skift i vejret skal man ikke undervurdere styrken af den. Lad endelig paraplyen blive hjemme og tag regnfrakken med hvis vejret virker uforudsigeligt. Det er ikke uden grund at Vestkysten er så velegnet til windsurfing.

Rigtig stormflod (kombinationen af højvande og kraftig storm mod kysten) forekommer måske en gang om året, ofte i vinterhalvåret, og digerne langs kysten giver som regel den nødvendige beskyttelse. En af de største oversvømmelser ved Vestkysten i nyere tid skete i 1981, hvor f.eks. Esbjerg Havn blev helt oversvømmet og der indtraf skader for flere millioner kr. I 2005 var der decideret orkan over Danmark, men det var mest i Nordjylland, hvor der ved Hanstholm var vindstød på op til 166 km/t.

Vi skal nok regne med at fremtiden bringer endnu mere dramatisk vejr på hele planeten, ikke mindst på grund af den globale opvarmning og afsmeltning af isen på arktis. De sidste 10 år er havet langs Vestkysten faktisk steget mere end det globale havniveau, hvilket skyldes de specielle nordatlantiske vejrforhold. Til gengæld vil gennemsnitstemperaturen om sommeren i Vestjylland og i resten af Danmark givetvis blive mere behagelig fremover, mens det i Sydeuropa nok bliver lidt for meget af det gode.

FAUNA & DYREBESKYTTELSE

Der er et rigt dyreliv langs Vestkysten, ikke mindst i kraft af de utallige trækfugle der kommer forbi forår og tidligt efterår. Nissum Fjord er et vildtreservat hvor der er en stor

bestand af fugle året rundt. Her yngler bl.a. grågæs, ænder, klyder, brushaner, snepper og havterne. Tipperhalvøen i bunden af Ringkøbing Fjord er ligeledes et reservat med begrænset adgang for offentligheden. Her findes alt lige fra ænder, gæs, ryler, hjejler, snepper til rovfugle som rørhøge og dværgfalke. I vinterhalvåret kan man være heldig at se vandrefalke og havørne.

Vadehavet indtager i sagens natur førstepladsen som det største fugleområde i Danmark. Ved lavvande ligger den blottede havbund som et kæmpestort spisekammer for de glubske fugle. Af samme grund har man valgt at gøre hele den danske del af Vadehavet til nationalpark, netop for at beskytte miljøet i dette meget specielle økosystem.

F.eks. er Rønmø midt i Vadehavet er et gavmildt sted for dyreinteresserede. Her begynder efterårstrækket allerede i juli, og man kan på en god morgen se langt over 100.000 vadefugle. Desuden byder sandbankerne på sæler der hviler sig i solen, og længere inde på øen er der mange rådyr og harer. Desværre har der også været mange hvalstrandinger på øen, sidst i 1997 hvor 13 store kaskelothvaler endte oppe på kysten.

HEDEN & DE VILDE DYR

Af mere specielle landskaber bør man ikke gå glip af de sidste rester af den oprindelige hede i Vestjylland, enten ved Stråsø – eller Klosterhede Plantage vest for Holstebro eller ved Borris Sønderland der er en del af Nationalpark Skjern Å. Kendetegnende for heden er at den sandede jord er dækket af lyng, urter og små buske. Der findes forskellige insekter her, ikke mindst bjergbillen der kan blive ret dominerende nogen steder. Desuden er giftige hugorme heller ikke unormale i dette terræn, men vær nu ikke alt for bekymret for dem, de er ret sky af natur.

Man skal være mere opmærksom på skovflåten i det høje græs, den kan videreføre smitte af borreliose eller hjernebetændelse og bør efter at have bidt sig fast fjernes forsigtigt inden for 24 timer.

Inspiration

PÅ FOTOJAGT I NATUREN

Det er en anderledes og inspirerende udfordring at gå på fotojagt i naturen. Der er f.eks. mange ligheder i forhold til rigtig jagt: Som regel er det et godt udgangspunkt at stå tidligt op om morgenen, det er vigtigt at falde til rette i omgivelserne, og så er det vigtigt at være opmærksom og åben for alle de muligheder der opstår i løbet af turen.

HVORNÅR?

Hvis der er udsigt til godt vejr, opnås den optimale oplevelse ved at stå op lige før solen. På denne tid af dagen kan man være heldig at se verden i et nærmest magisk lys, hvor farverne og kontrasterne skifter fra minut til minut mens solen langsomt stiger.

Det kræver selvsagt timing og disciplin at stå op på døgnets koldeste tidspunkt, men på en god dag er det alt besværet værd. Det giver i bogstavelig forstand mulighed for at se verden i et helt andet lys og perspektiv.

VÆR DER PÅ PLETTEN

Hvis målet er et af de specielle naturområder i Vestjylland, er det en god idé at overnatte i nærheden, simpelthen for at få så meget ud af morgenstunden som muligt. Man kan selvfølgelig godt vente med at dukke op efter solens fremkomst, men prøv alligevel at komme så tidligt som muligt.

De største skift i lys og farve sker de første 2 timer omkring solopgang, efter det bliver verden mere og mere almindelig. Efter klokken 11 er det ved at være tid til at give kameraet en pause – med mindre det er overskyet og lyset derved er jævnt spredt. Om aftenen begynder det varmere, røde lys at dukke frem de sidste 2 timer omkring solnedgang. Så skal man helst være der på pletten for at få nogle gode skud den sidste time, inden det koldere, blå lys for alvor lægger sig som et tæppe over landskabet.

OVERSKYET VEJR KAN OGSÅ VÆRE GODT

Faktisk kan let overskyet vejr også være ganske godt. Lyset bliver spredt mere, nogle gange helt perfekt, som i et fotoatelier. Andre farver med væsentligt flere nuancer springer frem i landskabet, og kompositionen mellem lys og mørke bliver unægteligt

meget lettere for fotografen. Lyset på en let overskuet dag er normalt også bedst om formiddagen, men man behøver ikke at kaste sig ud af sengen helt så tidligt om morgenen.

PLANTAGE OG HEDE

Stråsø Plantage er et meget specielt område med utallige gode motiver, især hvis man i forvejen ved hvor man vil starte. En mulighed er at overnatte i eget telt i nærheden af skoven ved f.eks. Lystbæk. Stå tidligt op og følg stien over Madum Å, fortsæt øst på langs åen og efter en kilometer ligger Sønder Vosborg Hede mod nord.

Eventyret begynder allerede når man træder ud i den kolde morgen. Det er stadigvæk lidt mørkt klokken 6 om morgenen, men det er utroligt hvor meget man alligevel kan se: Det flade land omkring åen, skovens mørke som alligevel ikke er så mørkt når det kommer til stykket, og ikke mindst den åbne hede der byder én velkommen med en særlig duft af lyng og blomstrende buske.

Husk på at heden er det oprindelige land her, mens skoven blev plantet for omkring 150 år siden. Netop derfor bliver den kaldt en plantage og ikke en skov, hvilket er meget passende taget i betragtning hvor sammensat landskabet er. Mange af områderne er selvsagt fredede, så vis hensyn.

Andre virkelig gode områder er f.eks. Klosterhede Plantage mod nord og Borris Sønderland der er en del af Nationalpark Skjern Å længere mod syd. Borris Sønderland fungerer dog også som militært øvelsesterræn, så der skal turen planlægges nøje i forhold til de skydefrie perioder der bliver oplyst løbende af Borrislejren.

Praktisk

Gå ikke for langt væk fra stierne, afstandene er større end man normalt regner med. Hav af samme grund altid et cykel- eller vandrekort i nærheden. Det er for øvrigt ikke alle steder der er dækning for mobiltelefonen.

Fototeknik

Gå lidt rundt om motivet først. Landskabsfotografi er ikke til snapshots, tværtimod er det oplagt at tage et stativ med og tage sig god tid. Gå så tæt på motivet som muligt, uden dog at gå glip af noget vigtigt. Det kan godt være at det grønne træ midt ude på heden er smukt, men det er også vigtigt at tilpas meget af hedelyngen er med – også den helt tæt

på! Sæt tingene i perspektiv, arbejd med skift i landskabet, træer, buske, grøfter, søer, lys, skygge, alt hvad der nu er at gøre godt med.

KYSTERNE

En fotoudflugt ved kysten er på mange måder helt anderledes end ved skoven og heden. Her er perspektivet ved havet unægtelig en hel del mere åbent. Et oplagt motiv er solnedgangen, den er aldrig helt den samme fra dag til dag. Men prøv f.eks. her at komponere billedet med lidt mere indhold end bare solen og havet. Der er jo også selve stranden – og måske en kæreste der alligevel står og venter. Med mennesker i et landskabsfotografi er det ofte en god idé at bruge blitz.

Menneskeskabte bygninger langs kysten er også tit gode til at sætte landskabet i perspektiv. F.eks. gamle badehuse, bunkere, kystsikringsanlæg eller hvad med et fyrtårn eller et par vindmøller i det fjerne? De behøver ikke nødvendigvis at ødelægge billedet, hvis bare de er placeret ordentligt.

FUGLE

At fotografere sjældne fugle er meget, meget sværere end man lige skulle forestille sig. Ud over at det som regel kræver et godt teleobjektiv (f.eks. et 200 mm eller længere) og en hel del tålmodighed, så er udvælgelse af tid, sted og placering det helt afgørende.

Værnengene og Tipperne i bunden af Ringkøbing Fjord er et af de bedste steder at se fugle i Danmark. Her er også adskillige fugletårne, hvor man kan sætte sig i ro og mag og bare vente. Som altid med dyrefotos er det som regel bedst tidligt om morgenen og sent om aftenen. Men man ved jo aldrig hvornår den store flok af unikke trækfugle lige beslutter sig for at tage en pause ... Så det skader heller ikke med lidt held.

VÆRD AT VIDE

Det siger sig selv at kameraer ikke bryder sig om vand, men i virkeligheden bryder de sig heller ikke om kulde, især ikke deres batterier. Under længere fotoudflugter om vinteren er det en god idé at medbringe et ekstra batteri i inderlommen for en sikkerheds skyld. Et gammeldags alternativ er at bruge mekanisk fotoudstyr, som f.eks. et Nikon FM2 der fungerer fint uden batteri, det kræver så bare en separat lysmåler.

PLANTAGELANDET

Af Peter Hovmand

I den nordlige del af Vestjylland ligger noget af Danmarks smukkeste natur, nemlig den særlige blanding af klitter ud mod kysten og nåleskov og hede længere inde i landet. Her fylder stilhed og ro næsten alt, mens tiden langsomt begynder at gå i stå.

I oldtiden fyldte skovene stadigvæk det meste af landet, men med årene blev de brændt ned og jorden blev opdyrket - så vidt muligt. Den sandede jord langs Vestkysten blev dog hurtigt udpint, og den viste sig flere steder at være for besværlig at dyrke med håndkraft. Således opstod heden, et åbent, naturligt landskab fyldt med små buske og ikke mindst lyng, der hurtigt blev brugt som græsningsområde for får.

I nyere tid voksede befolkningen eksplosivt og arbejdsmetoderne i landbruget blev mere effektive. Det endte med at det meste af hedelandet med møje og besvær blev inddraget til effektivt landbrug. Små skove blev igen plantet rundt omkring for 150 år siden, dels for at producere træ, men også for at stoppe sandfygning hen over de dyrebare marker.

Kystvejen og attraktionerne er sammenfaldende med Margueritruen.

SAMMENHÆNG: LANGS KYSTEN

Langs hele Vestkysten frister bølgende klitlandskaber. En tur ned langs Bøvling Klit giver et godt udsyn over søen på den ene side og Vesterhavet på den anden. Syd for ligger Husby Klitplantage, et alsidigt område med både skov, klitter, strand og gode muligheder for camping eller leje af feriehus.

Attraktion : FUGLENES HARBOØRE TANGE

Tangen indtages i lange perioder af trækfugle i store flokke. Det meste af tiden gemmer de sig i rørskovene, men til gengæld er det nemt at høre dem. Især vadefugle, ænder og gæs kommer tidligt på foråret. Senere yngler strandskader, præstekraver og især havterner i stort antal. Her findes også den sjældne rovfugl, vandrefalken.

Langs cykelstien mellem diget og rørskovene er der rige muligheder for at finde et godt udsigtspunkt. Fra en udvalgt plads kan man følge fuglenes gøren og laden, enten meget tidligt om morgenen eller senere på aftenen. Det er vigtigt at sidde så stille som muligt,

hvis man vil undgå at fuglene holder ekstra afstand. Efterårstrækket begynder allerede midt i juli, hvilket de fugleinteresserede selvfølgelig udnytter til at få sig et sidste kig på de mange forskellige vadefugle.

Boks:

CHEMINOVA PÅ RØNLAND

På vej til Thyborøn er den store fabrik ved siden af hovedvejen ikke til at overse. Det er Cheminova, en kemisk virksomhed med speciale i sprøjtemidler til beskyttelse af landbrugsafgrøder mod skadedyr.

Virksomheden har i flere omgange være udskældt af miljøforkæmpere. Ikke mindst i 50'erne da Aage Hansen (Rav Åge) kæmpede en stædig kamp mod Cheminovas forurening af Harboøre Tange, hvilket i sidste ende førte til en gennemgribende rensning af tangen. I 1995 fik Aage Hansen Ridderkorset for sin indsats. I dag har Cheminova en årlig omsætning på 4 milliarder kroner. 99% af produktionen går til eksport.

Thyborønvej 78, 7673 Harboøre.

Attraktion : HARBOØRE KIRKEGÅRD

På den rolige kirkegård står den ene mindesten efter den anden og fortæller sin historie: Hvordan havet i voldsomt uvejr tog søfolk og fiskere fra sine kære i utide. Det er vigtigt at huske på, så man bedre kan forstå hvordan det er at være ramt af ulykke og sorg.

Den største drukneulykke på disse kanter skete i 1893. De små, åbne fiskerbåde sejlede ud i roligt vejr, blot for at blive overrasket af storm fra sydvest. De søgte mod land, men brændingen var for hård, og 26 fiskere gik til grunde.

I bitter erindring om dette tab, søgte 12 redningsfolk fire år senere ud på havet en kold januarnat 1897 for at finde nogle savnede fiskere. Men de fandt ikke deres kammerater, de fandt kun døden, da deres redningsbåd Liløre gik til bunds ud for kysten. Som der står på mindestenen: ”Kærligheden søger ikke sit eget.” De 12 mænd satte deres eget liv på spil i et forsøg på at redde deres kammerater.

Dvæl også lidt ved de andre mindesten. F.eks. strandede den russiske flådes stolthed, fregatten Alexander Newski i 1868 med zarens søn, storfyrst Alexis og 750 søfolk ombord. Heldigvis druknede kun ganske få, hvis navne står skrevet på mindestenen. I 1916 foregik et af verdenshistoriens største søslag ved Jylland under 1. Verdenskrig. Over

8.500 søfolk mistede livet i løbet af få timer. 25 druknede, tyske søfolk drev i land flere timer senere, og de mindes her på kirkegården.

Nørregade, 7673 Harboøre. www.kirke.harboere.dk

Attraktion : FLYVHOLM REDNINGSSTATION

Halvt vantro ser man her hvad det var for robåde man brugte som redningsbåde i gamle dage. Før man kunne bruge motorkraft på havet, handlede det udelukkende om menneskelig styrke og gode navigationsevner. Og så skulle man vist heller ikke have for meget hang til søsyge.

Redningsstationen blev som en af de første oprettet i 1847. Redningsmandskabet herfra har igennem tiderne reddet over 700 mennesker fra druknedøden, ofte med deres eget liv som indsats. Jo, det arbejde krævede både stærke og modige mænd, men dem har der nu heller aldrig været mangel på i Vestjylland. I museets udstilling finder man billeder der beskriver redningsvæsenets historie.

Flyvholmvej 31, 7673 Harboøre. t 97 82 00 25. Åbent 1. juli - 9. august, tirsdag, onsdag, torsdag og søndag 11-16. www.lemvigmuseum.dk

Attraktion : FERRING KIRKE, STRAND & SØ

Neden for den høje klint ligger der en god badestrand, nemlig Ferring Strand hvor der er regelmæssigt placerede hofder til beskyttelse mod strømmen. I Ferring Kirke findes et par unikke kalkmalerier fra omkring år 1200, de forestiller scener fra Det Gamle Testamente. Nord for byen ligger Ferring Sø, godt beskyttet mod Vesterhavet af det gamle dige. Følg stien på diget for at nyde udsigten over både søen og havet.

Ferring Kirke, Transvej 17, 7620 Lemvig.

Attraktion : BOVBJERG KLINT & FYR

På toppen af den høje Bovbjerg Klint ligger det 27 meter høje fyrtårn. I toppen af tårnet rusker vinden særlig kraftigt, men udsynet er suverænt. Selv på en halvgod dag ser man langt over 20 km ud over havet, og langs kysten nedenfor er det tydeligt at digerne her er afløst af den naturlige klint.

I stueplanet omkring Bovbjerg Fyr er der en både informativ og flot udstilling med fotos af hvordan kystsikringen fungerer nu om dage. Og i den gamle fyrmesterbolig er der

løbende udstillinger af udvalgte kunstnere, hvis værker er til salg til en rimelig pris. Desuden er der en hyggelig cafe med kage og kaffe og en dejlig have, hvor man kan sidde og falde til ro efter at være blevet rusket godt igennem oppe i tårnet. Stien sydpå til Trans Kirke er en smuk gåtur værd.

Bovbjerg Fyr, Fyrvej 27, 7620 Lemvig. t 26 13 56 17. Åbent 14-17. www.bovbjergfyr.dk

Attraktion : TRANS KIRKE

Højt hævet over stranden troner den gamle kirke og venter tålmodigt på sin skæbne. Kirken ligger efterhånden under 100 meter fra skrænten ned til Vesterhavet, og det er blot et spørgsmål om tid før den forsvinder i havets bølger.

Kirken er fra 1200-tallet, men den gamle landsby må man tænke sig til, den er for længst blevet opslugt af bølgerne. Inde i kirken finder man bl.a. et flot alterbillede lavet af kunstneren Niels Bjerre.

Mollerupevej 20, 7620 Lemvig. t 97 89 50 47. Åbent 9-16.

Attraktion : BØVLING KLIT

Den 14 km lange klit adskiller Nissum Fjord fra Vesterhavet. På den ene side har man havet og på den anden side fjorden. Men det kræver en tur op på en af de høje klitter, før man kan se de to verdener på samme tid, det buldrende hav og den rolige sø.

Området i den nordlige del af fjorden er meget populært blandt windsurfere. Her er blæsten nemlig som regel til at have med at gøre, og bølgerne inde i fjorden er tilpas afdæmpede. Flere dele af stranden nord for Thorsminde kan man køre ned til i bil, men pas på ikke at undervurdere tidevandet. Hvis det blæser for kraftigt fra vest, er det nemt at finde læ bag en af klitterne.

Attraktion : THORSMINDE

Midt på Bøvling Klit ligger byen Thorsminde med et sluseanlæg ind til fjorden og en relativt stor fiskerflåde i havnen. Gå en tur op ad den lille hovedgade, køb evt. en vindjakke i en af butikkerne, hvis der er brug for det. Efter et par timer i den friske luft ved Vesterhavet, nyder man gerne en kop kaffe eller en varm kakao fra byens velforsynede bager.

Fiskeri med fiskestang på begge sider af slusen er som regel ret udbytterigt. Fiskeudstyr og fiskepas kan købes i en af de nærliggende butikker. Forår og efterår er der garanteret fangst inden for 1 time. Både sild og sværdfisk gyder inde i den gamle fjord, så det er næsten lidt for nemt at fange dem ved slusen. Men hvem vil ikke synes det er sjovt at fange sin egen aftensmad for en gangs skyld? Pas dog på med sværdfiskene! Det lange sværd for enden af deres hoved er utroligt spidst, det kan nemt prikke indtil flere huller i fingrene, hvis man ikke passer på.

Gå ikke glip af strandingsmuseet St. George, der bl.a. viser fund fra det engelske orlogsskib af samme navn. Sammen med søsterskibet Defence strandede det i havet ud for den 24. december 1811. Over 1.400 mand gik tabt i bølgerne.

Strandingsmuseet St. George, Vesterhavsgade 1, Thorsminde, 6990 Ulfborg. t 97 49 73 66. Åbent 2/1-15/3 alle dage 11-16, 16/3-31/10 kl. 10-17, 1/11-30/12 kl. 11-15. Voksne (o. 18) 40 kr. Pensionister 30 kr. www.strandmus.dk

Attraktion : NISSUM FJORD

Masser af fugle opholder sig på disse kanter året rundt. Her yngler ænder, klyder, præstekraver, brushaner og snepper. Det kræver dog en hvis tålmodighed at se hvordan de forskellige fugle omgås hinanden. Den bedste metode er at finde et godt sted at sidde helt stille, gerne med en god kikkert til rådighed.

Den blot et par hundrede år gamle lagunesø, der tidligere var en lille fjord, er nu endelig blevet til vildtreservat, netop for at beskytte det rige fuglelivet. På sydøstsiden munder Storå ud i Felsted Kog, hvilket har dannet et unikt moseområde. Et lille udsigtstårn tæt ved rørskoven giver mulighed for at få overblik over fuglene i denne del af søen.

Attraktion : HUSBY KLIT

Fra de højeste punkter af klitten er der udsyn over hele stranden og havet mod vest, og visse steder kan man ane søerne mod øst. De gamle bunkere fra 2. Verdenskrig ligger som store betonklodser i vandkanten langs hele stranden. Her er god mulighed for at give fantasien frie tøjler.

Husby Klitplantage har landskabsmæssigt næsten alt hvad hjertet kan begære: Skov, klithede, klitter og strand, desuden ligger det ret tæt på Nissum Fjord. Det er et meget sammensat landskab, og det fredede område på den centrale del af Husby Klit er et godt eksempel på et uberørt, vestjysk klitlandskab.

På Husby Kirkegård ligger Madsalune, en smugler der blev skudt i 1790. Hans skæbne inspirerede i 1841 Carit Etlar til at skrive romanen 'Madsalune' med udgangspunkt i smuglerens dramatiske skæbne.

Strandgården er en fredet gård fra 1875. Den fungerer nu som museum med gamle fiskeriredskaber. Den flotte bygning er et godt eksempel på hvordan man byggede de store gårde på vestkysten i gamle dage: Lavtliggende i fire længer så der var læ inde i gården.

De små søer, Husby Sø og Nørresø er omgivet af rørskove og enge, hvor bl.a. mejser, lappedykkere, rørhøge og terner trives. Op til 50.000 stære gemmer sig i rørskovene, men man kan ikke undgå at høre dem, især ikke om morgenen og om aftenen.

Strandgården Museum, Husby Klitvej 5, 6990 Ulfborg. t 97 33 10 20. Åbent 11-17.

Voksne (o. 18) 35 kr. Pensionister 25 kr. www.strandgaardenmuseum.dk

Attraktion : VEDERSØ KIRKE OG VEDERSØ EGNSMUSEUM

Kirken er egentlig ret almindelig, men det var her en af landets store dramatikere, Kaj Munk var præst, indtil nazisterne henrettede ham for hans skarpe tunge. Nordvest for byen ligger den gamle præstegård. Her fandt præsten sine roligste stunder, og efter en kort tur i haven er det nemt at forstå hvorfor. Træer og buske giver godt læ for blæsten, mens udsigten over søen virker meget beroligende.

Kirken fra slutningen af 1100-tallet ligger midt i byen. Kaj Munks familiegrav ligger lige bag korgavlen. Graven æres af gamle frihedskæmpere hvert år. Ved siden af kirken ligger Vedersø Egnsmuseum der bl.a. har en mindestue for Kaj Munk. Man kan med fordel besøge den gamle præstegård et par kilometer nordvest for byen. Her mærker man uden besvær stilheden og roen i den smukke, gamle have. Der er herfra en fin udsigt over søen, hvor Kaj Munk for øvrigt var en ivrig jæger.

Vedersø Egnsmuseum, Vesterhavsvej 44, 6990 Ulfborg. t 97 33 13 69. Voksne 15 kr.

TEMA: KAJ MUNK

Dramatikeren og præsten, Kaj Munk holdt sig ikke tilbage i sin samtid. Udover sin gerning som præst i Vedersø Kirke fra 1924 til sin død i 1944, var han også meget politisk og kulturelt interesseret. Politisk set var Kaj Munk i starten af 1930'erne fascineret af "stærke mænd" som Mussolini og Hitler. Men da forfølgelsen af jøderne begyndte at tage fart, skiftede han holdning. Han skrev i 1936 stykket 'Sejren' imod

Mussolini, og i 1938 kom 'Han sidder ved smeltediglen' som er et direkte angreb mod nazismen.

Munks mest kendte stykke, 'Ordet' fra 1925 (opført 1932) blev filmatiseret af filminstruktøren Carl Th. Dreyer i 1955, hvormed det og flere andre af Munks skuespil blev verdensberømte. 'Ordet' handler om troen og den naturlige tvivl der kan komme i modgangstider. Trosspørgsmålet er absolut et af hovedtemaerne i Munks forfatterskab, og det kan for nogen måske virke lidt gammeldags efterhånden, men digterpræsten fra Vedersø tog det absolut alvorligt, og han fulgte sin tro på Gud og fædreland til det sidste. Efter Tysklands besættelse af Danmark var Munk en tidlig modstander af samarbejdspolitikken, men det var først i 1943 han blev en samlende figur i modstanden mod besættelsesmagten. Desværre blev han netop derfor også hentet af en nazistisk gruppe i 1944 og skudt i en plantage ved Silkeborg.

Kaj Munks skuespil lever videre i bedste velgående i både Tyskland og Frankrig. I Danmark er hans skuespil efter en længere pause på ny blevet sat på plakaten på Det Kongelige Teater og på Odense Teater de seneste par år.

Kaj Munk Selskabet følger forskningen omkring Munks forfatterskab, og det udgiver løbende et opdateret medlemsblad med interessante artikler. www.munkiana.dk

"Nu kræver Danmark af os vi er stærke
så aldrig frygt og tvivl får overhånd.

Alt, hvad der truer os, skal få at mærke,
at stærkere end alt er endnu ånd.

Kun mod og trods og styrke vil vi øse,
hvor storm og hav slår over kysten ind.

Er vi kun få og små og våbenløse,
des mere vil vi ruste vore sind."

- fra Kaj Munks digt 'Vort danske kald' (1941)

Attraktion : HOUVIG FÆSTNINGSANLÆG

Man støder igen og igen på de gamle bunkere ved strandene ud for byerne. Men hvorfor ligger de egentlig hulter til bulter og stikker op af sandet på den måde? Hvad var egentlig formålet med dem dengang under krigen?

Fæstningsanlægget nord for Søndervig blev bygget af tyskerne under 2. Verdenskrig. Husk på at bunkerne oprindeligt lå oppe i klitterne med perfekt udsyn over stranden, men eftersom Vesterhavet med årene har gjort sit indhug på kysten, ligger de fleste af dem nu halvt eller helt begravet i sand og havvand. Bunkerne langs hele Vestjyllands kyst var en vigtig del af Atlantvolden, et tysk forsvarsværk fra Norge i nord til Frankrig i syd, bestående af 15.000 bunkere, heraf hele 2.000 i Danmark. Jo, forsvaret af den jyske vestkyst var ret højt prioriteret.

Så sent som i sommeren 2008 dukkede 4 ”nye” bunkere frem af sandet efter en kraftig storm. Her fandt man komplet inventar i bunkerne i form af køjer, skabe og kasser til forskelligt udstyr. Hvis man skulle være så heldig at finde nye effekter i en af bunkerne, bør man absolut overveje at aflevere dem til de lokale myndigheder.

Houvig Fæstningsanlæg, Houvig Strand, 6950 Ringkøbing.

SAMMENHÆNG: BAGLANDET

I et land hvor markerne for længst har overtaget, er det lidt specielt for denne region af Vestjylland at have så store skove. 20 km nord for Ringkøbing ligger et skovområde på omkring 120 km² med især nåletræer og lynghede i en meget afvekslende blanding. Toget kører forbi yderkanten af skoven, og området egner sig fortrinligt til en længere cykeltur. En velholdt gang- og cykelsti gør turen nem og behagelig, og stien fører længere nordpå til endnu en skov der også er et besøg værd. Længere oppe, helt ud til Limfjorden ligger en gammel handelsby og frister.

Attraktion : LEMVIG

Byen ligger som i en dal omgivet af bakker. Man skal ikke gå langt væk fra centrum for at få en pæn udsigt over byen og fjorden. Der er masser af fristelser, men først går man en god tur på en af stierne langs vandet. På en lys sommerdag mindes man nemt en af den lokale digter, Thøger Larsens gamle sange: ”Du danske sommer, jeg elsker sig.”

Byen blev første gang nævnt i et brev til kongen i 1234, men byen bærer alligevel præg af en hvis ungdommelighed. F.eks. er Lemvig Kirke på Torvet oprindeligt fra 1400-tallet, men den har gennemgået kraftige ombygninger så sent som i 1930'erne. Havnen er det naturlige centrum for byen. Her er der god plads til at se sig omkring, og havnefronten ligger parallelt med gågaden og Torvet inde i den gamle by.

En absolut hovedattraktion er Planetstien, en meget gennemtænkt sti langs Lem Vig, den lille bugt ud til fjorden. Planetstien er nemlig også en skalamodel af solsystemet i målestokken 1:1 milliard. På stien er planeterne præcist opstillet i forhold til hinanden. De ses som skulpturer i granit og bronze. Inde i byen står Solen i det store vejsving i Vesterbjerg. Længere ude gennem anlægget kommer den første planet, Merkur. Her har man allerede tilbagelagt 57,9 millioner km i rummet! Følg stien mod nord, langs Lem Vig. Her kommer man forbi Venus, Jorden, Mars og Jupiter. Længere ude kommer de andre planeter, hvis man orker at fortsætte. Aller fjernest ligger Pluto som for øvrigt ikke længere kaldes en rigtig planet (bl.a. fordi den uhindret krydser Neptuns bane), den betegnes af fagfolk nu som en dværgplanet.

Lemvig Turistbureau, Toldbodgade 4, 7620 Lemvig. t 97 82 00 77. Åbent 1/5-30/9 mandag-fredag 9-17, lørdag 10-13. 1/10-30/4 mandag-fredag 10-16. www.visitlemvig.dk

Boks:

LEMVIGBANEN

Toget kører igennem de meget forskelligartede landskaber i det nordvestlige Jylland syd for Limfjorden. Igennem vinduet ses skiftevis store, flade marker, grønne skove og flere steder anes havet i det fjerne. Læg mærke til de små stationsbyer, de skiller sig unægteligt ud fra de større byer, ikke mindst i kraft af den stilhed der er når toget står stille.

Vemb-Lemvig strækningen startede allerede i 1879 og strakte sig over små 29 km. Banen er vokset i omfang og passagertal lige siden, og omfatter nu også strækningen Lemvig-Harboøre der er på lidt over 27 km. Nu kører toget dog også helt Thyborøn Havn. Toget kører cirka 1 gang i timen, fra tidlig morgen til omkring 21 aften. Men få fat i en opdateret køreplan, der kan jo også være uregelmæssigheder i form af sporarbejde og lignende.

Lemvigbanen, Banegårdsvej 2, 7620 Lemvig. t 97 82 00 19. Åbent mandag-fredag 7-18.30, lørdag 9-15, søn- og helligdage 11-19. www.lemvigbanen.dk

Attraktion : KRONHEDE - OG KLOSTERHEDE PLANTAGE

Heden ligger omgivet af den store skov. Igennem det hele løber åen og giver liv til den sandede jord. I det skjulte lever bævere tæt ved åen. De har efterladt tydelige spor, afgnavede træstammer og små dæmninger. Der er et meget afslappende og roligt område at færdes i. Stierne er velholdte, og teltpladserne ligger perfekt spredt i terrænet.

Klosterhede Plantage, en sammenhængende skov med lidt hedeland tilbage. Gang- og cykelstien fører i en direkte linie 12 km nordvest igennem skoven, og krydser i alt fire små åer på sin vej. Området syd for Elbæk Bro er helt specielt. Her støder flere små åer til Flynder Å, der går igennem et mere blandet landskab i sydvestlig retning. Her kan man tage sig en velfortjent pause til åernes næsten lydløse rislen og prøve at fornemme den anderledes natur omkring sig.

Med lidt held støder man på noget så eksotisk som en bæver eller en kronhjort. I 1999 blev 6 bæverfamilier fra Tyskland sat ud i området. De ser ud til at trives godt, der er i hvert fald masser af spor at finde efter dem. For at få en chance for at se dem, skal man dog enten være på pletten meget tidligt om morgenen eller sent om aftenen, hvor det er tilpas mørkt for de sky dyr. Chancen for at se en flok kronhjørt på afstand er væsentligt større, og der betyder tidspunktet heller ikke så meget.

I den nordvestlige ende af skoven, nær Rom Flyveplads ligger en gammel hospitalsbunker fra 2. Verdenskrig gemt væk i kanten af skoven. Det er en imponerende, stor bunker af sin slags, og det giver nemt kuldegysninger, hvis man tænker nærmere over forholdene inde i den. Små børn må bestemt heller ikke gå alene derind, eftersom de gamle kælderskakter ikke er ordentligt afspærret! Bunkeren kom desuden ikke rigtig i brug, for det blev jo aldrig til en allieret invasion langs den jyske vestkyst.

Ved indgangen til hovedstierne kan man normalt finde folderen 'Klosterheden' i en metalboks. Folderen indeholder en beskrivelse af skoven og et opdateret kort over stisystemerne.

Skov- og Naturstyrelsen Vestjylland, Gl. Landevej 35, Fabjerg, 7620 Lemvig. t 97 81 00 33. www.skovognatur.dk/vestjylland

Attraktion : STORÅ

Åen snor sig kilometer efter kilometer på tværs af Jylland. Dyrelivet blomstrer af gode grunde omkring det rene vand. Fiskene har for længst fået overtaget i åen til både de lokales og de besøgendes begejstring. Åens bredde og dybde giver mange muligheder, ikke mindst inden for lystfiskeri og kanosejlad.

Storå er med sine 104 km landets næstlængste å. Bl.a. snor den sig igennem Herning og Holstebro, før den ender i Nissum Fjord. Både i Bur og Vemb findes der teltpladser. Åen egner sig fortrinligt til lystfiskeri. I sommermånederne kan man fange både ål og gedde, mens havørred og langs kun må fanges forår og efterår. Det påkrævede fisketegn kan købes på posthuse og i fiskegrejsbutikker.

Attraktion : NØRRE VOSBORG

Herregårdens forskellige bygninger, bygget igennem fire århundreder, står som lyse perler i landskabet. Ikke store og prangende, men alligevel ganske imponerende i deres sammenhæng. Der er fine stier i parken rundt om borganlægget. Tættere på, inde mellem bygningerne, melder ærbødigheden sig, men alligevel kan man godt føle sig hjemme her. Det er på tide at lukke sin indre godsejer ud.

Den nuværende hovedbygning blev opført i 1552 af den tidligere biskop Knud Henriksen Gyldenstjerne. Det var også ved den anledning at borganlægget med voldgrav rundt om hovedbygningen blev anlagt. I de følgende århundreder blev der tilføjet flere fløje, alle i hver deres stil. F.eks. fik Linde de Leth slægten bygget vestfløjen i barokstil i 1770, og i

1790 blev porttårnet mod øst opført som en flot indgang til den store gårdsplads. Sydfløjen blev bygget i 1839 af Andreas Tang i nyklassicistisk stil. Den smukke villa, Vosborglille der står uden for hovedindgangen, blev opført i 1853, for øvrigt som bolig til Tangs bror, der havde været præst.

Fra 2004 til 2008 blev hele herregården restaureret for 120 millioner kroner, og den fungerer nu som kulturcenter med eget hotel og restaurant. Der er løbende kunststillinger i nordliden, og i herregårdens forskellige lokaler bliver der jævnligt spillet klassiske koncerter. Der er ugentlige rundvisninger i de gamle herregårdsstuer. Her kan man bl.a. se det rum, hvor H. C. Andersen boede to uger i 1859. Efter en udflugt til Husby Klit blev han inspireret til eventyret 'En historie fra klitterne' (1860). Jo, Nørre Vosborg og omegn er det perfekte sted at blive inspireret til nye eventyr.

Vembvej 35, 7570 Vemb. t 97 48 48 97. Åbent Herregårdsstuerne: Januar-juni, september-december søndag 13-16. Juli og august, onsdag og søndag 13-16. Voksne (o. 18) 60 kr.

Åbent Restauranten: Juni-september, hver dag 11.30-21.30. Januar-maj, oktober-december torsdag-lørdag 11.30-21.30, søndag 11.30-16. www.nrvosborg.dk

Attraktion : ULFBORG - OG STRÅSØ PLANTAGE

De store skove øst for Ulfborg drager med deres særlige blanding af skov og rigtig hede. Pludselig bliver markerne erstattet med skov så langt øjet rækker. Dog er store områder noget helt andet, meget anderledes, nemlig bakket hedeland med små søer gemt væk hist og her. Tager man sig tid til det, vil det gamle, magiske landskab helt sikkert betage én dybt.

Det bedste er at opleve området med cyklen som udgangspunkt. Skoven og heden kan dog også opleves fra bilen eller til fods, men husk så at tage godt fodtøj med. Lystbæk er et virkelig godt udgangspunkt for en længere vandretur i skoven. Her er en stor teltplads til fri afbenyttelse, og stien fortsætter over Madum Å. Et par kilometer længere mod nordøst, på den anden side af åen ligger endelig Sønder Vosborg Hede og strækker sig i nordlig retning. Den afmærkede sti fører helt ind på heden. I godt vejr er her virkelig højt til himlen, og hen ad eftermiddagen om sommeren synger fuglene helt deroppe, hvor man næsten ikke kan se dem.

Her midt mellem Ulfborg - og Stråsø Plantage ligger mulighederne åbne. Kig på kortet og tag et valg. Nyd stilheden og roen, hedens fremmede natur eller skovens mørke skønhed?

Heden drager med sin friske duft af lyng, her kommer man helt tæt på naturen, men undervurdér ikke hvor knoldede de åbne områder i virkeligheden er.

Skoven har nu også sin egen, mere velkendte magi. I skyggen gemmer lav, mos og myretuer sig, og de hvide birketræer ser nærmest uvirkelige ud i deres tydelige fremtoning. Helt stille følger man en lille sti igennem skoven i håbet om at se et rådyr eller to. Man går mod blæsten, undgår at træde på de nedfaldne grene, og pludselig står de dér, fire rådyr der spiser roligt i skovbrynet blot 30 meter længere fremme. De har ikke set noget unormalt endnu, men de er altid på vagt, og et enkelt host får dem til at løbe længere ind i skoven i en smuk, springende stil.

Mod nord ligger Nørre Vosborg Hede med en lille sø i den østlige ende. Og længere mod øst, på den anden side af skoven, gemmer den store Vind Hede sig, hvis sydlige del var særlig elsket af præsten og dramatikeren Kaj Munk (□).

Det er ikke alle veje man må køre på i bil, så det kan godt betale sig at parkere på en af parkeringspladserne og så springe op på en medbragt cykel. Afstandene i Stråsø Plantage er udmattende for de fleste. På længere er det absolut anbefalelsesværdigt at medbringe mad og drikke.

Der er som regel standere ved indgangene til hovedstierne i skoven med folderen 'Stråsø Plantage.' Den indeholder gode informationer og et opdateret kort. Alle lejrpladser i området er gratis at bruge, men de største af dem skal bestilles i forvejen.

Ulfborg-Vemb Turistforening, Bredgade 9, 6990 Ulfborg. t 96 11 91 00. www.ulfborg-turist.dk

Attraktion : FISKE- OG FAMILYPARK WEST

Børnene løber rundt for at nå det hele igen og igen. Nogle skriger af glæde på vej ned ad rutchebanen lige inden de rammer vandet. Andre koncentrerer sig for at vænne sig til strabadserne. Det er endnu kun deres tredje tur.

De mindre børn vil nemt kunne elske denne familiepark. Vandlandet lokker med store rutchebaner der fører ned i det udendørs badebassin, mens mor og far bare slapper af på terrassen. Senere kan I lege med de nysgerrige geder ved siden af. Desuden er der god mulighed for at fange en fisk i en af de tre fiskesøer i parken. I hele julimåned er der også besøg af cirkus hver dag.

Der er mulighed for camping i nærheden. Eller hvad med at leje en hytte? I sommerferien skal der dog bestilles plads i god tid.

Familiepark West, Hovervej 56 – 58, Hee, 6950 Ringkøbing. t 97 33 54 11.

Åbent Parken åben 18. april til 30. september 10-20. 90-115 kr. i højsæsonen.

Fiskeri året rundt fra solopgang til solnedgang. 20 kr. første 2 timer.

Campingpladsen åben 20. marts til 30. september. www.familiepark.dk

Andre attraktioner i Baglandet:

Museet for Religiøs Kunst i Lemvig, Strandvejen 13, 7620 Lemvig. t 97 81 03 71.

Vestjyllands klassiske Bilsamling, Agergårdvej 24, 7660 Bækmarksbro. t 97 88 17 83.

Kulturcenter Tuskær, Fjaltring, 7620 Lemvig. t 97 88 71 48.

SAMMENHÆNG: THYBORØN

Fra vest rusker blæsten ofte godt i håret, på en solskinsdag gør det dog ikke noget, og i byen er der masser af steder at finde læ. Der er godt med liv i havnen, især om morgenen og ved middagstid. Jo, det er stadigvæk en fiskeriby, men der er alligevel god plads til nysgerrige og sultne gæster.

Når man står i havnen kan man ikke lade være med at tænke på at den lille kanal mellem Harboøre Tange og Agger Tange er den eneste forbindelse mellem Limfjorden og Vesterhavet. Der må være en god strøm i vandet derude. Det er naturligt at en by der er så centralt placeret har så meget at byde på.

Attraktion: FISKEAUKTIONEN

Fiskene er blevet losset og stablet, og det er tid til at auktionen skal begynde. Der er ingen tid at spille. Luften er tyk af lugten af hav, fisk og penge. Hallen er kold på grund af de isafkølede fisk. De skal jo holdes friske. Det er godt med en god sweater sådan et sted. Men man skal ikke have hænderne for dybt i lommen, hvis man vil have de bedste fisk med hjem.

Nu om dage handles langt de fleste fisk over internettet. En mindre del bliver solgt på auktion i havnen kl. 7 mandag-fredag, men for at være med her skal man tilmelde sig en halv time før, og så skal man nok købe en hel del mere end man plejer derhjemme. I juli og august måned har man dog en chance for at opleve den gammeldags fiskeauktion i havnen, port 7 hver onsdag kl. 11-12.

Thyborøn Fiskeauktionscenter, Thyborøn Havn, port 7, 7680 Thyborøn. Åbent juli-august, onsdag 11-12.

Attraktion: JYLLANDSAKVARIET

Fiskene svømmer rundt i deres egen, farvestrålende verden. Det mørke vand lurer i hjørnerne af akvariet, men fiskene stråler op hvor end de kommer hen. De legesyge rocker venter tålmodigt på at gæsterne skal komme forbi de åbne bassiner, mens krabberne hurtigt bliver lidt trætte af al den opmærksomhed.

I de mange akvarier ser man mange af de fisk og skaldyr der lever i Nordsøen eller Limfjorden. Ved rørebassinerne kommer man helt tæt på udvalgte fisk og skaldyr som rocker, (små) hajer og krabber. Oplev en kutter på land eller se Rav Åges (Aage Hansens) store samling af rav fra området.

Man kan med fordel købe en kombi-billet der går til både Jyllandsakvariet og Kystcentret.

Vesterhavsgade 16, 7680 Thyborøn. t 97 83 28 08. Åbent Juni 10-17, juli-august 10-18, september-november og januar-maj 10-16. Voksne 45 kr. Børn under 13 koster 35 kr.
www.jyllandsakvariet.dk

Attraktion: KYSTCENTERET

Udstillingerne af kystens elementer er sat op meget tilgængeligt. Her lærer man noget om kystens natur på en aktiv måde. Rør, lugt og lyt til sandet, vandet og stenene og bliv klogere på hvordan naturen egentlig fungerer. I de forskellige lokaler er det især sjovt at følge børnenes voksende forståelse af naturens kræfter.

Kystcentervej 3, 7680 Thyborøn. t 96 90 02 00. Åbent Juni 10-17, juli-august 10-18, september-november og januar-maj 10-16. Voksne 85 kr. Børn under 13 år koster 60 kr.
www.kystcentret.dk

Boks:

FÆRGEN TIL AGGER TANGE

Bølgerne slår fast mod stævnen, men den lille færge ligger alligevel godt i vandet. Mågerne følger tålmodigt efter, på udkig efter let bytte i kølvandet. Ud for kysten på den anden side aner man de mørke klumper på sandbankerne, det er sæler der ligger og hviler sig i solen. Overfarten tager blot 10 minutter, men der er masser af sanseindtryk at tage med sig i land igen.

Thyborøn-Agger Færefart, Ærøvej 9, 7680 Thyborøn. t 96 63 10 33. Åbent Sommersejlplan 16/6-14/9, afgang hver time, mandag-fredag 6-20, lørdag 7-20, søndag 9-20. Fra Agger er samtlige afgangstider 20 minutter senere. Voksne 15 kr. Børn under 12 år 7 kr. www.tyboronagger.dk

Attraktion: FISKETUR PÅ VESTERHAVET

Længere ude på havet kommer man for alvor tættere på elementerne. Blæsten tager til og bølgerne står højt, men det hører alt sammen med til oplevelsen. Efter et par timers sejlad bliver det endelig tid til at fiske. Snøren kastes ud og der gives godt med line. Drømmen om den store fisk lever i bedste velgående, især på disse kanter.

Med M/S Emma-Line ligger fiskemulighederne åbne. Tag en tur med ud til det Gule Rev, tæt ved Torskedybet. Dybden er på omkring 45 meter, så her kan der fanges store torsk, havkat, havtaske, rødfisk og makrel m.fl. Det er bestemt ikke unormalt at der bliver fanget fisk på over 12 kg, nogle gange meget mere. Der skal normalt bestilles plads dagen før.

M/S Emma-Line, Thyborøn Havn, 7680 Thyborøn. t 97 83 27 66. Åbent Morgentur 7-15 koster 600 kr. Eftermiddagstur 15.30-22 koster 500 kr. Makreltur (juli-august) 18-23 koster 400 kr.

Leje af stang monteret med hjul, pirk og ophænger koster 100 kr. www.emma-line.dk

Attraktion: THYBORØNFÆSTNINGEN

Betonbunkerne ligger perfekt spredt i klitterne. Havet har været nænsom mod kysten på disse kanter, så de fleste af bunkerne står stadigvæk på deres oprindelige pladser efter årtiers blæst og storm. Flere af dem er ganske lette at kravle ind i. Her er det tydeligt hvor kanonerne stod i sin tid, og fra udsigtshullerne kigger man ud over havet og glæder sig uægtelig over at krigen for længst er forbi.

Som en vigtig del af Atlantvolden langs hele Vestjyllands kyst, er fæstningen ved Thyborøn en af de største af sin slags. Tyskerne byggede 66 store bunkere alene i dette lille område, simpelthen for at sikre indsejlingen til Limfjorden. Kom de allierede tropper i land her, ville de have alt for nemt ved at bevæge sig igennem resten af landet sydpå. I stedet for blev det ved kysterne i Normandiet i Nordfrankrig at de allierede gik i land i 1944, og først i maj 1945 nåede de endelig over Danmarks grænser, på ganske fredelig vis.

Thyborønfæstningens bunkere ligger langs vestkysten på hele Harboøre Tange.

Attraktion: SNEGLEHUSET

Børnene starter med at smile og grine når de ser huset, men lidt efter lidt begynder de at måbe. Der er jo nærmest sneglehuse overalt, på alting! Den største del af oplevelsen nemlig ligger i detaljen. Der er ikke overladt noget til tilfældighederne. Med matematisk præcision synes det sammenhængene værk at gå op i en højere enhed.

Hele huset er dekoret med sneglehuse og muslingeskaller, indvendigt og udvendigt. Der er givetvis langt over 1 million skaller på mure, vægge, døre og møbler, grundigt sat på af 1 enkelt mand igennem årtier. Mageløst.

Inde i huset er desuden Danmarks største udstilling af flaskeskibe fra 1930'erne til 1960'erne. Skibene var i gamle dage typisk hobbyarbejde for de vestjyske fiskere i vinterperioden.

Sneglehuset, Sneglevej, 7673 Thyborøn. t 97 83 11 67.

01/04-27/10 alle dage 11-16.

28/10-15/11 søndag, tirsdag og onsdag 11-14.15.

16/11-01/02 alle dage 11-14.15.

02/02-31/03 søndag, tirsdag og onsdag 11-14.15.

Voksne 15 kr., børn 5 kr. www.sneglehuset.dk

VÆRD AT VIDE OM THYBORØN

Thyborøn Turistkontor, Havnegade 5, 7680 Thyborøn. t 97 83 12 88.

Åbent 1/5-30/9, mandag-fredag og søndag 10-20, 1/10-21/12, tirsdag 10-16.

I nordenden af byen lige ved Fiskehallen og Thyborøn Fiskeri- og Redningsmuseum.

Thyborøn Havn Station, Jernbanegade 10, 7680 Thyborøn. t 97 48 53 85.

I centrum, tæt ved havnen. Det er også her busserne stopper. www.lemvigbanen.dk

Thyborøn-Agger Færgesfart, Ærøvej 9, 7680 Thyborøn. t 96 63 10 33.

Åbent Sommersejlsplan 16/6-14/9, afgang hver time, mandag-fredag 6-20, lørdag 7-20, søndag 9-20. Fra Agger er samtlige afgangstider 20 minutter senere. Voksne 15 kr. Børn under 12 år 7 kr.

Det lille færgeleje ligger i den sydlige ende af byen. www.tyboronagger.dk

Thyborøn Postkontor, Drejøvej 1, 7680 Thyborøn Havn. t 80 20 70 30.

Åbent mandag-torsdag 12-17, fredag 10-17. I centrum, lige ved havnen.

Vestjysk Bank, Bredgade 2, 7680 Thyborøn. t 96 63 24 00

Åbent mandag-fredag 10-16. I centrum, tæt ved havnen.

www.vestjyskbank.dk/thyboroen

SAMMENHÆNG: HOLSTEBRO

De fleste af dem der ikke i forvejen kender denne perle af en provinsby, bliver positivt overrasket ved ankomsten. Det meste af centrum består af brolagte gågader, og som gammel handelsby rummer byen masser af butikker, restauranter og barer. Men det folk har det med at glemme er de mange store kulturinstitutioner byen også er fyldt med, ikke mindst museerne, teatrene og musikstederne.

Byen rummer bl.a. to overvældende museer ved siden af hinanden, nemlig Holstebro Museum og Holstebro Kunstmuseum. Og for dem der er interesseret i teater er der for alvor noget at komme efter. F.eks. byder Musikteatret på musicals af høj kvalitet.

Attraktion: HOLSTEBRO MUSEUM

Museet strækker sig rundt i flere verdener der alle hører fortiden til, og dog føles de vedkommende, især hvis man tager lokale briller på. En gang fyldte f.eks. tobak meget i denne by, det var før man tænkte på følgerne af at tage et sug. Det var tider.

Det store museum rummer mange omfattende udstillinger. Se f.eks. genskabningen af en cigarmagerstue tilknyttet R. Færch's Tobaksfabrik. I mange år var Holstebro faktisk den by i landet med flest folk beskæftiget i tobaksindustrien i forhold til indbyggertallet. En anden vigtig del af byens nyere historie er de såkaldte Holtebro-motorer udviklet af F.L. Hansen og Valdemar Birn. I museets Birn-fløj er udstillet tre motorer fra 1924-34. En særlig legetøjsudstilling sætter legetøj fra forskellige historiske perioder i perspektiv. Her er en del bliklegetøj af forskellig art fra 1870-1970, men også en dukkesamling fra 1845-1960 peger på pigernes traditionelle leg. Siden har meget ændret sig!

En mere alvorlig del af museet belyser besættelsestiden 1940-45. Den lokale modstandsmand Anton Toldstrup fungerede under krigen som nedtagningschef i Jylland, og han har fortalt sin historie fra dengang og overdraget flere af sine hjælpemidler til museet. I samme lokale beskrives det lokale regiment, Jydske Dragonregiments historie der går tilbage til 1670. Regimentet der længe været et af de mest anerkendte kampregimenter i Danmark, har siden sin flytning til Holstebro i 1953 været byens største arbejdsplads, hvilket også har sat sit præg på området. Meget passende er der således også en stor våbenhistorisk samling på museet fra 1848-1949. Der er altså mulighed for at se våben brugt ved kampene i bl.a. 1864.

Museumsvej 2, 7500 Holstebro. t 97 42 29 33. 1/7-31/8 tirsdag-søndag 11-17. 1/9-30/6 tirsdag-fredag 12-16, lørdag-søndag 11-17. Voksne (o. 18) 40 kr. Børn gratis.

www.holstebro-museum.dk

Attraktion: HOLSTEBRO KUNSTMUSEUM

De store, lyse rum indbyder til fordybelse og eftertanke, selvom værkerne konkurrerer med de store vinduer og udsigten til den grønne have og skoven ved siden af. I virkeligheden er der ingen konkurrence, de to verdener supplerer hinanden i den besøgendes visuelle oplevelse. Udsigten og lyset udenfor er en nødvendig pause mellem kunstværkerne ... eller også er det omvendt.

Dette imponerende museum indeholder flere vidt forskellige kunstsamlinger, lige fra afrikansk kunst til sydøstasiatisk keramik. I den permanente samling af dansk kunst er mange kunstnere fra især anden halvdel af 1900-tallet repræsenteret: Den meget eksperimenterende kunstner Martin Erik Andersen har flere værker her, bl.a. 'Camera Fatigue' (1998), en skulptur lavet af forskellige materialer. Ganske mange malerier af Ejler Bille findes i samlingen, bl.a. 'Dyreverden, Ørby' (1982). Her er også malerier af bl.a. Harald Leth og Astrid Noack, og mange mindre og et par store værker af kunstneren Tal R, bl.a. 'Cobra' (2003). På museet er der selvfølgelig også skiftende udstillinger flere gange om året.

Museumsvej 2, 7500 Holstebro. t 97 42 45 18. Åbent 1/7-31/8 tirsdag-søndag 11-17.
1/9-30/6 tirsdag-fredag 12-16, lørdag-søndag 11-17. Voksne (0. 18) 40 kr. Børn gratis.
www.holstebrokunstmuseum.dk

Boks:

Jydske Dragonregiment

Regimentet er Holstebros største arbejdsplads og et af landet vigtigste kampregimenter. Det blev dannet i 1932 ved sammenlægningen af 3. og 5. Dragonregiment, og således går regimentets historie helt tilbage til 3. Dragonregiments oprettelse i 1670. Regimentet har deltaget i alle Danmarks krige siden 1675, ikke mindst begge de Slesvigske krige. En interessant detalje i den sammenhæng er f.eks. nedkæmpningen af et preussisk husarregiment ved rytterfægtningen i Århus 1849. Senere blev regimentet et decideret panserregiment med kampvogne i fokus, og det var da også en kampvognsenhed fra Jydske Dragonregiment der udkæmpede det første danske slag siden 2. Verdenskrig, nemlig træfningen med serbiske tropper ved Tuzla i Bosnien 1994, senere kendt som 'Operation Bøllebank.' Efterfølgende har enheder fra regimentet været indsat i bl.a. Kosovo, Irak og Afghanistan med udmærkelse.

Regimentets valgsprog er FORTES FORTUNA JUVAT - "Lykken står den kække bi."

Kasernevej 5, 7500 Holstebro.

Attraktion: HOLSTEBRO KIRKE

Kirken er overvældende stor, nærmest som en domkirke, uden dog at være det. Den ligger som en klippe på den brostensbelagte plads, og det er lige før man ikke tør gå ind, men om dagen er døren næsten altid åben for nysgerrige gæster.

Man var desværre nødt til at rive byens gamle middelalderkirke ned, til gengæld er den nye kirke fra 1907 ganske stor og ekstra robust. Fra den gamle kirke har man medbragt den flotte altertavle fra 1520 der beskriver Jomfru Maria liv og død. Kirken har 700 pladser og stadigvæk plads til overs. I sideskibet ses som noget lidt specielt en dværgagtig Kristus på korset.

Kirkestræde 9, 7500 Holstebro. Åbent mandag-fredag 9-17, lørdag 9-12.

Attraktion: MUSEUM FOR KLEINKUNST

Museet i det lille fine hus er let at overse, det samme kunne man sige om de fleste af tingene inde i det. Her er alting meget småt, og det er ikke et tilfælde. Dette er de små tings mekka.

Det noget specielle museum blev oprettet i 1987 i byens efter sigende både ældste og mindste hus, Bomhuset fra 1792. Den faste samling er på små 2.000 værker, alt lige fra grafik, malerier og skulpturer i miniformat. Det siger sig selv at alt her er håndlavet med ekstrem sans for detaljen.

Bomhuset, Sønderlandsgade 46, 7500 Holstebro. t 97 40 43 99. Åbent tirsdag-fredag 13-16, lørdag 11-13.

Attraktion: MUSIKTEATRET

På scenen foregår den ene store musical efter den anden, og det er som regel til publikums store begejstring. Dette er bestemt ikke et sted for folk der ikke interesserer sig for musik.

Musikteatret ligger i Holstebro Hallen på Den Røde Plads (□ Steder At Gå Ud). Hallen blev indviet i 1966 og har siden haft rigtig mange forestillinger med danske og internationale kunstnere som f.eks. Dirch Passer, Lisbet Dahl, Dario Fo og Roger

Whittaker. Her opføres musikalske teaterforestillinger, musicals og koncerter. Stedet har dog som regel sommerferie det meste af julimåned.

Den Røde Plads 16, 7500 Holstebro. t 96 11 79 40. www.musikteatret.dk

Attraktion: PETER SCHAUFUSS BALLETTEN

De enkelte danseres bevægelser er i sig selv fortryllende, især hvis man kigger ordentligt efter, men efter noget tid begynder helheden også at få en betydning. Ballettens folder sig lidt efter lidt ud i en nærmest hypnotiserende, smuk fortælling.

Det var uden tvivl lidt af scoop da Holstebro i sin tid fik Peter Schaufuss til at opbygge sit eget dansekompani i byen. Schaufuss har været en af de største balletdansere nogensinde som solodanser i bl.a. London, New York, Toronto, Berlin, Paris, Moskva, Wien og selvfølgelig København. Han debuterede som instruktør og koreograf i 1979 med opsætninger flere steder i Europa. Som balletmester i Berlin og siden i København fik Schaufuss mere erfaring som chef, en erfaring han har haft brug for i Holstebro siden 1995.

Peter Schaufuss Balletten har tidligere budt på nyfortolkninger af August Bournonvilles klassiske værk 'Sylfiden,' men de seneste år er der blevet opsat flere af Schaufuss' egne værker inspireret af moderne kultur og rytmisk musik af bl.a. Rolling Stones og Michael Jackson. Forestillingen 'Michael I'm Bad' (2007) har indtil videre været dansekompaniets største publikumssucces.

Balletten er tit på tourné, så skal man opleve den i Holstebro skal det planlægges i god tid. Det er planen at Peter Schaufuss Balletten i fremtiden skal flytte til Odense.

Dansens Teater, Den Røde Plads 16, 7500 Holstebro.

Boks:

Skulptureernes by

Enhver der besøger Holstebro vil hurtigt opdage at der i centrum nærmest er en skulptur på hvert et gadehjørne, bogstavelig talt. Ved Nørreport mellem stationen og centrum står 'Borgerne fra Holstebro' (2004), et ambitiøst værk af Bjørn Nørgaard der forestiller 12 nøgne, mere eller mindre deforme menneskefigurer, 12 moderne disciple, borgere, inspireret af Rodins klassiske skulpturer. Værket er i sig selv et besøg værd. Gå rundt om det flere gange, se det i forskellig belysning – og pludselig synes figurene at komme til live på deres helt egen måde.

Bjørn Nørgaard har også haft en finger med i spillet i forbindelse med gågaden, Nørregades nye belægning. Han står bl.a. bag de 3 flade, runde udsmykninger der på kontrolleret vis løber vand henover midt på gaden: 'Jesus Hånd' ved Sct. Jørgensgade, den lidt frækkere 'Livets kilde' ved Rådhusstrædet, og endelig 'Odins øje' ved Horsstræde.

Et andet stort skulpturprojekt er 'Tobaksarbejderens Drøm' (2002) af Hans Krull fra Danmark, Dimitri Kaminker fra Rusland og Leonid Kolibaba fra Ukraine. Værket består af mere end 36 bronzeskulpturer på og omkring Hotel Royal, Musikteatret, Den Røde Plads og Færchtorvet. Bemærkelsesværdige er især de mytologiske figurer på taget af hotellet der er bygget hen over åen. Disse figurer, halvt menneske, halvt dyr, er tydeligvis både inspireret af egyptiske og græske guder og mere moderne kunst.

Attraktion: GÅGADERNE

Halvdelen af gaderne i centrum er lavet om til gågader. Sammenlagt bliver det til Danmarks største strøgkvarter – og et ganske hyggeligt et af slagsen, ikke mindst på grund af kombinationen af butikker, restauranter, barer, kunstinstitutioner, alle skulpturerne i gadebilledet og de små parkområder omkring åen.

Gåturen kan starte i nord med Nørregade, ikke langt fra stationen, den fører bl.a. forbi Rådhusstræde ind til Sct. Jørgens Bakke med biblioteket, rådhuset og den store Holstebro Kirke syd for. Længere nede ligger Store Torv og flere andre gågader, ikke mindst Brotorvet der fører over åen forbi Den Røde Plads med Musikteatret og Dansens Teater. Sønderlandsgade fører hen til runddelen, ikke langt fra Holstebro Museum, Holstebro Kunstmuseum og parken omkring dem. Ganske velfungerende byplanlægning for dem der er godt til fods.

Attraktion: BOGSHOPPEN

Et af den slags antikvariater bogelskeren let bliver forvirret i, netop fordi her ligger så mange forskellige ting i store stakke i hvert sit hjørne af butikken. Gemt lidt væk ligger de brugte videofilm, mens tegneserierne har fået sin egen fremtrædende plads.

Altdominerende er dog bøger af vidt forskellig slags. Her er helt sikkert noget godt at finde for enhver læser.

Antikvariatet byder på både spændingslitteratur, dansk og engelsk skønlitteratur, historiebøger, opslagsværker, en lille afdeling om Grønland, såvel som en hel hylde med

bøger af eller om digterpræsten Kaj Munk. Der er også blevet plads til et hjørne med gamle grammofonplader.

Østergade 2, 7500 Holstebro. t 97 40 58 33. www.bogshoppen-holstebro.dk

Attraktion: HOLSTEBRO BADELAND

Her er god plads til alle, undtagen dem der vil have fred og ro, men det er måske også lidt meget at forlange. De fleste er her for at lege og have det sjovt, andre for at få lidt ekstra motion.

I det store, indendørsanlæg kan hele familien hygge sig i times – uden tidsbegrænsning! Udover badeland med rutschebane og vipper er her også en decideret svømmehal med både 50 og 25 meter bassin, foruden børnebassin med legeredskaber og armvinger til rådighed.

Jeppe Schous Gade 14, 7500 Holstebro. t 97 40 10 44. Åbent mandag-fredag 6-8 og 11-20, lørdag-søndag 8-18. www.holstebro-badeland.dk

VÆRD AT VIDE OM HOLSTEBRO

Holstebro Turistbureau, Den Røde Plads 16, 7500 Holstebro. t 96 11 79 40.

Her fås information og kort over byen og diverse udflugtsmuligheder.

www.holstebro-tourist.dk

Holstebro Station, Stationsvej 15, 7500 Holstebro. t 97 42 17 88.

Nord for centrum. Det er også her busserne stopper.

Karup Lufthavn, N. O. Hansens Vej 4, 7470 Karup. t 97 10 06 10.

Under 40 km fra Holstebro er der fly til bl.a. København, Newcastle i England og Basel i Schweiz.

www.karup-airport.dk

Holstebro Posthus, Kirkestræde 1-3, 7500 Holstebro. t 80 20 70 30.

Åbent mandag-fredag 10-17, lørdag 10-12.

I centrum.

Danske Bank, Østergade 4, 7500 Holstebro. t 45 12 52 90.

Åbent mandag-fredag 10-16.

Midt i byen.

www.danskebank.dk/holstebro

STEDER AT BO

THYBORØN

Thyborøn Sømandshjem, Havnegade 20, 7680 Thyborøn. t 97 83 12 44. Autentisk sted ved havnen. Dobbeltværelse 645/895 kr. www.thsh.dk

LEMVIG

Hotel Lidenlund, Vasen 11, 7620 Lemvig. t 97 82 02 00. Midt i byen, blot 100 meter fra gågaden. Dobbeltværelse 800 kr. inklusive morgenmad. www.hotellidenlund.dk

FJALTRING

Fjaltring Vandrerhjem, Vestermøllevej 7, Fjaltring, 7620 Lemvig. t 97 88 77 00. Nyt vandrerhjem, blot et par km nord for Bøvling Klit. Familieværelse 300/650 kr. Fællesværelse 150 kr. pr. person. www.danhostel.dk/fjaltring

NØRRE VOSBORG HERREGÅRD

Vembvej 35, 7570 Vemb. t 97 48 48 97. Luksuriøs overnatning ved den gamle herregård. Dobbeltværelse inklusive morgenmad 1325/2375 kr. www.nrvosborg.dk

HOLSTEBRO

Hotel Schaumburg, Nørregade 26, 7500 Holstebro. t 97 42 31 11. Meget, meget fint sted. Stor foyer og store mødelokaler. Hænger sammen med restauranten 'Between – Brasserie' ved siden af. Dobbeltværelse inklusive morgenmad 1395/1695 kr. www.hotel-schaumburg.dk

Hotel Royal, Den Røde Plads 10, 7500 Holstebro. t 97 40 23 33. Centralt placeret ved åen. Dobbeltværelse inklusive morgenmad 1095 kr. www.hotel-royal.dk

STEDER AT SPISE

THYBORØN

Fiskehallen, Havnegade 5, 7680 Thyborøn. t 97 83 28 82. Billig familierestaurant ved havnen.

2 retter + 1 øl 150 kr.

LEMVIG

Cafe Larsen, Vestergade 22, 7620 Lemvig. t 97 82 08 30. Dansk mad på gågaden.

NØRRE VOSBORG HERREGÅRD

Vembvej 35, 7570 Vemb. t 97 48 48 97. Fin mad på den gamle herregård.

Aftensmad 2 retter + 1 øl 420 kr.

HOLSTEBRO

Giestgivergaarden Phønix, Sønderlandsgade 21, 7500 Holstebro. t 97 42 46 42. Gedigen, dansk mad midt i byen.

2 retter + 1 øl 160 kr.

KLITLANDET

Af Peter Hovmand

Den centrale del af Vestjylland er præget af kysten med landets bedste strande og de karakteristiske klitlandskaber syd for Ringkøbing Fjord. I højsæsonen udgør disse områder de mest populære feriesteder i landet, men der er stadigvæk masser af muligheder for at få nogle helt specielle ferieoplevelser.

Ringkøbing Fjord har længe givet gode muligheder for fiskeri, og i vikingetiden havde man her mere rolige ladepladser i mangel af rigtige havneanlæg. Holmlands Klit der adskiller fjorden fra Vesterhavet har desuden været et populært feriemål lige siden udviklingen af turismen startede. Nu er store dele af Holmlands Klit bebygget med feriehus, og i højsæsonen er strandene velbesøgt af turister fra hele Nordeuropa. Længere mod syd ligger store klitheder, ofte spærret af for offentligheden, idet de bliver brugt som militært øvelsesterræn. Klithederne er nu også smukke at se på afstand fra en højt beliggende klit, for eksempel nede ved Blåvands Huk, landets vestligste punkt. Længere nede ligger Skallingen, et unikt, fredet landskab af marskenge, ganske enkelt fuglenes paradys på Vestkysten.

Holmlands Klit er et udmærket udgangspunkt for et væld af oplevelser. Vejen fører ned langs klitten, hvor den rolige Ringkøbing Fjord ligger mod øst, mens kysten og havet frister mod vest. Her kan man kaste sig i bølgerne, efterfulgt af et velfortjent hvil i læ af klitterne. Længere sydpå ligger reservatet Tipperne inde i den gamle fjord, for dem der er fugleinteresserede. Ved siden af findes Bork Vikingehavn, for alle dem der er bare en smule historieinteresserede. Endnu længere inde i landet ligger Skjern Å og Skjern Enge, to vigtige elementer i landets nye nationalpark der også rummer landets største hede, Borris Sønderland. Området omkring Nymindegab har vel nok de allerbedste badestrande på Vestkysten, men der er også rift om dem. Længere sydpå, helt ude ved Blåvands Huk, er der fra fyrtårnet en suveræn udsigt over området i al dets storhed: Kallesmærsk Hede, Ho Bugt, Skallingen og selvfølgelig Vesterhavet.

Attraktion: Ringkøbing Fjord

Her er den største af lagunesøerne langs Vestkysten. Nogle af de besøgende tror for et øjeblik at det er Vesterhavet de kigger ud på, når de står nede i Ringkøbing Havn. Men herfra er der altså stadigvæk 10 km mod vest før man når havet.

Den 30 km lange Holmlands Klit adskiller effektivt Ringkøbing Fjord fra Vesterhavet. Derfor er der også en begrænset bølgegang i fjorden, hvilket gør den velegnet til lystsejls, paragliding og windsurfing.

Attraktion: Værnengene og Tipperne

De store enge strækker sig så langt øjet rækker på hver side af den lige vej. I det fjerne ses tydeligt store flokke af ænder der græsser stille og roligt. En km længere henne står der pludseligt to sjove fugle på den anden side af hegnet. Hvad er det for nogen? En fuglebog ville være handy i denne situation.

I bunden af Ringkøbing Fjord ligger Værnengene, en meget speciel halvø med flere småsøer, enge og et utroligt fugleliv. I træktiderne, forår og efterår er der andefugle og vadefugle i tusindvis. Desuden findes bl.a. ryler, hjejler, viber, klyder og rovfugle som rørhøge og dværgfalke. Men det er alligevel en god idé med en kikkert og et tålmodigt sind.

Den nordlige del af halvøen, Tipperne er reservat med begrænset adgang for offentligheden. Hver søndag er der åbent i perioderne, februar til og med marts 10-12, april til og med august kl. 8-10, september til og med november kl. 10-12.

Attraktion: Bork Vikingehavn

De besøgende følger nysgerrigt livet i denne rekonstruktion af en 1.000 år gammel vikingehavn. Store langhuse ligger tæt på landingsbroen, hvor vikingeskibet venter på at tage en håndfuld godfolk med til søs.

Inde i vikingegården sætter folk sig godt til rette rundt omkring, men de passer godt på ikke at fornærme høvdingen når han kommer forbi. Ved siden af høres havnens smede arbejde hårdt med at lave de fornødne redskaber, og de hurtigste af gæsterne kan godt nå at lave en god handel med en af de mange håndværkere.

Fjordvej 2, 6893 Hemmet. t 97 36 23 43. Åbent 1/7-31/8 hele ugen 11-17, 1/9-30/12 søndag-fredag 11-16, 16/3-31/6 søndag-fredag 11-16. Voksne (0. 18) 50 kr.

Attraktion: Ringkøbing

I havnen kommer de lokale fiskere ind med friskfanget fisk næsten hver dag. Især om morgenen bæres de ofte endnu levende fisk op på kajen i store kasser. Lokale fiskehandlere og restauratører står klar til at bese fangsten, og de bliver sjældent skuffede. På en slentretur ned ad de brolagte gader i den gamle by, lægger man hurtigt mærke til hvor velholdte de lave murstenshuse er. Det er fordi Ringkøbing længe har været en rigtig handelsby med masser gode butikker og forretninger. Der burde således også være mulighed for et godt tilbud i slutningen af sæsonen - og glem ikke at prutte om prisen, det er almindelig god opførsel på Vestkysten.

I centrum er der flere rigtig gode restauranter, ikke mindst Hotel Ringkøbing på torvet, og så Restaurant Italia på Algade med italiensk køkken af høj kvalitet. Desuden er der flere supermarkeder, hvor man bl.a. kan købe lokale specialøl fra Mylius-Erichsen Bryghus.

Attraktion: Ringkøbing Museum

I sommervarmen er det godt for en stund at leve sig ind i de iskolde forhold der var i Nordøstgrønland i 1906: Vinden hyler om kap med de sultne slædehunde, men der er ikke noget at gøre. Sneen er smeltet, og vejen tilbage er pludselig blevet afskåret af et menneskefjendsk klippelandskab ...

Foran museet står statuen af bysbarnet og polarforskeren, Mylius-Erichsen, lederen af Danmark-ekspeditionen 1906-08, der foretog den første udforskning af Nordøstgrønland. Udstillingen rummer originalt udstyr fra den farlige ekspedition, bl.a. Mylius-Erichsens jakke, støvler og ski. Desuden er der flere billeder af de ekstreme forhold deroppe.

Museet rummer også en fin samling af islandsk træskærearbejde fra 1700-tallet.

Endvidere kan man se romansk og gotisk kirkekunst fra regionens middelalderkirker.

Ringkøbing Museum, Herningvej 4, 6950 Ringkøbing. t 97 32 16 15. Åbent 1/7-31/8 alle dage 11-17, 1/9-30/6 tirsdag-lørdag 12-16. Voksne (o. 18) 40 kr.

Tema: Ludvig Mylius-Erichsen

Som journalist og forfatter var Mylius-Erichsen i forvejen ikke noget helt almindeligt bysbarn, men det vestjyske gåpåmod gav ham endvidere den vilde idé som den første at kortlægge det ufremkommelige Nordøstgrønland. Det lykkedes ham at samle de mange

penge fra private investorer og fra den danske stat til den omfattende ekspedition, og i juni 1906 tog ekspeditionsskibet, Danmark afsted mod Grønland. Besætningen var på 28 mand, en blanding af danskere, to normænd, en tysker og tre grønlandske fangere.

Ekspeditionen lykkedes, Nordøstgrønland blev kortlagt for første gang af de fire slædehold der kom frem ved hjælp af grønlandske slædehunde. Det første slædehold, anført af Mylius-Erichsen, skulle også undersøge om det nordlige Grønland var adskilt fra den sydlige del af en kanal, hvilket de fandt ud af ikke var tilfældet. Men de blev desværre også fanget af den korte arktiske sommer, hvilket gjorde det umuligt for dem at komme videre med hundeslæderne. Følgerne blev fatale i det ugæstfrie terræn, og hele det første slædehold, inklusive Mylius-Erichsen døde af sult i november 1907.

Resten af Danmark-ekspeditionen vendte hjem til København i august 1908 med de nye optegnelser af det nordøstlige Grønland, hvilket efterfølgende har været med til at sikre suveræniteten over Nordøstgrønland. I 2006 fejredes 100-året for opdagelsen ved at følge i ekspeditionens slædespor. Blandt deltagerne var bl.a. Kronprins Frederik der tidligere har gjort tjeneste ved Sirius-patruljen.

Attraktion: Søndervig

Butikkerne ligger på rad og række langs hovedgaden, mens spisesteder og forlystelser frister om kap. Det er bare med at komme i gang. I sommerhalvåret er butikkerne åbent alle ugens syv dage!

I feriebyen er der flere hoteller, masser af butikker og et indkøbscenter. Hvis vejret er for barskt, kan man her i byen spille bowling eller besøge det indendørs badeland. Søndervig er desuden kendt for sin årlige sandskulpturfestival, der starter midt i juni og slutter i slutningen af september.

www.sondervig.dk

Attraktion: Hvide Sande

En fiskekutter er på vej ud af havnen ganske langsomt. På velkontrolleret vis er den på vej ud i Nordsøen, hvor fiskene stadigvæk findes i stort antal. I selve havnen er der som regel liv og glade dage, en sjov blanding af hårdt arbejdende mennesker og folk på ferie der bare vil slappe så meget af som muligt.

Det er stadigvæk lidt af en fiskeriby der ligger her ved slusen midt på Holmlands Klit. I havnen hører en del fiskekuttere og trawlere til, og i det tidlige forår er der mange sæler i

kanalen ind til Ringkøbing Fjord. De går efter de mange fisk der kommer her for at gyde. Her er også mange skibsværfter der bygger robuste skibe til Grønland, Norge og Irland. Man kan desuden være heldig at se et stort, gammelt træskib under reparation.

Fiskeriet Hus er et museum med store saltvandsakvarier med alle slags fisk fra Vesterhavet. Fiskene fodres hver tirsdag og fredag kl. 15.30. Der er også en fin udstilling om fiskeriets historie.

Fiskeriets Hus, Nørregade 2B, 6960 Hvide Sande. t 97 31 26 10. Åbent Palmesøndag til 1. november 10-17, 1. november til Palmesøndag 10-16. Voksne 50 kr. Pensionister 45 kr. Børn 4-12 år 25 kr. www.fiskerietshus.dk

Attraktion: Strandene på Holmlands Klit

Ved havet er himlen høj og horisonten ligger i en lige linie i det fjerne. Her er det havet og strandene der er hovedpersoner – og så selvfølgelig alle badegæsterne.

Strandene ved bl.a. Søndervig i den nordlige ende af klitten, Hvide Sande midtpå og Skodbjerge i den sydlige ende har mange af de samme kvaliteter. De er alle meget populære badestrande. Vandet er noget af det reneste i landet, mens sandet på strandene som regel er meget fint og blødt. Og hvis blæsten bliver for hård, kan man altid finde læ i klitterne bagved. Er det derimod tørvejr eller friske forsyninger der er brug for, er der heller ikke særlig langt til den nærmeste by.

Attraktion: Abelines Gaard

Gården ligger godt bag klitterne, og her har den ligget igennem flere generationer. Vinden blæser næsten altid herude, men det vænner man sig til med tiden. Der er nu i sagens natur nogenlunde læ inde i den firelængede gård. Her er det nemlig lige meget hvor vinden kommer fra.

Abelines Gaard fra 1871 er bygget i typisk vestjysk stil. I 1996 fik den Europa Nostra-prisen for at være en særlig godt bevaret historisk bygning. Gården rummer et specielt museum om landbruget i starten af 1900-tallet. Desuden er der særudstillinger hver sommer.

Abelines Gård, Sønder Klitvej 87, Haurvig, 6960 Hvide Sande. t 97 31 51 27. Åbent 11/5-19/10, søndag-fredag 11-17. Voksne (o. 18) 40 kr.

Attraktion: Danmarks Flymuseum

Flyene er placeret mellem hinanden i de store haller i et forsøg på at udnytte pladsen så effektivt som muligt. De fleste af flyene er dog mindre end man regner med. Især i de gamle jagerfly er der ikke megen plads tilovers.

Dette overvældende museum er i sig selv en lang rejse værd for enhver der er fascineret af fly. Og hvem er ikke det? Det 7600 m² store område rummer over 50 danske og udenlandske luftfartøjer, alt lige fra veteranfly, jagerfly til helikoptere og mindre svævefly.

Der er historiske temaudstillinger om flyvningens udvikling de sidste 100 år. Her startes med de amerikanske brødre Wrights første motoriserede flyvning i verden i 1903, og der fortsættes med den første motoriserede flyvning i Europa i 1906, udført af den danske opfinder Jacob Ellehammer. Museet rummer bl.a. en præcis rekonstruktion af flyet, Ellehammer 1906.

Her er en fuldstændig samling af de 11 forskellige, danskbyggede KZ fly fra 1937-54, inklusive et KZ IV Ambulance fra 1944, et meget smukt fly helt i træ der stadigvæk er flyvedygtigt. Det kendte, engelske Spitfire jagerfly fra 1936 kan også ses på museet. Det var bl.a. dette fly der var med til at vinde 'Battle of Britain' i 1940 under 2. Verdenskrig. Efter krigen købte det danske flyvevåben 41 stk. af denne flytype. Et andet europæisk kampfly som der blev købt stort ind af flyvevåbnet, var den svenske Saab F-35 Draken jagerbomber fra 1955. Det blev til hele 51 stk. i starten 1970'erne.

Efterfølgende blev det især amerikanske flytyper som flyvevåbnet købte. Mest kendt er F-16 Fighting Falcon jagerbomber med en tophastighed på 2.400 km/t, altså mere end dobbelt så hurtigt som lydens hastighed. Et mere fredeligt luftfartøj i flyvevåbnets del af museet er Sikorsky S-55 redningshelikopter fra 1949.

Danmarks Flymuseum, Stauning Lufthavn, Lufthavnsvej 1, 6900 Skjern. t 97 36 93 33.
Åbent 1/6-31/8 alle dage 10-17, 1/9-31/10 kl. 11-17, 17/3-30/4 kl. 11-16, 1/5-31/5 kl. 11-17. Voksne 50 kr. Børn (7-14) 20 kr. www.flymuseum.dk

Boks:

Genopretningen af Skjern Å og Skjern Enge

I det 20. århundrede har Skjern Å-dalen været igennem en meget omfattende udvikling. I 1960'erne tog det for alvor fart i produktivitetens navn. Åen blev rettet ud og ved hjælp af inddigede kanaler blev den ledt længere mod nord. Skjern Enge blev via adskillige

pumpestationer drænet fuldstændig for vand, alt sammen for at skabe ny agerjord til landbruget.

Da man 30 år senere politisk besluttede at genskabe det ødelagte naturområde i Skjern Å-dalen, fulgte en natur-genopbygningproces af enorme dimensioner, faktisk den største af sin slags i hele Nordeuropa. En mere naturlig, snoet Skjern Å blev genskabt, hvilket gav mulighed for genskabelsen af Skjern Enge. Det betød at 43 km åløb skulle graves, i alt 2,7 millioner kubikmeter jord skulle fjernes, hvilket efter sigende svarer til et ubrudt vogntog fyldt med jord fra Skjern helt ned til Alperne. Alt sammen til en pris af 283 millioner kr.

Da Danmarkshistoriens største naturgenopretningsprojekt endelig stod færdig i 2003, var resultatet til gengæld også til at tage og føle på. Livet var i høj grad vendt tilbage til åen og engene – til gavn for både miljøet, den lokale befolkning og alle de besøgende fra nær og fjern.

Attraktion: SKJERN OG BYMUSEET I SKJERN

Udstillingerne skifter mellem plancher, fotografier, videoptagelser og brugsgenstande fra gamle dage. Mange af tingene er umiddelbart meget fremmedartede, men verden på landet har jo også ændret gevaldigt de sidste 50 år. Særlig imponerende er den store samling af udstoppede fugle. De virker nærmest levende ... De er bare virkelig gode til at stå stille.

Skjern er en lille, meget stille by nord for Skjern Å med blot lidt over 7.000 indbyggere. Byen er da også landets yngste købstad med rettigheder fra 1958, blot 12 år før kommunalreformen i 1970 endegyldigt ophævede købstædernes særlige rettigheder. Der er en lille gågade i byen med ganske få butikker. Byens museum ligger langs jernbanen, lige ved siden af det gamle vandtårn.

På museet giver Skjern Å-udstillingen en historisk oversigt over 10.000 års udvikling omkring åen. Ikke mindst er der interessante tv-interview fra 1960'erne med de lokale politikeres argumenter for udretningen af Skjern Å og dræningen af Skjern Enge. Man kan næsten mærke pengene fosse ud af statskassen for hvert ord de siger. Helt gratis var projektet jo ikke – hverken før eller efter. Her er også flotte plancher over det enorme arbejde der var med gendannelsen af åen og engene over 30 år senere.

Der er også en pædagogisk udstilling om den revolutionerende udvikling i landbruget i nyere tid. Et citat lyder:

”Da en gammel landmand i slutningen af 1960’erne – kort efter at mennesket havde taget sine første skridt på månen – blev spurgt, hvad der havde været det største fremskridt i hans levetid, var han ikke i tvivl:

”Tænk, at jeg skulle komme til at opleve at man kunne sidde på sin røv og slå hø!””

På første sal kan man finde en virkelig flot udstilling mange af de lokale fugle i udstoppet stand. Denne unikke samling er hele besøget værd. Men husk på at der også er gode muligheder for at se nogle af fuglene i levende live langs Skjern Å, især om morgenen og om aftenen.

Bredgade 73, 6900 Skjern. t 97 35 19 00. Åbent 1/4-19/10 onsdag, lørdag, søndag 12-17. Gratis adgang!

Attraktion: Skjern Vindmølle

Som en museumsgenstand i kæmpestørrelse står vindmøllen midt et parcelhuskvarter, malplaceret og aparte. Men det var nu heller ikke for sjov den blev bygget i sin tid.

Vindmøllen i den nordlige ende af byen er en af de få fredede bygninger i området. Den fungerede som kornmølle indtil 1978 og skulle i princippet stadigvæk kunne fungere, men normalt er den lukket for besøgende det meste af tiden. Hvis man kommer forbi er den dog absolut et kig værd udefra. Der findes ikke særlig mange gamle vindmøller tilbage i Vestjylland.

Marupvej 25, 6900 Skjern. t 97 35 29 73.

Attraktion: SKJERN Å

Åen løber igen som en stor, fed slange igennem landskabet, en slange med masser af forgreninger og virkelig god appetit. Igen har den fået lov til at opsluge store landområder mod vest, og den virker efterhånden både glad og tilfreds – med god grund.

Den 94 km lange å udløber i Ringkøbing Fjord, og den er så stor og bred at den kan betegnes som en flod. Skjern Å afvander cirka 10% af Jyllands landareal. Den nyligt genoprettede å har store naturkvaliteter, ikke mindst i kraft af det rige dyreliv i området. Laksen yngler på disse kanter, men både forår og sommer er der god mulighed for at

fiske efter den. Dog må der kun fanges 1-2 laks pr. mand om året. Der kan købes fiskepas i de lokale turistkontorer og sportsbutikker.

En anden speciel beboer ved åen er odderen der også godt kan lide fisk. Man kan finde spor efter det sultne, lille rovdyr i kanten af åen, og det er heller ikke umuligt at få et glimt af den som en sort skygge i vandoverfladen når den er på jagt. Bestanden af oddere forventes at være i vækst i området.

Attraktion: SKJERN ENGE

Det flade, fugtige landskab virker ikke umiddelbart tillokkende for byboen, men det er faktisk her eventyret gemmer sig. Midt i moseområderne, de små søer og vandløb har den oprindelige natur igen fået lov til at folde sig ud, og den holder sig bestemt ikke tilbage.

Engene udgør deltaet ved Skjern Ås udløb, og området er særdeles rigt på naturoplevelser. Det flade, moseagtige landskab er skåret igennem af de naturlige forgreninger af åen ud mod Ringkøbing Fjord. Her er flere velholdte vandrestier, især langs åen, men kun begrænsede cykelstier inde over selve deltaet, bortset fra langs hovedvejen mellem Skjern og Lønborg.

På en solskinsdag er der meget høj himmel over dette unikke landskab. Men udover åens forgreninger, de mange vandhuller og alt hvad de gemmer på af overraskelser, er der masser af oplevelser oven over vandet, ikke mindst i luften. Det frodige og vandrige landskab tiltrækker nemlig en uset mangfoldighed af fugle. Her er alt lige fra knopsvaner, fiskehejre til grågas året rundt. I træktiden er her også store mængder vadefugle. Af ynglefugle er findes bl.a. tårnskader og skestorke. Især om vinteren er der gode muligheder for at opleve rovfugle som musvåger, kærhøge og store havørne på en god dag. Om aftenen ses og måske især fornemmes helt andre dyr i luften, nemlig flagermus af forskellig art, bl.a. vandflagermus.

Skov- og Naturstyrelsen har lavet en folder med informationer, kort og stier over området. Den kan normalt findes ved indgangen til hovedstierne.

www.skjernenge.dk

Boks:

Nationalpark Skjern Å

Nationalparken rummer hele tre rekorder i den danske natur: Den vestlige del af landets mest vandrige å, Skjern Å. Landets største og eneste rigtige floddelta, Skjern Enge. Og

det største hedeområde i landet, nemlig Borris Sønderland. Desuden er Dejbjerg Plantage og et mindre område ved Vorgod Å nord for Skjern Å afstikkere af nationalparken, ligesom Lønborg Hede og nogle af skovene ved Omme Å syd for Skjern Å også hører med.

Til sammen giver disse områder et godt indtryk af det alsidige liv i naturen ved åerne øst for Ringkøbing Fjord. Der er gjort ganske meget for at gøre oplevelsen langs Skjern Å så nem som muligt. Men husk at vise naturen respekt: Brug de parkeringspladser, teltpladser og bålpladser der er etableret i forvejen. Og efterlad ikke noget skrald som de vilde dyr kan få galt i halsen. Det gælder især dåser, glasflasker og plastikposer.

Der er blevet lavet et oversigtskort over nationalparken som bl.a. kan fås i områdets museer.

Attraktion: BORRIS SØNDERLAND

Heden er et magisk, åbent landskab der virker både dragende og lidt skræmmende i sin fremmedartede fremtoning. Men blandingen af oprindelig, dansk lynghede, vandløb, små søer og skove er nu alligevel ikke til at stå for. Det skal bare opleves.

8 km øst for Skjern ligger landets største hedeområde, hvoraf størstedelen, Borris Skydeterræn meget tit bliver brugt af enheder fra hæren til skydning med håndvåben, mortérer og tungt artilleri. Det er altså absolut nødvendigt at planlægge et besøg i forhold til de Skydefrie perioder.

Området er dog absolut et besøg værd. Det store naturområde på cirka 50 km², hvoraf det meste udgøres af oprindelig hede, rummer vel nok den eneste mulighed i Danmark for at få en rigtig vildmarksoplevelse. Hærens brug af området de sidste 100 år har faktisk sikret naturområdets overlevelse. Foruden bl.a. hejler, isfugle og havørne, findes her også kronvildt og landets største bestand af råvildt på over 1.000 rådyr. Desuden findes her hele 14 gravhøje fra cirka 2600 f. Kr.

Usigtstårnet mellem Borris by og Borris Skydeterræn kan besøges uden tilladelse. De skydefrie perioder oplyses løbende af Borrislejren.

Borrislejren, Borriskrogvej 4, 6900 Skjern. t 96 81 62 88.

www.borris.dk/turist/borrislejren.htm

Attraktion: Herregården Skarrildhus

De store, røde bygninger tæt ved å og skov virker umådeligt imødekommende. Den velplejede park rundt om bygningerne spiller også en vigtig rolle. Dette er uden tvivl et roligt og godt sted.

9 km øst for Borris Sønderland ligger herregården Skarrildhus, tidligere kaldet Clasonsborg. I nærheden af den gamle herregård ligger skov og oprindelige hedeområder tæt ved Karstoft Å, og rundt om selve herregården ligger en rigtig romantisk park som det sig hør og bør.

Stedet fungerer nu som et eksklusivt mødecenter og hotel for individuelle gæster.

Skarrildhus, Sdr. Ommevej 4, Skarrild, 6933 Kibæk. t 97 19 62 33. www.skarrildhus.dk

Attraktion: Strandene nord for Blåvandshuk

Nymindegab Strand er en fin badestrand godt adskilt fra byen af Nyminde Strøm der er forbundet med Ringkøbing Fjord. Desuden ligger den skyggefulde Nyminde Plantage blot 1 km inde i landet.

Houstrup Strand er en kombineret badestrand, hvor en del af stranden er tildelt naturister (nudister). Mange gæster fra Lyngboparken (naturistcampingplads i Henne) benytter denne strand.

Henne Strand byder både på hoteller og vandrerhjem i området. Ved siden af kirken ligger den 200 år gamle Henne Kirkeby Kro, hvor man kan spise et fantastisk måltid mad. Lige bag badestranden ligger de flotteste klitlandskaber og venter på at blive udforsket.

Børsmose Strand kan man køre helt ned til i bilen, hive madkurven frem og nyde friheden. Desuden er det en udmærket badestrand.

Havsande lige nord for Blåvands Huk er et af de bedste steder at finde rav. Men man bør stå tidligt op om morgenen for at få en chance. Det her er ravjægernes paradys, men ikke den bedste badestrand. Hvis man ikke når at finde noget, kan man trøste sig med at kigge på sælerne der tit soler sig på sandbankerne længere ude.

Attraktion: Blåvandshuk Fyr

Næsten 39 meter oppe i flagskibet blandt danske fyrtårne er der fuldt overblik over landskabet rundt om. Mod vest ses havet og nogle store havvindmøller i det fjerne, og fra nord kommer synet af det fremmede klithedeland helt tæt på.

Fyrtårnet blev bygget i år 1900 for at beskytte de indsejlende skibe til Esbjerg Havn. Blåvandshuk er Danmarks vestligste punkt, og ud fra kysten strækker Horns Rev sig 40 km ud i Vesterhavet. Revet blev tidligere kaldt "Djævlens horn," netop fordi det havde taget livet af mange gode søfolk. Det er stadigvæk et af de farligste områder langs de danske kyster.

Fyrvej 106, 6857 Blåvand. t 75 27 54 11. Åbent 1/5-31/10 10-17, 1/11-31/4 10-15.
Voksne 20 kr. Børn (3-11) 10 kr.

Attraktion: Horns Rev Havmøllepark

De mange vindmøller ude i havet mod vest anes tydeligt inde fra kysten, blot man er lidt højt placeret. Det hjælper med en kikkert, for der er alligevel et godt stykke derud, men alene tanken om den kraft og energi disse mastodonter kan frembringe er ærefrygtindgydende.

Blot 14 km ud for Vestkysten ligger verdens største havmøllepark. 80 stk. 110 meter høje vindmøller der giver en samlet effekt på 160 MW, nok til at dække 150.000 husstandes årlige forbrug – eller 2% af Danmarks energiforbrug. Alle de 80 vindmøller er produceret og vedligeholdt af det vestjyske vindmøllefirma Vestas, verdens førende vindmølleproducent. Det svenske energifirma Vattenfall ejer 60% af havmølleparken, mens danske DONG ejer 40%.

Attraktion: Tirpitz-stillingen

De store bunkere ligger med skydeskårene rettet mod vest. Herfra ses ikke andet end hav og atter hav. Og dog, et skib kommer forbi en gang imellem, og længere ud ligger havmøllerne på linie, de minder lidt om gamle krigsskibe i venteposition.

Ud mod kysten ved Blåvand ligger resterne af Tirpitz-stillingen fra 2. Verdenskrig. Disse betonbunkere er faktisk de vestligste bygninger i Danmark. Fæstningsanlægget skulle dække indsejlingen til Esbjerg Havn mod en allieret invasion, men på en god sommerdag kommer man nemt til at tænke på hvilken loppetjans det har været at gøre tjeneste her under krigen. De tyske soldater beskrev selv forholdene i Danmark som "flødeskumsfronten." Husk dog på at man de sidste par år af krigen virkelig frygtede en invasion fra vest på disse kanter.

Den ene bunker rummer nu et museum om Atlantvolden, det store fæstningsbyggeri som bunkerne langs Vestkysten var en del af. Atlantvolden strakte sig fra kysterne i Norge og

sydpå langs Vesteuropas kyster, helt ned til den spanske grænse. Anlægget sikrede således en samlet kystlinie på omkring 5.000 km.

Tirpitz-stillingen, Tane Hedevej, 6857 Blåvand. t 75 27 84 27. Åbent maj-oktober 11-17, november-april 11-16. Voksne (o. 18) 25 kr.

Attraktion: Ål Kirke og den tyske flygtningekirkegård

Kirken ligger som en flot hvid bygning i den nordlige ende af byen. Inde i kirken ser man bl.a. kristne krigere i kamp afbildet på væggene, og kirkens krucifiks viser en selvsikker Jesus med krone på hovedet.

Rytterfrisen inde i kirken fra 1100-tallet er noget ganske specielt i en europæisk kirke, og den er givetvis inspireret af Bayeux-tapetet i Frankrig. Jesus på korset er her heller ikke helt så lidende som så mange andre steder. I stedet for hænger han rankt med kongekrone på hovedet. Alt i alt passer udsmykningerne meget godt til Oksbøl der ligger ved et af landets største, militære øvelsesterræner.

Nord for kirken, gemt lidt væk i udkanten af byen ligger en tysk flygtningekirkegård. De ens gravsten står i snorlige rækker. Her ligger resterne af 1.675 tyske flygtninge og 121 soldater begravet.

Ål Kirke, Kirkegade 42, 6840 Oksbøl. Åbent 8-16.

Tema:

De tyske flygtninge

De russiske tropper nærmede sig med hastige skridt Tyskland i starten af 1945. Det fik af gode grunde store dele af den tyske civilbefolkning i øst til at flygte mod vest. Op mod 14 millioner flygtede til fods eller på hestevogne igennem vinterkulden, og 2 millioner af dem døde undervejs. En kvart million af de overlevende østtyskere blev efter tysk befaling anbragt forskellige steder i Danmark i løbet af februar 1945. Der var først og fremmest tale om meget svækkede kvinder, børn og gamle, præget af udmattelse og underernæring, og tusindvis af dem døde af følgesygdomme de første måneder efter ankomsten.

Inden krigens afslutning var det selvfølgelig den tyske besættelsesmagt selv der havde ansvaret for håndteringen af de over 1.000 flygtningelejre fordelt over det danske land. Alligevel bad tyskerne allerede i marts 1945 den danske lægeforening om lægehjælp til flygtningene. Men der var ingen hjælp at hente. Tonen var for længst blevet for hård

mellem besættelsesmagten og den danske befolkning. Og på den måde fortsatte dødeligheden med at stige i lejrene lige indtil Danmark blev befriet.

Det var således en kæmpe humanitær opgave Danmark fik efter befrielsen. De over 240.000 flygtninge blev fortsat bevogtet af både sundheds- og sikkerhedsmæssige grunde. Men forholdene blev dog hurtigt bedre. Der blev opbygget et sundhedssystem af tyske læger og sygeplejersker, og der blev udviklet skolesystemer til både børn og voksne. Der døde over 17.000 tyske flygtninge i Danmark i 1945, over halvdelen af dem var børn. De overlevende flygtninge blev løbende sendt tilbage til Tyskland fra november 1946 til februar 1949.

www.befrielsen1945.dk

Attraktion: VRØGUM- OG ÅL KLITPLANTAGE

Skoven rummer både klitter, små søer og klithede i udkanten. Skyggen under træerne er tiltrængt i sommervarmen. Mod vest venter den store klithede, og her er ingen skygge. Nordvest for Oksbøl ligger Vrøgum - og Ål Klitplantage. Området er som regel ganske beroligende, blot der ikke er en militær øvelse i gang. Hvis man er stille nok inde i skoven, kommer rådyrene forbløffende tæt på. Selvfølgelig efterlader man ikke noget skrald, som de fredelige dyr kunne få galt i halsen.

Attraktion: KALLESMÆRSK HEDE

Klitheden går næsten helt ud til kysten. Her kan de små træer og buske ikke vokse lige op på grund af blæsten fra vest. Landskabet virker både dragende og frastødende på grund af den vilde natur.

Sydøst for Oksbøl ligger den store Kællesmærsk Hede der er en vigtig del af Oksbøl Skyde - og Øvelsesterræn. Hvis de store, røde balloner ved stierne er hejst, er området spærret af, og så gør man klogt i at holde sig væk. De tonstunge, militære køretøjer kører hurtigt og ser sig ikke så godt for.

Ofte er området dog frit tilgængeligt, og så bør man ikke gå glip af den sjældne oplevelse af at bevæge sig igennem skoven og over klitheden helt ud til Vesterhavet. Det bliver nemt til en tur på 10 km hver vej, så en cykel med brede dæk er et ønskværdigt transportmiddel her.

Attraktion: Skallingen

Engene breder sig så langt øjet rækker ud over den nye halvø. At kalde området fredeligt, ville være en underdrivelse. Her har dyrene næsten frit spil, det virker i hvert fald sådan.

Skallingen er noget så sjældent som et nyt, selvdannet landskab der opstod efter stormfloden i 1634. Efter havets tidligere aflejring af sand er halvøen dog under fortsat omdannelse, de sidste par i kraft af havets voksende indhug på strandene. Området er fredet, og det lykkedes at fjerne de allersidste miner fra 2. Verdenskrig i foråret 2008.

Attraktion: DANMARKS BRANDBILER

Enhver dreng mellem 2 og 12 år vil uden tvivl elske dette sted, brandbilernes paradys. Og enhver med interesse for gamle kampvogne vil helt sikkert også sætte pris på et enkelt besøg eller to.

Museet rummer verdens største samling af gamle brandbiler, hvilket indbefatter både hestetrukne – og håndtrukne brandbiler fra 1800-tallet. Her er også en fin samling af danske Triangel brandbiler.

For dem der skulle være interesseret i at kigge nærmere på de store panserkøretøjer der har kørt rundt i Kallesmærsk Hede, er der en hel afdeling afsat til militære køretøjer.

Danmarks Brandbiler, Industrivej 18, 6840 Oksbøl. t 76 54 20 00. Åbent mandag-fredag 10-15, lørdag 10-13. Voksne 60 kr., børn 25 kr.

STEDER AT BO

Ringkøbing

Hotel Ringkjøbing, Torvet 18, 6950 Ringkøbing. t 97 32 00 11. Pænt hotel midt i byen. Dobbeltværelse 895/2195 kr. inklusive morgenbuffet. www.hotelringkoebing.dk

Hvide Sande

Hvide Sande Vandrerhjem, Numitvej 5, 6960 Hvide Sande. t 97 31 21 05. Åbent 21/01-20/12. Vandrerhjem midt i byen. Familieværelse 310/410 kr. Fællesværelse 110 kr.

Nymindegab

Nymindegab Kro, Vesterhavsvej 327, Nymindegab, 6830 Nørre-Nebel. t 75 28 92 11.
Luksushotel med udsigt over havet. Dobbeltværelse 895/1450 kr. inklusive morgenmad.
www.nymindegabkro.dk

Henne Strand

Badepension Klitgaarden, Henne Strand, Porsevej 19, 6854 Henne. t 75 25 50 49.
Klassisk badhotel. Dobbeltværelse 500/800 kr. inklusive morgenmad.
www.klitgaarden-hennestrand.dk

Skarrild

Herregården Skarrildhus, Sdr. Ommevej 4, Skarrild, 6933 Kibæk. t 97 19 62 33.
Dobbeltværelse inklusive morgenmad 1.100/2.000 kr. www.skarrildhus.dk

STEDER AT SPISE

Ringkøbing

Ristorante Pizzeria Italia, Algade 11, 6950 Ringkøbing. t 97 32 01 23. Fin italiensk restaurant hvor de kan lave meget andet end pizza.

Hvide Sande

Restaurant Slusen, Havnen, Bredgade 3, 6960 Hvide Sande. t 97 31 27 27. Dansk-fransk køkken ved havnen.

Henne Strand

Henne Kirkeby Kro, Strandvejen 234, 6854 Henne. t 75 25 54 00. En af landets bedste restauranter tæt ved havet.

2 retter + 1 øl 430 kr.

ESBJERG OG HO BUGT

Af Peter Hovmand

Esbjerg er den dominerende hovedby på Vestkysten, og på flere måder har den en storbys kvaliteter: Mange forskellige butikker, internationale restauranter og flotte museer. På den anden side har den via den gamle havn og bugten mod nord stadigvæk en tæt tilknytning til naturen og havet.

Byen blev oprettet og fra starten planlagt som havneby efter tabet af Slesvig og havnebyen Altona i 1864. Siden er havnen blev udvidet og udviklet flere gange, de første 70 år med fokus på fiskeri og eksport af landbrugsprodukter til især England. Under 2. Verdenskrig blev eksporten dog som følge af besættelsen koncentreret om Tyskland, og på grund af den fredelige samarbejdspolitik steg indtægterne således gevaldigt i Vestjylland under krigen.

Efter krigen udviklede fiskeindustrien og med den havnen sig eksplosivt ikke kun til lokalområdets begejstring, men som et vækstområde for hele regionen. 50'erne og 60'erne betød større og flere fiskekuttere i Vestjylland, og i slutningen af 60'erne nåede fiskeriet sit toppunkt både inden for beskæftigelse og antal kuttere. I 70'erne og 80'erne blev der færre, men også væsentlig større kuttere og trawlere. Fiskeriet fokuserede nu mere og mere på industrifiskeri med henblik på produktion af fiskemel til dyrefoder, men fiskerierhvervet lugtede stadigvæk af penge.

Trafikhavnen voksede også igennem 60'erne og 70'erne. Bådene til England blev et folkeligt begreb i takt med turismens udvikling, og DFDS' færger blev løbende større og mere luksuriøse. Men med 70'ernes begyndelse blev fokus lidt efter lidt rettet mod offshore-branchen, arbejdet med - og for boreplatformene i Nordsøen. Og med effektiviseringen af både fiskeriarbejdet og havnearbejdet, er Esbjerg efterhånden kun i mindre grad en søfartsby med erhverv fordelt mellem fiskeriet, havnen, oliebranchen, landbruget og ikke mindst mere almindelige jobs inden for servicebranchen og industrien. På trods af at Esbjerg er en af de absolut yngste byer i Danmark, er det således lykkedes den at blive landets femte største by, og det er der god grund til at være stolt af.

Ho Bugt nord for Esbjerg udgør i virkeligheden den nordlige del af Vadehavet. Den hyggelige badeby Hjerting, der efterhånden er blevet til en eksklusiv forstad til Esbjerg, ligger lige ud til bugten. Længere mod nord begynder naturen for alvor at indtage

hovedrollen. Bugten fungerer som rasteplads for tusindvis af fugle, og helt oppe i hjørnet har Varde Å sit udløb. Inden for et område på blot 7 km byder østsiden af Ho Bugt således på både by, strand, skov og en stor å. Et righoldigt åndehul væk fra Esbjergs pulserende liv, hvilket byens befolkning og gæster også benytter sig godt af i sommerperioden.

Sammenhæng: FISKERI & SØFART

Fiskeriet fylder ikke så meget længere i Esbjerg som det gjorde før i tiden. Men traditionerne er stolte, metoderne er ikke blevet mindre effektive de sidste par år. Imens glider containerne til og fra de store skibe som aldrig før. Desuden er der god mulighed for at se et af redningsskibene fra Esvagt der holder sig parat 24-timer i døgnet.

[Attraktion] HAVNERUNDFART

Vandet er som regel ganske roligt i både havnen og bugten. Her ligger man i godt læ af øen og halvøen foran. Men selv de store skibe sejler langsomt i disse farvande, for sejlranden er ganske smal. Hvis skipper ikke passer på, støder skibet hurtigt på grund i en af de mange sandbanker ved Langli.

Under rundfarten får man set både Esbjerg Havn og lidt af Fanø fra søsiden. Skibet kommer forholdsvis tæt på sælerne der ligger og hviler sig i solen på sandbankerne, hvis vejret vel at mærke indbyder til det.

Dokvej 5, 6700 Esbjerg. t 70 23 15 15. Åbent 30/6-29/8 mandag-torsdag afgang 11.30 og 14.20, fredag 11.30. Varighed ca. 2½ time. Voksne 90 kr., børn (4-15) 50 kr.
www.fanoetrafikken.dk

Boks:

SÆLER

Sæler er pattedyr der igennem millioner af år har vænnet sig til at leve det meste af deres tid i havet. Man kan tydeligt se hvordan deres for- og bagben har omdannet sig til luffer. I den danske del af Vesterhavet (Nordsøen) lever der over 2.000 spættede sæler og ganske få gråsæler.

Sæler er rovdyr der lever af forskellige fisk, skaldyr, blæksprutter, alt godt fra havet, simpelthen. Det siger sig selv at sæler er fortrinlige svømmere der kan navigere som

ingen anden i jagten på en lækker sild. Sælerne har udviklet mange specielle evner for at kunne klare sig i de fiskerige polarhave længere nordpå. Ud over at have et naturligt fedtlag mod den værste kulde, kan sæler klare langt mere smerte og udmattelse i forbindelse med iltmangel end de fleste andre pattedyr. Når de er dykket ned under overfladen, sættes deres hjerterytme automatisk ned til en tiendedel, i ekstreme tilfælde helt ned til blot 2 slag i minuttet. På den måde forbruger de minimalt af den oplagrede ilt i lungerne. Spættede sæler kan normalt holde sig neddykket uden problemer i 10-15 minutter.

[Attraktion] VANDTÅRNET

Udsigten over havnen og byen er perfekt oppe fra toppen af det gamle vandtårn. Man følger uden besvær skibene i de forskellige dele af den store havn. De fleste ligger stille til kaj, men nogle få er enten på vej ind eller ud. Jo, havnen er stadigvæk byens pulsåre. Byen og havnen er lige gamle (1868), skulle man tro, men i virkeligheden var det havnen der kom først, det var på grund af den at byen opstod. Neden for Vandtårnet ligger dokhavnen og færgehavnen, og mod vest ligger trafikhavnen, alle ret ufremkommelige for andet end biler og lastbiler. Disse dele af havnen er bestemt ikke et sted at gå tur. Man ser hurtigt hvorfor: De store lastbiler kører frem og tilbage med containere fra skibene, og de kræver god plads omkring sig. Dette er en moderne industrihavn med stort I.

Vandtårnet er fra 1897, tegnet af arkitekten C. H. Clausen, kraftigt inspireret af det middelalderlige Haus Nassau i Nürnberg. Vandtårnet blev hurtigt til byens vartegn.

Vandtårnet, Havnegade 32, 6700 Esbjerg. t 76 16 39 39. Åbent 1/4-31/5 lørdag-søndag 10-16, 1/6-15/9 alle dage 10-16, 16/9-31/10 lørdag-søndag 10-16.

Voksne (o. 18) 15 kr. www.esbjerg-vandtaarn.dk

[Attraktion] FISKERIHAVNEN

Trawlerne lægger stadigvæk til kaj her i den sidste rest af den gamle fiskerihavn, men ikke særlig længe af gangen. Resten af tiden ligger havnen stille hen og venter på at få besøg, enten ude fra havet eller inde fra land.

Det er nemt at overse den gamle Fiskerihavn i den nordlige ende af havnen, den er godt gemt væk bag et helt kvarter af lagerhaller og industribygninger. Men hvis man er i bil og alligevel skal nord for byen, kan man med fordel gøre stop her. Fiskerihavnen er ikke noget særlig romantisk sted, den er tværtimod både stor og ofte halvtom, og de skibe der

er i havn er som regel store trawlere, hvor besætningen er på orlov. Men det er den ægte vare, og der er god plads til at kigge sig omkring.

Med god udsigt over havnen kan man få en solid og billig frokost på Sydvesten (>xx Steder At Spise). Den cafeteriaagtige fiskerestaurant serverer rigtig god mad til fiskerne og havnearbejderne der ikke lader sig spise af med hvad som helst. Selvfølgelig har de også lokale fiskeretter her. Desuden kan man købe frisk fisk med hjem fra Havnens Fiskehus lige bagved til en god pris.

[Attraktion] FISKEAUKTION

Auktionarius svinger lystigt hammeren mens han holder styr på priserne. Der er masser af gode tilbud at finde her, men der skal helst heller ikke være noget der bliver solgt for billigt.

Flere onsdage i juli og august er der mulighed for at opleve hvordan fiskeauktionerne foregik i gamle dage. Her er helt sikkert langt flere turister end fiskere, men handlerne og fiskene er gode nok.

Fiskeauktionshallen, Auktionsgade. Åbent onsdage fra anden uge i juli til anden uge i august kl. 11. Fri entré.

[Attraktion] FISKERI - OG SØFARTSMUSEET

Forventningerne stiger automatisk ved indgangen til dette slagskib af et museum, og det er også de færreste der bliver skuffet. Flere steder er der akvarier fra gulv til loft, fyldt med spillevende fisk, flot belyst fra flere vinker. Andre steder står gamle fiskerkuttere i fin stand, næsten som om de var parat til at tage til søs når som helst.

Alt afhængigt af tidspunktet kan man starte et sted i dyrenes verden. Udendørs holder sælerne til. De bliver fodret to gange om dagen, nemlig klokken 11 og 14.30, og det er et besynderligt syn. De artige sæler vinker gladeligt til dyrepasseren, når de ser ham vente ved kanten, og bagefter hopper de gerne helt hen til ham for at få en ekstra sild.

I kælderetagen venter det fortryllende syn af store akvarier fyldt med vidt forskellige fisk: Sild svømmer i stimer, rundt og rundt i et loftshøjt akvarium, mens de med hver bevægelse afslører alverdens sølvfarvede nuancer. I et åbent bassin klapper børnene nysgerrigt en kælen rokke på ryggen, det er helt i orden. Foran et andet stort akvarium kigger de måbende på de utallige fiskearter der svømmer rundt. Det er som et maleri der skifter indhold for hver 5 sekunder.

I den anden side af bygningen findes en meget stor og ret livagtig udstilling om fiskeri og søfart igennem tiden. Udstillingen udmærker sig ved sin størrelse og sit omfang. Her er alt fra fiskekuttere til små røgerier, alt sammen sat op på sådan en måde, at man nemt kan komme helt tæt på.

Udenfor står flere endnu større fiskekuttere, samt flotte rekonstruktioner af de gamle værksteder, hvor fiskerne reparerede deres udstyr. Her er også en flot legeplads, hvor de små kan lege søfolk på det gode skib Neptun.

Tarphagevej 2, 6710 Esbjerg. t 76 12 20 00. Åbent Åbent året rundt 10-17. Juli og august 10-18. Lukket jul og nytår. Voksne (o. 18) 85 kr. www.fimus.dk

[Boks]

BAKSKULD

Dette er nok den ultimative specialitet på Vestkysten: Letsaltet, tørret og røget ising. Ising er en fladfisk der minder lidt om rødspætte, men den er ikke lige så stor og kødfyldt.

Oprindeligt var bakskuld da også en slags fattigmandsspise, men den var nærende, rig på protein og ret velsmagende. Hvad mere kan man forlange? Nej, der er ingen grund til være snobbet, og vestjyderne og holder da også stadigvæk fast i den traditionelle spise. Den skal bare prøves. I gamle dage spiste man gerne bakskuld til morgenkaffen, men nu om dage foretrækkes den som frokostret eller forret om aftenen.

Navnets oprindelse findes der flere gamle historier om. Et af de mere overbevisende bud er at fiskerne under sorteringen af fangsten, smed den usælgelige fisk ”bag-over-skulder” til eget forbrug. Forkortelsen blev så til bakskuld.

[Sammenhæng] KUNST & MUSIK

Esbjerg er om noget den store by på Vestkysten, og det forpligter. Derfor er der også et rigt udbud af kunst og kultur, ikke mindst i kraft af museerne og de mange musiksteder. Det har været naturligt for nogle få af byens store købmænd og direktører at samle lokale kunstværker i deres hjem, og det er med tiden kommet museerne til gode. Men musikken har altid været et folkeligt element på Vestkysten, ikke mindst i de kolde vinternætter hvor fællessang og folkemusik har været med til at styrke fællesskabet.

[Attraktion] MENNESKET VED HAVET

De fire, hvide mænd sidder over stranden og skuer tålmodigt ud over havet. De ensartede 9 meter høje kroppe og de ligeledes ens, udtryksløse ansigter afslører ingen følelser, måske blot et dæmpet, stift smil. Alligevel er der noget dragende ved dem, deres hvidhed der følger himlens rytme og ikke mindst deres størrelse.

Værket 'Mennesket ved Havet' af Svend Wiig Hansen blev opstillet i 1995 nord for Esbjerg i anledning af kommunens 100-årsjubilæum året før. Skulpturerne forestiller givetvis fire afventende mænd, parate til handling, parate til dagens dont. Med til historien hører dog, at kunstneren i en gammel model overvejede at værket i stedet for skulle forestille fire kvinder i samme situation. Det ville også have været mere klassisk for regionen, hvor mange af mændene jo ofte var på havet, enten som sømænd eller fiskere. Men tiderne skifter. Døm selv hvorvidt disse fire, hvide mænd også repræsenterer kvinderne i det moderne samfund.

Mennesket ved Havet, Sædding Strandvej, 6710 Esbjerg.

[Attraktion] MUSIKHUSET

Det er nemt at nyde lyset og åbenheden i denne imødekommende bygning, der især er præget af store glaser holdt sammen af høje, hvide søjler. Den grønne udsigt til parken giver stedet et ekstra friskt pust. Perfekte rammer til en klassisk eller mere moderne koncert.

Bygningen er tegnet af Jan og Jørn Utzon og blev færdigbygget i 1997, så det kan ikke overraske at der er tale om arkitektur i verdensklasse. Meget af bygningen fungerer som Musikhus med forskellige koncerter hver uge. Desuden er der også en fin teatersal med plads vidt forskellige forestillinger. Programmerne ses i forhallen eller på nettet. Det er en god idé at bestille plads i god tid.

Musikhuset deler foyer med kunstmuseet (>xx) og Restaurant Kunstpavillonen (>xx) og er placeret op til Byparken (>xx), der huser Vandtårnet (>xx).

Musikhuset, Havnegade 18, 6700 Esbjerg. t 76 10 90 00. www.mhe.dk

[Attraktion] ESBJERG KUNSTMUSEUM

Esbjerg Kunstmuseum med især meget moderne dansk kunst. Man kommer nærmere kunsten når man bevæger sig langsomt igennem de store rum. Man kan ikke undgå at "se" Kirstine Roepstorffs 'My world does not exist,' et kantet, meget, meget hvidt rum, hvor det gør lidt ondt i øjnene at prøve at se de tynde linjer der delvist usynligt går fra væg til væg. På den anden side af rummet er det en hel lettelse at se de mere "almindelige" malerier og skulpturer i en normal opsætning langs væggene.

Museet giver dig gode muligheder for at være mere aktiv som gæst. Dels er der direkte adgang til store arkivskabe med de mange malerier der ikke har fundet plads på væggene for tiden. Dels er der i perioder adgang til et kunstværksted, hvor man kan få lov til at male din egne kunstværker.

Museet deler foyer med Musikhuset (>xx) og Restaurant Kunstpavillonen (>xx) og er placeret op til Byparken (>xx), der huser Vandtårnet (>xx).

Esbjerg Kunstmuseum, Havnegade 20, 6700 Esbjerg. t 75 13 02 11. Åbent 02/1 - 23/12 10-16. Voksne (o. 18) 40 kr. www.eskum.dk

[Attraktion] BYPARKEN

På solskinsdage sidder der ofte unge esbjergensere her om eftermiddagen og nyder udsigten over havnen med en håndbajer inden for rækkevidde. Andre gange er parken fyldt med folk fra en fagforening der har fået lov til at bruge parken som mødested. Atter andre gange bliver parken brugt som udendørskoncertsted, og det egner den sig fortrinligt til med sin terrasseform ned mod scenen i midten.

Den lille park ligger lige vest for Musikhuset og Kunstmuseet og syd for Vandtårnet. Her er der en udmærket udsigt over havnen, og nogle eftermiddage, især i weekenden, er der åbne koncerter på scenen nederst i parken. På græsterrasserne kan folk sidde og lytte til musikken eller byfuglenes kvidren, mens de følger lastbilernes færden i havnen på behørig afstand. Der sejler et stort skib langsomt ind eller ud af havnen et par gange i timen, og det er på sin egen måde et meget beroligende syn.

Gratis musik i Byparken (alt fra jazz til rock) er som regel om onsdagen og starter kl. 19.30. Programmet ses bl.a. i Søndagsavisen i Esbjerg.

Havnegade 20, 6700 Esbjerg.

[Boks]

ESBJERG ROCK FESTIVAL

Skrigende farver, stift hår og masser af pink og brede smil dominerer denne festival. Det er 80'erne der vender tilbage for en stund, og det er gennemført til det yderste. Det bliver ikke bedre, i hvert fald ikke for dem med et 80'er-hjerte af det pureste guld.

Festivalen byder faktisk på 80'er-hits på stribe spillet live af de originale bands, både danske og internationale. Festivalen foregår hvert år midt i juni, så det skal planlægges godt i forvejen.

Festivalpladsen, Gl. Vardevej, 6700 Esbjerg. www.esbjergrockfestival.dk

[Attraktion] ESBJERG MUSEUM/VESTJYLLANDS RAVMUSEUM

Det er lidt som at rejse tilbage i tiden og se byen dengang den udviklede sig med lynets hast. Arbejderlejligheden og direktørboligen fremstår troværdigt til mindste detalje. Det er noget der sætter tankerne i gang. Der var utvivlsomt stor forskel på arbejderen og direktøren dengang. Husk på at arbejderens lille lejlighed skulle huse hele familien, både far, mor og børn.

Bymiljøet i det gamle Esbjerg er genskabt til punkt og prikke, blot er tiden skruet tilbage til et sted omkring mellemkrigstiden i 20'erne og 30'erne. Torvet, butikkerne og Havnen er også beskrevet indgående. Således er den nære relation mellem byen og havnen der var dengang ganske tydelig igennem udstillingen. Der var utvivlsomt lidt mere at se på i havnen før skibscontainernes indførsel i efterkrigstiden.

Oldtidsudstillingen giver et indtryk af forholdene på egnen i jernalderen og vikingetiden. De arkæologiske fund viser at der også boede mennesker i området dengang, om end under nogle helt andre forhold. Der er faktisk gjort lokale fund der stammer helt tilbage fra tiden omkring Kristi fødsel. De første gårde fra dengang blev bygget på nøje udvalgte steder, hvor adgang til vand og gode græsgange til kvæget var afgørende.

På museet er der også en stor, permanent ravudstilling. Her er en samling af ravgenstande der beskriver næsten 10.000 års historie, fra stenalderen til i dag. Før i tiden var rav ikke

kun noget man brugte til smykker. Rav har også haft en vigtig rolle i forhold til overtro, magi og folks status i samfundet.

Esbjerg Museum, Torvegade 45, 6700 Esbjerg. t 76 16 39 39. Åbent 1/6-31/8 mandag-søndag 10-16, 1/9-31/5 tirsdag-søndag 10-16. Voksne (o. 18) 30 kr.

www.sydvestjyskemuseer.dk

[Attraktion] GALLERI SLUGEN

Oftentimes er der masser af farverige malerier her: Tit moderne landskabsmalerier, andre gange mere abstrakte billeder af dyr eller mennesker.

Det lille galleri udstiller anerkendte kunstnere, både lokale og udenbys. Der flest udstillinger inden for maleri, men en gang imellem bliver der også plads til en fotoudstilling.

Grundtvigs Allé 42, 6700 Esbjerg. t 75 45 67 55. Åbent onsdag-fredag 16-18, lørdag 10-12. www.slugen.dk

[Attraktion] GALLERI APPEL

Udstillingerne er som regel altid ret stilrene: Moderne, abstrakt maleri med dekorative kvaliteter.

Galleriet udstiller ofte jyske kunstnere af forskellig art. Ud over de udstillede billeder sælges her også grafik og bøger relateret til den aktuelle udstilling.

Kongensgade 101, 6700 Esbjerg. t 28 78 18 49. Åbent tirsdag-fredag 12-17.30, lørdag 10-14. www.galleriappel.dk

[Attraktion] HEERUPS HAVE

Den lille park er let at overse, og de små stenskulpturer spredt på stribe midt i beplantningen og vandbassinet gør heller ikke meget af sig. Men måske netop derfor er der noget meget beroligende ved at sidde her og suge stemningen til sig, gemt lidt væk fra byens puls.

Parken fungerer fint som et lille fragment mellem Torvet og Hotel Britannia. Blandingen af blomsterhave, park, vand og de tilbageholdende, nærmest venlige skulpturer kan være helt magisk, især på en rolig solskinsdag. Skulpturerne udgør en samling af kunstneren

Henry Heerups værker. Heerup var en meget produktiv kunstner, kendt for sine fabulerende værker. Han var bl.a. med i den europæiske kunstnergruppe COBRA. Heerups Have, Skolegade 35, 6700 Esbjerg.

[Attraktion] STJERNEDRYS

Denne lysskulptur skal i sagens natur ses efter solnedgang, når himlen er tilpas mørk, og byens lys begynder at overtage. I selve granitbelægningen på gågaden ligger en række små lyspærer der til sammen danner en gengivelse af stjernehimlen.

Lysskulpturen forestiller stjernehimlen over Esbjerg som den så ud nytårsnat år 2000. Gadelamperne i Torvegade skulle gerne fremhæve skulpturens 288 lysarmaturer. Værket starter ved Torvet og ender ved Esbjerg Musikhus.

Torvegade, 6700 Esbjerg

[Attraktion] URET

Skulpturen er ikke til at overse, og dog passer den måske lidt for perfekt ind på pladsen foran Vestjysk Musikkonservatorium. Ikke kun fordi den på tydelig vis relaterer til tidens elementer og former (cirklen, de spidse kanter og det firkantede element med oplyste linier), men også fordi disse former synes at knytte sig til bygningens tidligere funktion som elværk.

Uret er en moderne skulptur i flere elementer skabt af kunstneren Thorbjørn Lausten i 1998. Værket er efter sigende inspireret af Wienerkolens fusion af jugend og klassicisme, og det kan man komme med flere indlysende argumenter for, netop ved at pege på blandingen af de matematiske former fra antikken og den moderne brug af stål og elektrisk lys. Mon ikke kunstneren har sendt H. C. Ørsted en kærlig tanke, mens han skabte dette værk.

H.C. Ørsteds Gade, 6700 Esbjerg

[Boks]

VESTJYSK MUSIKKONSERVATORIUM

Musikkonservatoriet befinder sig i det gamle elværks bygninger fra 1907. Selve ombygningen til musikkonservatorium startede i 1997, og nu huser stedet en højere læreanstalt med uddannelse og forskning inden for musik og musikpædagogik. Endvidere

rummer musikkonservatoriet en moderne koncertsal med plads til 245 velopdragne lyttere. Der er mulighed for at købe billetter til de forskellige koncerter flere gange om ugen. Desuden er der TorsdagsCafé med rytmisk musik i Café Ørsted de fleste torsdage kl. 20.

Kirkegade 61, 6700 Esbjerg. t 76 10 43 00. www.vmk.dk

[Attraktion] LYSHØJEN

Værket skiller sig ud fra resten af landskabet i kraft af sin størrelse og den runde form som den store bakke har. Når det er mørkt tænder små lys rundt omkring. Lysets pulserende rytme påvirkes af trafikken på motervejen ved siden af. Gad vide om det er hemmelige signaler til himlen over byen?

Værket nord for Esbjerg opleves måske bedst hvis man følger det igennem forskellige tidspunkter på dagen, morgen, middag og aften, hvilket også gælder de mere naturlige landskaber på egnen. Desuden vil oplevelsen være meget forskellig afhængig af hvilken årstid værket ses i. Som kunstværk er 'Lyshøjen' faktisk Danmarks største, skabt af kunstneren Eva Koch og landskabsarkitekten Steen Høyer i 1997. Højen, 'Bunken' er 180 meter i diameter, tangeret af en jordvold, 'Volden' der er 320 meter lang. Værket fuldendes når højen en dag er helt vokset til med lyng. Indtil da græsser får i området for at holde græs og ukrudt nede.

Lyshøjen, Vestkystvej, 6715 Esbjerg.

[Boks]

Byplanlægning i Esbjerg

Byen opstod som noget helt exceptionelt efter vedtagelse af lov i 1868 om anlæggelse af Esbjerg Havn. Behovet for denne havn opstod efter krigsnederlaget i 1864, hvilket betød tabet af hele Slesvig, inklusive den vigtige havneby Altona. Den første byplan for Esbjerg blev skabt i 1870 af landinspektør H. Wilkens. Denne plan fulgte klassiske principper med rektangulære karréer i et retvinklet gadenet. Byens fremtidige centrum, Torvet blev placeret midt mellem byens hovedområder, havnen og jernbanen.

Selv de ældste dele af byen er præget af blandingsarkitektur inspireret fra forskellige lande. Men med dens vidt forskellige stilhistoriske udtryk er byens centrum, Torvet og gågaden, Kongensgade alligevel meget repræsentativ for perioden omkring år 1900. De fleste gamle bygninger på Torvet er fredet.

De største naturområder i byen ligger omkring Fovrfeld Bæks dalstrøg nordvest for centrum. Store dele af disse områder ligger mindre end 5 meter over havets overflade, og de er derfor meget sårbare i forhold til fremtidige stormfloder.

[Attraktion] TORVET

Dette er unægtelig byens centrum. Her kommer en lind strøm af mennesker dagen igennem, mange af dem på vej til eller fra gågaden. For nogle er torvet dog selve målet for deres rejse. Her lokker et par gode spisesteder de sultne, andre er bare ude efter en kop kaffe eller en kold øl. Om sommeren er det under alle omstændigheder et godt sted at sidde og slappe af og samle tankerne.

På Torvet ligger flere fredede bygninger. Ting- og Arresthuset på Skolegade 33 er fra 1892, tegnet af arkitekt H.C. Amberg. Bygningen er tysk inspireret i gotisk stil, og den fungerer i dag bl.a. som Turistinformation. Bankbygningen på Torvet er fra 1896 og tegnet af C.H. Clausen. Stilen her er mere middelalderlig, italiensk inspireret, og bygningen huser i dag på passende vis Danske Bank. Posthuset på hjørnet ud mod Skolegade er fra 1908 og fungerer stadigvæk som posthus. Bygningen er tegnet af Ulrik Plesner i mere almindelig dansk, gotisk stil.

At Torvets brolægning er opdelt i firkantede tern, symboliserer byens oprindelige byplan der fulgte klassiske, rektangulære og retvinklede principper.

Torvet, 6700 Esbjerg.

[Attraktion] DRONNING LOUISE

Der er højt til loftet i mere end én forstand. I stuen er der to store rum, originalt udsmykket med gammelt jagt- og sportsudstyr. Men der er også masser af plads ude på Torvet og i baggården.

Her kommer både forretningsfolk, sømænd, fiskere og håndværkere af forskellig art, mange af dem ansat i offshore-branchen. Restauranten byder på flere ambitiøse retter, mens baren ved siden af har et ganske godt udbud af fadøl og flaskeøl. Der serveres god og varieret mad af international klasse dagen lang. Køkkenet har som regel åbent til kl. 22.30. Visse aftener er der endvidere diskotek på første sal.

Dronning Louise, Torvet 19, 6700 Esbjerg. t 75 13 13 44. www.dr-louise.dk

[Boks]

ESBJERG FESTUGE

Hvert år, normalt den 2. uge i august er der åben fest i Esbjerg med gratis udendørs- og indendørskoncerter og andre kulturelle oplevelser. Utallige barer og kulturinstitutioner deltager med vidt forskellige arrangementer. Alt fra jazz, rock, pop på Torvet til kirkekoncert i Vor Frelzers Kirke.

[Attraktion] DOLCE VITA SPA OG WELLNESS

Kom i spa, få professionel hudpleje eller massage. Speciel ansigtsbehandling for både mænd og kvinder. Her er de gamle kurtraditioner i højsædet.

Bjarkesgade 13, 6700 Esbjerg. t 76 11 98 00. Åbent mandag-fredag 10-17.30, lørdag 10-13. www.dolcevita-wellness.dk

[Boks]

SYDDANSK UNIVERSITET – CAMPUS ESBJERG

Det er ikke uden en vis stolthed at Esbjerg er blevet en universitetsby. Universitet har tre aktuelle fokusområder i sine studier: Folkesundhed, Virksomhedsudvikling og ikke mindst Oplevelsesøkonomi med fokus på turisme, sportsmanagement og hotel- og restaurantmanagement. De fleste af områderne kan følges på både bachelorniveau og kandidatniveau. Universitetet har som noget naturligt i forhold til fokusområderne et tæt samarbejde med erhvervslivet.

Niels Bohrs Vej 9, 6700 Esbjerg.

[Sammenhæng] KIRKER & GRAVE

Vestjylland har altid været et sted med en stærk tro. Dette knytter sig bl.a. til det hårde liv som fiskere og sømænd levede på havet, hvor alvorlige ulykker før i tiden skete alt for tit, ofte med dødelig udgang for de involverede. Tabet og savnet satte sig spor i de små samfund, ikke mindst i form af en stærk religiøsitet. Rent fysisk ses det ved de mange kirker langs kysten med tilhørende kirkegårde. Og i Esbjerg er der som noget lidt specielt både katolske og protestantiske kirker.

[Attraktion] VOR FRELSERS KIRKE

Kirken er stor og ser udvendigt som indvendigt helt ny ud, selvom den er over 100 år gammel. Men ved sit nypolerede ydre passer kirken godt ind i bybilledet langs Kirkegade. Den store, parkagtige kirkegård bagved kirken udmærker sig ved sin imødekommende åbenhed. Her er der stor afstand mellem gravstenene der som noget lidt specielt alle er placeret midt i græsplænen.

Vor Frelsers Kirke er som protestantisk kirke den ældste kirke i byen. Den blev tegnet af Axel Møller, og byggeriet blev påbegyndt allerede i 1887, blot 20 år efter det første arbejde med den nye havn var begyndt. Kirken har jævnligt orgelkoncerter eller mindre barokkoncerter søndag eftermiddag eller aften.

Kirkegade 24, 6700 Esbjerg. Åbent mandag-fredag 9-15. www.vorfrelserkirke.dk

[Attraktion] SANKT NIKOLAJ KIRKE

Bygningen gør sig umiddelbart bemærket som blanding mellem en borg og en pengetank a la den Joakim von And havde alle sine penge i. Men her er tale om en kirke, om end ikke en helt almindelig kirke.

Den romersk katolske kirke er tegnet af den verdensberømte Johan Otto von Spreckelsen og opført i 1969. Von Spreckelsen er kendt for Grande Arche i Paris, men han har tegnet flere moderne kirker i borgagtig stil i Danmark, bl.a. den katolske kirke i Hvidovre som også hedder Sankt Nikolaj Kirke.

Kirkegade 58, 6700 Esbjerg.

[Attraktion] MINDELUNDEN FOR OMKOMNE ESBJERG-FISKERE

Foran selve Mindelunden står en granitrotunde omgivet af græs. Her på granitstenene mindes de lokale fiskere taget af havet igennem tiden. En gruppe bronzefigurer står afventende i rotunden. Blandt dem findes en kvinde med barn, de efterladte der står for fremtid og håb på trods af tabet.

På granitstenene står faktisk navnene på alle de fiskere fra Esbjerg og omegn der er gået tabt på havet siden år 1900. Det sætter tankerne i gang at læse bare en håndfuld af dem og tænke på hvor nådeløs havet kan være. Rotunden og bronzefigurerne er lavet af August Keil, H.G. Skovgaard og C.Th. Sørensen i 1949.

Gravlundvej, 6710 Esbjerg

[Attraktion] GRAVLUNDEN

Den snorlige vej strækker sig forbi skov og lange, lange hække, og ved siden af vejen ligger en plæne med fine, små kors i rækker omkring et stort kors i midten. På plænen ved siden af gentager det sig, men det er alligevel ikke det samme, her blander korsene sig med halvstore træer, og det virker på en eller anden måde meget naturligt. De døde har fundet ro på dette sted.

Den utroligt velholdte Gravlund ligger lige nord for Fovrfeld Bæk. Centralt i Gravlunden er der placeret en særlig afdeling for cirka 150 allierede flyvere der døde her på egnen under 2. Verdenskrig. Desuden ligger her cirka 900 tyske soldater og 100 tyske civile i en afdeling ved siden af. De mange tyske soldater er næppe døde af kampe her på egnen. De er givetvis sårede soldater der døde af følgesygdomme på vejen væk fra østfronten.

Gravlundvej, 6710 Esbjerg.

Sammenhæng: HO BUGT

Ved synet ud over bugten lægger man hurtigt mærke til det stille vand, roen på stranden og de afventende fugle længere ude i vandkanten. Først efter noget tid opdager man tidevandets effekt, når havet ganske langsomt begynder at hæve sig eller trække sig tilbage hvor den kom fra.

Ved lavvande vokser kysten og stranden til flerdobbelt størrelse, og så falder roen for alvor over området. Bortset fra at fuglene nu virkelig får noget at se til i den blottede havbund. Det er festmåltid, igen, i hvert fald for de mange vadefugle.

Ho Bugt udgør den nordlige del af Vadehavet. Alligevel er her flere gode, meget børnevenlige badestrande på østsiden af bugten. Allerede lige nord for Fiskeri- og Søfartsmuseet ligger den første strand ved Sædding, men de bedste strande ligger et stykke længere oppe ad kysten.

[Boks]

TIDEVANDSPROGNOSER

Før badeturen går i gang, er det vigtigt at tage højde for tidevandet der her normalt svinger med over 1 meter mellem højvande og lavvande. På Danmarks Meteorologiske Instituts website kan man ved at klikke på 'Vandstand' finde frem til den aktuelle tidevandsprognose.

www.dmi.dk

[Attraktion] SÆDDEN KIRKE

Tårnet rejser sig med sine mange klokker som et middelaldertårn i landskabet. Lige bagved ligger selve kirken som et firkantet monument med forgreninger i flere retninger. Det er svært ikke at kigge en ekstra gang i et forsøg på at få et overblik over det specielle byggeri.

Kirken og dens sidebygninger blev færdiggjort i 1978, tegnet af Inger og Johs. Exner. Som noget helt exceptionelt er kirkebygningerne nærmest sammenbygget med Sædding centret lige ved siden af. Det er tvivlsomt om Jesus Kristus ville sætte pris på denne sammenkædning mellem Herrens hus og et indkøbscenter. Som Jesus selv siger i evangelierne: "Mit hus skal kaldes et bedehus ..."

Kirken i sig selv er nu ganske imponerende. Kirketårnet rummer indtil videre tre store klokker, men har plads til i alt 48. Kirkerummet er stort med 350 faste pladser, og i rummet er der et særligt samspil med det naturlige lys udefra og det elektriske lys indefra. Murstensmuren bag alteret fungerer således i sig selv som en skulptur, blot udsmykket med et lille kors med 12 kugler omkring (disciplene) og et spejl i midten (Kristus).
Fyrvej 30, 6710 Esbjerg. Åbent mandag-fredag 9-13.

[Boks]

RØGET FISK

En vigtig specialitet ved Vesterhavet er røget fisk. Her røges bl.a. makrel, hellefisk, forskellig slags rogn og ikke mindst ørred og laks, evt. tilsat forskellige krydderier efterfølgende. Oprindeligt røgede man fiskene for at konservere dem så de kunne holde sig længere. Men nu om dage gør man det primært for smagens skyld. Hovedprincippet i røgningen er at de ophængte fisk ikke må blive udsat for ild, men kun røg og gløder af udvalgte træsorter - alt efter hvilken smag man ønsker at frembringe i fisken.

Antallet af røgerier er faldet drastisk de seneste par år. Fiskekvoterne bliver mindre og mindre, og røget fisk er for længst blevet en delikatess. Et godt eksempel på et lokalt røgeri der har formået at følge med tiden, er Hjerting Laks der nu har udviklet sig igennem tre generationer. Midt i Hjerting laves således noget af verdens bedste ferskrøgede laks, der som kendetegn nærmest smelter på tungen. Hemmeligheden er kun at bruge fisk af høj kvalitet, kombineret med mange års vestjysk erfaring med kunsten at røge.

www.hjerting-laks.dk

[Attraktion] HJERTING

Hovedattraktionen i byen er stranden, vandet og udsigten ud over bugten. Vandet er som regel meget stille, takket været Skallingen der loyalt ligger mod vest som en naturlig bølgebryder.

Hjerting er den ældste by i Ho Bugt og er efterhånden blevet en eksklusiv forstad til Esbjerg. Byen har eksisteret i over 700 år, først som landsby og ladeplads for mindre handelsskibe og senere også som fiskerleje. Som by er Hjerting et interessant eksempel på historiens gang ved Vesterhavet: Hvordan man i konkurrencen med købstæderne udviklede mindre ladepladser langs kysten. Hvordan det således også lykkedes at udvikle

eksporten af især kød og fisk fra de mindre byer igennem 1600- og 1700-tallet. Og hvordan udviklingen vendte i 1800-tallet, ikke mindst som følge af udvidelsen af jernbanen og grundlæggelsen af Esbjerg som den altdominerende havneby. Men netop takket være historiens gang kan man nu opleve området omkring Hjerting som noget ganske specielt. Esbjerg ligger på en måde som blomsten i et æg midt mellem Fanø og Ho Bugt med alt hvad de to naturområder har at byde på.

[Attraktion] HJERTING STRAND

Blandingen af den røde sandstrand og det utroligt rolige vand har en hypnotiserende effekt. Lidt længere fremme dukker en badebro frem. Den strækker sig langt ud i det rene vand, men det er trods alt også nødvendigt her ved Vadehavets øverste del.

Langs strandvejen ligger store, flotte villaer på første række ned til kysten, og det minder et øjeblik om Nordsjælland, men også kun for et øjeblik. Her er meget mere roligt, og det er kun godt, for så kan man for alvor koncentrere sig om at slappe af og nyde dette specielle naturlandskab.

Strandpromenaden, Hjerting, 6710 Esbjerg.

[Attraktion] HJERTING KIRKE

Udefra giver bygningerne mindelser om en mindre middelalderborg med tilhørende tårn, smukt placeret ved siden af kirkegården. Men det er unægteligt en meget moderne kirke der ligger her i en af de ældste byer ved Vesterhavet.

Man kan gå kirken i møde hele vejen nede fra stranden eller også oppe fra parkeringspladsen og indkøbscenteret midt i byen. Kirken fra 1992 virker utroligt gennemtænkt af arkitekten Alan Havsteen-Mikkelsen. Indvendigt imponerer det store, imødekomende kirkerum, der alene ved sin runde form og naturlige belysning fra oven er noget særligt. Den beskedne, men alligevel dragende altervæg er desuden dækket med figurer lavet af billedhuggeren Robert Jacobsen.

Hjerting Byvej 13, 6710 Esbjerg. Åbent mandag-lørdag 8-17, søndag gudstjeneste kl. 10.

[Attraktion] UDSIGT OVER STRANDEN

Oppe fra skrænten er udsigten suveræn. Hele bugten ses tydeligt, inklusive Skallingen overfor og ikke mindst stranden nedenfor. De rødbrune farver i sandet bliver helt tydelige, og nede langs kysten afslører endnu et par gamle bunkere sig.

Nord for Hjerting Strand bliver landskabet hurtigt mere bakket. Stien lige bag stranden fører op ad bakke, og allerede efter 1 km står man på den første top, langt over havets overflade. Langs stien fortsætter det bakkede terræn, og andre lidt højere toppe gemmer sig længere nordpå.

[Attraktion] SJELBORG STRAND

Børnene leger ubekymret i det lave vand, mens forældrene følger dem på afstand. Inde på stranden er der sjældent alt for mange mennesker, men det gør det også nemmere at slappe af. Livet her er lige til at overskue.

Denne strand er på grund af sin begrænsede dybde meget børnevenlig. Faktisk er det kun muligt at svømme ved højvande, og selv da er der ikke særlig dybt her i området.

Parkeringspladsen ligger desuden ret tæt på stranden.

Sjølborg Strand, 6710 Esbjerg.

[Attraktion] MYRTHUEGÅRD

Den store gård byder på en dybere forståelse af naturen i området, og det uden at det bliver alt for anstrengende. Det handler bare om at se, lytte og føle sig frem.

På 1. sal er der flere sammensatte udstillinger om bl.a. Vadehavets specielle landskaber. Et rum for sig beskriver hvordan mennesker klarede sig på disse kanter i jernalderen. Det bliver forklaret hvilken praktisk betydning de store åer havde som transportveje dengang. En stor landskabsmodel beskriver landbrugets udvikling i forbindelse med vanding, dræning og brugen af kunstgødning. Udenfor kan fra fugletårnet selv se nogle af de mange fugle der holder til i området. Og ikke mindst er der adgang til Myrthuegårds egne engarealer der afvandes efter de gamle metoder.

Myrthuevej 39, 6710 Esbjerg. t 76 16 81 00. Åbent 10-20. Gratis adgang.

www.myrthuegaard.dk

[Attraktion] MARBÆK PLANTAGE

Skoven venter tålmodigt på de nye gæster. Her er der god mulighed for at finde en rolig stund i skovbrynet. Eller også skal man bare kaste sig ud i en længere gåtur langs søerne. Det ville næsten synd at lade være.

Der er flere velholdte stier og veje rundt i området. Ved søerne midt i skoven yngler rovfugle som duehøge og spurvehøge. Her ligger desuden Restaurant Marbækgård (>xx), hvor der serveres både frokost og aftensmad. Nord for plantagen, tæt ved Varde Å ligger der en oldtidsboplads fra jernalderen. Resterne af de gamle hustomter ses tydeligt i græsset ved siden af vejen. Området er selvsagt fredet, så vis ekstra hensyn.

Esbjerg Kommune har udgivet folderen 'Ta' på tur i Marbæk' der indeholder en oversigt og et kort over stierne i området. Folderen kan bl.a. fås på turistinformationen i Esbjerg. Marbæk Plantage, 6710 Esbjerg.

[Attraktion] VARDE ÅS UDLØB

Mange steder på åen ses kanosejlere på flerdagsture, og lystfiskerne ved bredden er heller ikke til at overse, men der nu plads nok til alle på den 100 km lange å der igen snor sig igennem landet. De sidste par km inden udløbet i bugten bliver åen bredere, og den ligner visse steder snarere en flod end en å.

Varde Å er et af de allerbedste steder at fiske havørred. Fiskekort til åen kan købes flere steder i området. Men selv hvis man ikke fanger noget, er det nemt at nyde synet af åen, Tarp Enge og den øverste del af Ho Bugt. Mens man kigger ud det lille hjørne af bugten, må man ikke glemme at dette er den absolut nordligste del af Vadehavet der strækker sig 600 km mod syd og vest helt ned til Den Helder i Holland.

I 2007 gik man i gang med at genskabe Varde Ås oprindelige snoninger. Det er et stort projekt der kommer til at koste 60 millioner at gennemføre. De fleste af pengene kommer fra EU.

[Attraktion] HO KLITPLANTAGE

Klitplantagen er det sidste skovområde inden de store enge syd for. Det er altså sidste chance for at komme i nærheden af lidt læ og normal skov, inden man begiver sig ned i det fremmede terræn. Der er passende nok en teltplads inden vejen fører ud af skoven ned mod Skallingen.

Skov- og Naturstyrelsen har udgivet vandretursfolderen 'Ho Plantage. Blåvandshug.'
Folderen indeholder beskrivelser af området og kort over vandrestierne.

www.skovognatur.dk

[Attraktion] SKALLINGEN

Engene breder sig så langt øjet rækker ud over den nye halvø. At kalde området fredeligt, ville være en underdrivelse. Her har dyrene næsten frit spil, det virker i hvert fald sådan. Men der er da også blevet plads til et par hensynsfulde mennesker.

Skallingen er noget så sjældent som et nyt, selvdannet landskab der opstod efter stormfloden i 1634. Efter havets tidligere aflejring af sand er halvøen dog under fortsat omdannelse, de sidste par i kraft af havets voksende indhug på strandene. Over 500 kreaturer afgræsser engene for at give stedets mange ynglefugle optimale forhold. I marskområdet yngler bl.a. vibe, rødben og strandskade. Området er fredet, og det lykkedes at fjerne de allersidste miner fra 2. Verdenskrig i foråret 2008.

Bilen kan parkeres ved Vogterhuset midt ude på halvøen. Herfra er der gode vandreture længere ud i området. Ved højvande skal man være opmærksom på at vandet kommer ind over den nordlige del af Skallingen først og nogle gange oversvømmer og afskærer vejen mod syd. Hunde må af hensyn til fuglelivet ikke medbringes på Skallingen.

Skov- og Naturstyrelsen har udgivet folderen 'Langli & Skallingen' der indeholder beskrivelser og kort over områderne.

www.skovognatur.dk

[Attraktion] LANGLI

Den lille ø er absolut ikke et sted at slå lejr for natten. Det er et afsides, menneskefjendsk sted der skal besøges med respekt for naturens luner og skjulte kræfter.

Den ubeboede ø blev købt af staten i 1982, og den er i dag fredet og fungerer som upåvirket, videnskabeligt referenceområde i forhold til alle de menneskeligt påvirkede naturområder. Normalt er her adgang forbudt året rundt, men der er dog mulighed for at besøge Langli ved lavvande i perioden 16/7–15/9. Til fods kan man følge en særlig Ebbevej nord for Skallingen ud til øen. Et par gode støvler er anbefalelsesværdige.

[Attraktion] STADION

Publikum råber i kor af ren og skær begejstring. Esbjerg har endelig fået det første skud ind, og for et øjeblik er det som om intet kan gå galt. Alle bekymringer bliver glemte, det eneste det handler om nu, er at der ikke bliver udlignet inden kampen er omme.

Esbjerg Fodboldstadion, også kaldet Blue Water Arena er et moderne fodboldanlæg fra 1955 der lever op til alle standarder for internationale kampe. Stadionet blev renoveret i 2004 og fik bl.a. nyt lysanlæg og varme i græsset. Kapaciteten er på cirka 16.000 pladser. Stadionet er hjemmebane for byens superligahold, Esbjerg fB der senest blev danmarksmestre i 1979, men som absolut er på vej frem igen. Holdet var det tredjebedste i landet i 2004.

Gl. Vardevej 62, 6700 Esbjerg. t 75 45 94 99. www.eip.dk

[Attraktion] ESBJERG LEGELAND

De små farer rundt som besatte. De kan ikke få nok, tror de selv, men til sidst holder de alligevel en lille pause, inden kampen begynder på ny. De ender nok med at blive overtrætte, men indtil da er det hele bare sjov og ballade.

Dette er et kombineret legeland og aktivitetscenter med masser af legeting til børn og voksne: Rutsjebaner, tramboliner, minigolfbane, spilarkade, klatrevæg, sørøverskib, rodeotyr, hoppeborg, boksering, pc-café ... Der er et cafeteria, men mad og drikke må gerne medbringes.

Tømrervej 13, 6710 Esbjerg. t 75 10 14 00. Åbent 10-18. Entré 75 kr.
www.esbjerglegeland.dk

[Attraktion] FUN WORLD

Det her er stedet for de voksne børn. Udover et klassisk bowlingcenter, nyrenoveret i 2006, så er der også en minigolfbane med 12 huller. En lidt dyrere forlystelse af Go-Kart-banen. Desuden er her en stor restaurant med buffet og isbar.

Glarmestervej 6, 6710 Esbjerg. t 75 46 84 00. Åbent søndag-tirsdag 10-22, onsdag-torsdag 10-23, fredag-lørdag 10-24. www.funworld.dk

VÆRD AT VIDE OM ESBJERG & OMEGN

Esbjerg Turistkontor, Skolegade 33, 6700 Esbjerg. t 75 12 55 99.

Åbent 15/6-31/8 mandag-fredag 9-17, lørdag 9.30-14.30.

1/9-14/6 mandag-fredag 10-17, lørdag 10-13.

Her fås information og kort over byen og diverse udflugtsmuligheder.

www.visitesbjerg.dk

Esbjerg Lufthavn, John Tranums Vej 20, 6705 Esbjerg. t 76 12 14 00.

Lille lufthavn lige ved motorvej E20. Bl.a. direkte fly til Aberdeen i Skotland.

www.esbjerg-lufthavn.dk

Esbjerg Station, Jernbanegade 35, 6700 Esbjerg. t 70 13 14 15.

Flot bygning øst for centrum.

Esbjerg Rutebilstation, Jernbanegade 47, 6700 Esbjerg. t 75 12 07 99.

Nord for togstationen.

Fanøtrafikken, Dokvej 5, 6700 Esbjerg. t 70 23 15 15.

Færgen til Fanø sejler flere gange i timen til kl. 23.30.

www.fanoetrafikken.dk

Esbjerg Posthus, Torvet 20, 6700 Esbjerg. t 70 15 65 65.

Åbent mandag-fredag 10-17, lørdag 10-13.

Midt i byen på Torvet.

Danske Bank, Torvet 18, 6700 Esbjerg. t 45 12 07 70.

Åbent mandag-fredag 10-16.

Midt i byen på Torvet.

STEDER AT BO

Esbjerg

CABINN Esbjerg, Skolegade 14, 6700 Esbjerg. t 75 18 16 00.

545/1.065 kr. inklusive morgenmad.

Billigt sted midt i byen.

Hotel Ansgar, Skolegade 36, 6700 Esbjerg. t 75 12 82 44.

Dobbeltværelse med morgenmad 960-1070 kr.

Hyggeligt sted midt i byen.

www.hotelansgar.dk

Hotel Britannia Vægtergang, Torvegade 24, 6700 Esbjerg. t 75 13 01 11.

Dobbeltværelse med morgenmad 895-1.599 kr.

www.britannia.dk

Esbjerg Vandrerhjem, Gl. Vardevej 80, 6700 Esbjerg. t 75 12 42 58.

Fællesværelse 160 kr. pr. person. Familieværelse 330/700 kr. Tæt ved Vognsbølparken.

www.esbjerg-danhostel.dk

Ho Bugt

Hotel Hjerting, Strandpromenaden 1, 6710 Esbjerg, t 75 11 70 00. t 75 11 76 77.

650/1.895 kr. inklusive morgenbuffet. Lige ved strandpromenaden i Hjerting.

www.hotelhjerting.dk

STEDER AT SPISE

Esbjerg

Dronning Louise, Torvet 19, 6700 Esbjerg. t 75 13 13 44.

Åbent mandag-tirsdag 11-01, onsdag-torsdag 11-02, fredag-lørdag 11-04, søndag 11-24.

2 retter + 1 øl 280 kr.

Internationalt sted i høj klasse. Køkkenet åbent til kl. 22.30. I centrum, på Torvet (>xx)

www.dr-louise.dk

Sydvesten, Fiskerihavnsgade 6, 6700 Esbjerg. t 75 12 82 88.

Åbent 24/6-31/8 mandag-onsdag 7-16, torsdag-fredag 7-21, lørdag 7-13. Resten af året, hverdage 7-16, lørdage 7-13.

2 retter + 1 øl 230 kr.

Robust, vestjysk mad der tilfredsstiller selv en kræsen sømand. Midt i Fiskerihavnen.

www.sydvesten.dk

Sand's Restauration, Skolegade 60, 6700 Esbjerg. t 75 12 02 07.

Åbent mandag-lørdag 11-21.30.

2 retter + 1 øl er 280 kr.

Klassisk sted fra 1907 tæt på centrum. Lokale fiskeretter af høj kvalitet. Også Bakskuld.

www.sands.dk

Restaurant Gammelhavn, Britanniavej 3, 6700 Esbjerg. t 76 11 90 00.

Åbent mandag-lørdag 11.30-21.30

2 retter + 1 øl er 330 kr.

Gourmet mad af fineste kvalitet. Udsigt over havnen.

www.gammelhavn.dk

Restaurant Josef Kunstpavillonen, Havnegade 18, 6700 Esbjerg. t 75 12 64 95.

Åbent mandag-lørdag 11.30-16 og 18-21, søndag 11.30-16.

2 retter + 1 øl er 280 kr.

Stort sted deler foyer med Kunstmuseet og Musikhuset.

www.josef-kunsten.dk

Ho Bugt

Restaurant Marbækgård, Marbækgårdsvej 1, 6710 Esbjerg. t 28 01 12 37.

Åbent 12-16, 18-?

2 retter + 1 øl 240 kr.

Fin mad i smukke naturomgivelser - Marbæk Plantage.

www.marbaekgaard.dk

STEDER AT SHOPPE

Kongensgade, Jyllands længste gågade, byder selvsagt på mange butikker af forskellig slags. Sommerudsalget starter i slutningen af juli, så der er måske mulighed for at få et ekstra godt tilbud.

Torvegades Fiskehandel, Torvegade 33, 6700 Esbjerg. t 75 12 89 66.

Gammel, fin fiskehandel på Torvegade lidt nord for Torvet.

Dansk Racing Sport, Kongensgade 117, 6700 Esbjerg. t 75 45 10 80

Åbent mandag-fredag 9.30-17.30, lørdag 9.30-13.

Avanceret cykeludstyr af topkvalitet. Samling af cykler på eget værksted.

www.dkracing.dk

VADEHAVET OG ØERNE

Af Peter Hovmand

Vadehavet er i høj grad et landskab på grænsen mellem land og hav, ikke mindst fordi denne grænse flytter sig i takt med tidevandet. Langs hele kysten beskytter digerne mod stormflod, så godt de nu kan. Og længere inde ligger det flade marskland som normalt ikke bliver berørt af tidevandet, men som til gengæld bliver fuldstændig oversvømmet når digerne en gang imellem brister.

Ved Vadehavet møder man først og fremmest et utrolig fladt landskab, men tag ikke fejl, her udspiller et af naturens store dramaer sig to gange i døgnet. Ved skiftet mellem lavvande (ebbe) og højvande (flod) er man vidne til hvordan Vadehavet i den grad er et foranderligt landskab. Tidevandsforskellen er mange steder omkring 1,5 meter, hvilket virker meget dramatisk. Resultatet er dog et utroligt frodigt plante- og dyreliv, især i marsklandet længere inde og på øerne længere ude.

Oppe på de menneskeskabte diger er der et særdeles godt udsyn over landskabet, og med bil eller traktor kan det ved lavvande udforskes på nærmere hold. Den blottede havbund afslører mere eller mindre frivilligt sine hemmeligheder ved lavvande, hvilket især de tusindvis af grådige fugle nyder godt af.

Især områderne ved øerne Mandø, Rømø og vejene ud til dem serverer Vadehavet på et sølvfad. Her kan fuglelivet opleves på tætteste hold, hvis man overnatter på en af øerne og står tidligt op. Baglandet byder desuden på de store åer: Sneum Å, Kongeå, Ribe Å og Brede Å. Det sydlige Vestjylland er om noget også åernes land.

Aller sydligst, tæt ved grænsen ligger de gamle byer Tønder og Møgelønder, hvor ikke mindst Schackenborg Slot frister med sin flotte slotspark. Desuden kan man syd for grænsen se det sydslevigske landskab, der indtil 1864 var en del af Hertugdømmet Slesvig.

Boks:

Nationalpark Vadehavet

I 2008 blev hele den danske del af Vadehavet udråbt til nationalpark. Området indbefatter Vadehavet inklusive alle øerne, Varde Ådal i nord, Skallingen, Ribemarsken og de ydre dele af Tøndermarsken i syd.

Dette er et stort fremskridt udviklingen af især fuglelivet og fiskelivet i området. Nationalparken er sikret positiv særbehandling fra myndighedernes side, men det kræver også at de mange besøgende viser respekt for naturen i området og ikke efterlader skrald til fare for de nysgerrige dyr.

SAMMENHÆNG: FANØ

Blot 2 km ud for Esbjerg Havn findes en helt anden verden, nemlig Fanø der på alle måder er anderledes end fastlandet. Stemningen er endnu mere afslappet, husene er ældre, men utrolig velholdte og naturen byder både på fantastiske badestrande, gamle plantager og store klitheder inden for en meget overskuelig afstand.

For de fleste der kender øen, er Fanø først og fremmest en eksklusiv ferieø, men en vigtig del af øens charme er faktisk lokalbefolkningens bevidsthed om øens historie. I 1741 købte de lokale øens jagt- og strandret af Kong Christian 6. for 6.000 rigsdaler. Med købet fulgte desuden retten til at bygge skibe, hvilket var lidt besynderligt, eftersom der ikke var nogen skove på øen dengang. Men de rettigheder blev faktisk startskuddet for Fanøs storhedstid som en ø med flere velfungerende skibsværfter, og de efterfølgende 100 år blomstrede økonomien støt, hvilket tydeligt ses på de flotte gamle huse på øen. Øen er 16 km lang og 3-5 km bred. Højest er Pælebjerg med sine 21 meter, hvilket dog ikke er nok til at se særlig meget af den vestlige kyst med de lange sandstrande. Det meste af øen er dækket af klithede, mod øst er den flade kyst domineret af engområder, og midt på øen finder man Fanø Plantage der breder sig på hver sin side af hovedvejen. I nord ligger hovedbyen, Nordby med øens eneste rigtige havne, 2 km mod syd ligger Rindby, tæt på sommerhusområdet og flere campingpladser, og aller sydligst ligger den ældste by, Sønderho, hvor de fleste af de gamle huse af gode grunde er fredede. Faunaen på øen er lidt speciel. Der findes en del vilde kaniner, som efterhånden opfattes som skadedyr. Flere sjældne fugle yngler på øen, bl.a. hvidbrystede præstekraver. Mere normale er hulduerne der som noget særligt her bygger reder i de gamle kaninhuller. Om vinteren kommer desuden flere havørne til øen for at få ro. Af større dyr er der mange rådyr som her er mere tamme end dem på fastlandet.

www.visitfanoe.dk

Boks:

Færgen til Fanø

For at komme til Fanø tager man færgen fra Esbjerg Færgehavn. Om sommeren går den hvert 20. minut, indtil en halv time før midnat. Overfarten går selvsagt hurtigt (12 minutter), så der er ikke tid til meget fnidder ombord.

Fanøtrafikken, Dokvej 5, 6700 Esbjerg. t 70 23 15 15. Åbent Færgen til Fanø sejler flere gange i timen til kl. 23.30. Voksne (o. 18) 37 kr. Børn 21 kr. Tilbageturen er gratis!

www.fanoetrafikken.dk

Attraktion: NORDBY

Byens hyggelige gader rummer et overflødighedshorn af flotte, gamle huse, hvoraf flere af dem er blevet lavet om til butikker, restauranter eller caféer. Og selvom dette er øens hovedby, er det et meget fredeligt sted. De fleste af de lokale indbyggere er udpræget venlige og imødekommende. Om aftenen kan man desuden nemt støde på et nysgerrigt rådyr ved indgangen til en af haverne.

Vel i land kan man med fordel gå ind på turistkontoret der er noget af det første der ligger ud mod havnen. Glem ikke et gratis kort over øen. I højsæsonen er der mildest talt rift om sengepladserne her på øen, så det er en god idé at bestille logi i god tid.

En langsom gåtur igennem byen i sydlig retning kan anbefales. Her ligger den ene stråttækte gård efter den anden, nogle af dem klods op ad hinanden. Overrasket over at se et lille rådyr nippe til en busk lige ved siden af vejen, griber man langsomt efter sit kamera. Der er god chance for at man når at tage billedet, inden rådyret bevæger sig ind i den næste have, den har nemlig ikke så travlt.

Der er flere gode restauranter i byen, men de lukker tidligt, så igen er det en god idé at bestille bord i god tid. Et rigtig hyggeligt sted at få en øl eller en kop kaffe er Den lille café på Hovedgaden. Her kan man uden besvær få en god snak med nogle af de lokale fannikker. De skal nok minde én om at Fanø eksisterede længe inden Esbjerg! Den gamle konflikt mellem Nordby og Sønderho er heller ikke helt glemt endnu, selvom der efterhånden er stor forskel på de to byer, og alle de vigtige institutioner ligger i Nordby, mens Sønderho er blevet en eksklusiv museumsby. Nej, det er med et kærligt glimt i øjet at folk fra Nordby taler om den gamle by i den sydlige ende af øen.

Den lille café, Hovedgaden 42, 6720 Fanø.

Attraktion: Fanø Museum

Her er unægtelig trange kår, især i en moderne målestok. Men på væggene hænger alligevel flotte malerier og kobberstik af gamle skibe, og i stuen mangler hverken møbler eller ordentlige kaffekopper på bordet. Også dengang var søfart et indbringende erhverv. Huset fra 1801 har fungeret som museum siden 1939. Oprindeligt har museet beskrevet de relativt beskedne vilkår der var for en typisk familie på Fanø i slutningen af 1800-tallet. Men med tiden er samlingen vokset til at omfatte et bredt udsnit af datidens redskaber og kunstgenstande.

Skolevej 2, Nordby, 6720 Fanø. t 75 16 21 60. Åbent 1/6-30/6 mandag-lørdag 11-14, 1/7-31/8 mandag-fredag 11-16, 1/9-16/9 og 9/10-21/10 mandag-lørdag 11-14. Voksne 25 kr. Børn 5 kr.

Attraktion: Fanø Skibsfarts- og Dragtsamling

Museet indeholder flere flotte skibsmodeller og klassiske Fanødragter, der især udmærker sig ved de temmelig særprægede hovedbeklædninger. Det er svært ikke at undre sig over hvordan kvinderne på Fanø i gamle dage kunne gå med sådan noget på hovedet hver søndag.

En stor samling af skibsmodeller er også på sin plads i den gamle søfartsby, hvor der stadigvæk bor en del søfolk. Alle skibsmodellerne er i målestokken 1/48. Der har været stolte søfartstraditioner på øen i flere hundrede år, og indtil nedlæggelsen af Fanø Navigationsskole og Fanø Søfartsskole i 2004, blev mange af de gamle traditioner givet videre til nye, unge søfolk.

Hovedgaden 28, Nordby, 6720 Fanø. t 21 14 00 43. Åbent 1/5-30/9, mandag-lørdag 11-16, 1/10-30/11 mandag-lørdag 11-13, 1/2-30/4 mandag-lørdag 11-13. Lukket december og januar. www.fanoskibs-dragt.dk

Attraktion: FANØ KLITPLANTAGE

Den unge skov byder én velkommen på en tilbageholdende måde. Træerne er ikke så høje, men det ser nu meget sødt ud ved siden af græsengene og klitheden rundt om. Skoven virker sine steder helt eventyrlig med forskellige træer og mange stier på kryds og tværs.

Langs hovedvejen fra Nordby til Sønderho er der en separat cykelsti. I godt vejr ville det være en skam ikke at udnytte den. Følg vejen sydpå, og efter et par kilometer langs

græsenge og lidt klithede møder man skoven. Bjergfyr og skovfyr dominerer som de mest hårdføre træsorter, men der findes også mindre områder med birk og bøg, hvilket giver et særlig romantisk indtryk i den vilde skov. Stop ved Plantørboligen midt i skoven. Vejen mod øst fører til Annesdalbjerg. Hvis man er stille og holder en pause hist og her, støder man helt sikkert på nogle af de mange små rådyr der gemmer sig i skoven. I lysningerne er der også god mulighed for at få et glimt af en rovfugl. Hemmeligheden er at tage det med ro og holde mange pauser.

Udsigten fra Annesdalbjerg er ikke overvældende, men det er et dejligt område. Øens eneste teltplads ligger tæt ved. Desuden ligger Albue Fuglekøje her med opdræt af især ænder. Opsynsmanden taler kærligt til dem når han om morgenen kommer med dagens portion af korn og andet godt. Omkring de mere moseagtige områder af øen findes den kødædende plante, soldug der skaffer sig ekstra kvælstof ved at fange og fordøje små insekter. I den vestlige ende af skoven ligger Pælebjerg omgivet af en smuk sø mod nord og særlig flot lynghede mod sydøst.

Skov- og Naturstyrelsen har udgivet folderen 'Fanø' der indeholder beskrivelser af naturen og kort over vandrestierne på øen. Folderen fås bl.a. i turistinformationen i Nordby.

Attraktion: Skovlegepladsen

I skovbrynet ud mod klitheden ligger den store legeplads midt i det hele, og det er næsten for godt til at være sandt for enhver legesyg dreng eller pige. Her er alt hvad hjertet kan begære af anlæg på en legeplads – og mere til.

I den sydlige del af skoven ligger skovlegepladsen og venter. Der er her tale om legepladsernes mekka midt i naturen, det bliver ikke bedre. Absolut en udflugt værd for børn i alle aldre.

Følg hovedstierne, det er nemt at fare vild på de mindre stier i skoven. Hvis man alligevel farer vild, kan man gå op på den nærmeste bakke for at få et overblik.

Attraktion: Klitheden

Den største del af klitheden ligger syd for skoven og dominerer landskabet. Her har lyngen stadigvæk overtaget, hvilket skaber et naturligt, smukt billede der har inspireret utallige kunstmalere de sidste par hundrede år.

I august begynder lyngen at blomstre, hvilket giver klitheden et kraftigt violet skær der kan virke helt uvirkeligt. Og det bliver ikke mere normalt af at de vilde kaniner her hopper rundt på deres egne, små stier lidt væk fra hovedstierne.

Boks:

Irriterende myg

I skoven opdager man hurtigt en irriterende kløe i hovedbunden. Det er de lokale små stikmyg, mitter, der især sætter sig i hovedbunden for at suge blod. Den bedste løsning er at holde sig i bevægelse, gerne i områder hvor det blæser, hvilket normalt ikke er svært at finde. Det kan også hjælpe lidt med en tætsiddende hat eller hue. Myggespray har kun en kortvarig effekt, men virker i bekæmpelsen af mitter bedst hvis den sprøjtes på tøjet.

Attraktion: SØNDERHO

Byen minder lidt om et frilandsmuseum, uden egentlig at være det, det er bare en lille by med over 80 fredede huse. Det er svært ikke at blive charmeret af denne gamle skipperby, hvor tiden synes at være gået i stå.

Sønderho er øens ældste by, men de gamle huse er mindst lige så flotte som dem i Nordby. Det er endnu et tydeligt tegn på den velstand skibsbyggeriet og skibsfarten bragte til øen for over 100 år siden. At gå rundt i byen er som at rejse tilbage i tiden - om man vil det eller ej, tilbage til slutningen af 1800-tallet, hvor øen nåede sit højdepunkt inden for skibsbyggeri.

Attraktion: SØNDERHO MØLLE

Møllen står i ensom majestæt i det flade landskab, en umiddelbart absurd bygning som ingen anden. Er det moderne kunst? En blanding af et gammelt skib og en kæmpe plæneklipper? Nej, det er det ikke, men det er nemt at lade fantasien løbe. Det var ikke uden grund at den omtågede Don Quijote forvekslede vindmøllerne på sletten med farlige drager.

I den nordlige ende af Sønderho ligger den gamle mølle. Den har været i brug til og med 1923, hvorefter den er blevet nøje bevaret for eftertiden.

Sønderho Mølle, Vester Land 44, 6720 Fanø. Åbent juni onsdag og lørdag 14-16, juli og august hver dag 14-16, september onsdag og lørdag 14-16. Voksne 30 kr., børn 5 kr.

Attraktion: Den nye kirkegård

Det er med ærefrygt og respekt man begiver sig ind på denne kirkegård, hvor de mange savnede søfolk fra den gamle by mindes. Her er en flot statue af en mor med to børn der står og spejder ud over havet og kigger efter en far der aldrig kom hjem.

På stenen under statuen står disse ord:

De gik til ankers om den ganske jord
og faldt til hvile under alle zoner;
een slumrer under sneen højt i nord,
en anden under sydens blomsterflor,
hvor vinden hvisker mellem palmekroner.

Paa alle kyster ved det aabne hav
en frændes ankerplads er vel at finde;
da ingen kender, hvor han fandt sin grav,
og ingen ham en krans til kisten gav,
paa hjemlig jord ham rejstes dette minde.

I den nordlige ende af byen mindes de mange søfolk som Sønderho har mistet igennem tiden. F.eks. fortæller en stor mindesten midt på kirkegården om den forfærdelige vinter i 1825, hvor 40 lokale kvinder blev enker og 100 børn faderløse. Det har været en katastrofe uden lige i det lille samfund. Men livet gik videre, fanøkvinderne havde nemlig for længst lært at være selvstændige. Dengang tog havet gennemsnitligt 5 søfolk fra Sønderho om året. Nogle år var bare meget værre end andre.

Landevejen, 6720 Fanø.

Attraktion: Sønderho Kirke

Tabet af de mange mænd var med til at gøre troen særlig stærk på Fanø. Dengang var tro ikke bare et valg, det var en måde at overleve på med Guds hjælp. Idéen om Frelseren, Jesus Kristus der også fik en ung og smertefuld død, har givetvis været til stor trøst.

Kirken fra 1782 er en lidt speciel, bred bygning med plads til alle byens indbyggere. Som noget helt unikt hænger der under loftet en stor samling af kirkeskibe, faktisk 14 i alt, hvormed Sønderho Kirke er den kirke med flest kirkeskibe i Danmark. Der er ingen tvivl om at søfolkene og deres skibe i sin tid har fyldt meget i familiens bønner.

Sønderho Strandvej 1, 6720 Fanø. Åbent hverdage 8-16, lør-, søn- og helligdage 12-16.

Attraktion: Restauranter i Sønderho

Man støder hurtigt på byens centrum, den gamle Sognegård ved Brugsen. Her er både posthus, bibliotek og sognearkiv. Rundt om ligger det ene flotte hus efter det andet, og mange af dem byder på noget at spise eller drikke.

Kromanns Fiskerestaurant er ikke til at overse. Stedet fungerer også som hotel. Man kan vælge mellem flere forskellige fiskeretter, både til frokost og aften, men gå ikke glip af den varme strudel til kaffen. Det er ikke kun forkælelse, det er også vigtigt for at kunne klare den friske blæst fra vest!

Sønder Land 7, 6720 Fanø. t 75 16 44 45. Åbent tirsdag-søndag 11-23.

Sønderho Kro er bestemt også et besøg værd. Kroen har været kongeligt privilegeret siden 1722, og den kan i dag byde på lokale retter som bakskuld (røget, tørret og saltet issing) og andre røgede specialiteter til frokost til en rimelig pris. Til aften kan man f.eks. vælge en overdådig menu på 6 retter, men det bliver heller ikke helt billigt. Stedet fungerer stadigvæk også som hotel.

Kropladsen 11, 6720 Sønderho. t 75 16 40 09. Åbent 14/3-1/11 hver dag 12-21.

www.sonderhokro.dk

Café Nanas Stue rummer som noget helt specielt Fanø Flisesamling, en stor samling hollandsk-frisiske fliser bragt hjem til øen af de lokale sømand mellem 1650 og 1910.

Sønderland 1, 6720 Fanø. t 75 16 40 25. Åbent mandag-torsdag 11-23, fredag-lørdag 11-02, søndag 11-23. www.nanas-stue.com

Attraktion: Fanø Kunstmuseum

Man kan udvide sin oplevelse af Fanø med flere mil, hvis man besøger dette righoldige museum. Mange klassiske fanømalere er repræsenteret her, men der er også fundet plads til nye talenter.

Her er en samling af fanømalere som Julius Exner, C.F. Sørensen og Sigvard Hansen. Malerierne er blevet samlet i en længere årrække, før de til sidst fik plads i Kromanns Hus i 1992. Der er desuden også løbende udstillinger af nyere, som regel jyske kunstnere. Nord Land 5, Sønderho, 6720 Fanø. t 75 16 40 44. Åbent 15/3-2/11 tirsdag-søndag 14-17. Desuden søndage juni-august 11-17. www.fanoekunstmuseum.dk

Attraktion: STRANDENE PÅ VESTSIDEN

Med lidt god vilje kan det godt lade sig gøre at cykle i det hårde sand ved strandkanten, men næppe særlig langt i modvind. I længden er det bedre at beslutte sig for hvor man vil hen på forhånd og så følge de veje der er.

Der er som regel en ganske god blæst fra vest, og kombineret med det skarpe genskin fra havet og sandet, kan det godt kræve et par gode pauser i læ bag klitterne. Men folk der er ude det meste af dagen her ved Vesterhavet, kommer helt sikkert til at sove godt om natten!

Badestrandene ligger udelukkende på vestsiden af øen, til gengæld er der her tale om nogle af Nordeuropas absolut bedste. Som noget specielt ved vestkysten af Fanø, bliver der ved hvert bølgeslag tilføjet ganske lidt sand. Således bliver Fanøs vestkyst, i modsætning til meget af Jyllands vestkyst, altså større og større for hvert år der går, hvilket vel er meget betryggende, hvis man i mellemtiden skulle være blevet fan af øen. Netop fordi Vesterhavet ikke gnaver sig ind på kysten, men tværtimod tilfører nyt sand, ligger bunkerne fra 2. Verdenskrig stadigvæk på deres oprindelige placeringer i klitterne, tilpas godt gemt væk af sand og græs. De var selvsagt en del af tyskernes beskyttelse af Esbjerg Havn mod en frygtet, allieret invasion.

Attraktion: Fanø Vesterhavsbad

Vandet langs denne kyst er nok det reneste i hele landet. Det skyldes det friske vand fra Vesterhavet, og som så mange andre steder skal der holdes et vågent øje med bølgerne. Efter en god dukkert kan man til gengæld godt trække et par år af sin alder, i hvert i et par timer.

Lige vest for Nordby ligger øens klassiske badestrand. Der har været etablerede kurhoteller her i over hundrede år, i mellemkrigstiden med så eksotiske navne som Hotel Kongen af Danmark og Hansens Pensionat. De er dog for længst blevet erstattet af det mere moderne Feriecenter Vesterhavet. Selv det gamle Hotel Kongen af Danmark ville næppe kunne leve op til nutidens standarder for hoteldrift. Mange af de gamle ferievillaer står dog stadigvæk tilbage ved siden af, men helt sikkert også med en del fornyelser.

Stranden mod nord, Søren Jessens Sand, er bilfrit område, men man kan køre langs stranden syd for uden problemer. Ved lavvande kan der i perioder være mange vadefugle i strandkanten, men de flyver væk lige så snart man kommer tilpas tæt på.

Hvert år bliver der holdt en international dragefestival af dimensioner her ved kysten, typisk mellem den 19. og 21. juni.

www.kitefliersmeetingfanoe.de

Attraktion: Rindby Strand

Børnene er begejstrede for det rene, hvide sand og bølgenes bevægelse mod strandbredden, og deres glæde smitter nemt.

Stranden vest for Rindby og campingområderne er godt besøgt i højsæsonen, men der er som regel plads nok til alle. Hvis man absolut vil have stranden lidt mere for sig selv, skal man bare komme tidligt om morgenen eller senere på aftenen.

Attraktion: Windsurferområdet

Windsurferne skøjter hen over vandet i høj fart. Det ser ud som en leg, og det er det også, men helt let er det nu ikke. For en sikkerheds skyld holdes der en god afstand mellem udøverne.

Syd for Rindby Strand er der et stort stykke af stranden med god plads til windsurfere og kitesurfere. De holder som regel til lidt længere ude i vandet, men badefolket bør alligevel vise hensyn. Efter 3 km begynder stranden igen at være forbeholdt badegæster.

VÆRD AT VIDE OM FANØ

Fanø Turistbureau, Nordby, Færgevej 1, 6720 Fanø. t 70 26 42 00.

Åbent 1/7-31/8 mandag-fredag 9-17, lørdag-søndag 10-16.

1/9-30/6 mandag-fredag 10-17, lørdag 10-13.

Her fås information og kort over øen og diverse udflugtsmuligheder.

www.visitfanoe.dk

Fanøtrafikken, Dokvej 5, 6700 Esbjerg. t 70 23 15 15. Åbent Færgen mellem Fanø og Esbjerg sejler flere gange i timen til kl. 23.30. Voksne (o. 18) 37 kr. Børn 21 kr.

www.fanoetrafikken.dk

Nordby Posthus, Færgevej 1, Nordby, 6720 Fanø. t 80 20 70 30. Åbent mandag-fredag 12-17.

Danske Bank, Hovedgaden 74, Nordby, 6720 Fanø. t 45 12 12 90.

SAMMENHÆNG: MANØ OG RØMØ

Livet på en lille ø er noget specielt. På en lille ø, omringet af vand, mere eller mindre afskåret fra fastlandet, er der helt naturligt mere ro. Med mindre man altså har hang til ø-kuller. Og i Vadehavet er øerne nogle af de bedste steder at opleve den særlige natur i området. Her er der god mulighed for at fokusere på livet omkring sig uden alt for megen distraktion udefra.

De to sydlige øer i Vadehavet er på mange måder ret forskellige fra hinanden. Mandø er både væsentligt mindre i størrelse og mindre tilgængelig end Rømø er. Der går godt nok vej ud til begge øer, men mens vejen ud til Mandø blot er en grusvej der bliver oversvømmet ved højvande, så er der en asfalteret vej ud til Rømø, placeret på et stabilt dige.

På begge øer er der et dyreliv meget anderledes end det på fastlandet. Her er der et specielt fugleliv med enorme mængder af især vadefugle forår og efterår. Og der er også god mulighed for at se sælerne hvile på sandbankerne længere ude.

Attraktion: Vester Vedsted Kirke

Ikke langt fra vejen ud til Mandø ligger en kirke der har været ude for både lyn, brand og sammenstyrtninger i sine 900 år. Men det mærkes der ikke meget til når man træder ind ad døren. Her venter blot roen og muligheden for at samle tankerne for en kort stund.

Kirken ligger blot 1 km fra diget, og den stammer fra 1100-tallet. Dog er tårnet nyere, eftersom det gamle tårn blev ramt af lynet i 1845 og brændte ned. Selve kirken blev ved den anledning redet af snarrådige kirkegængere der fyldte døråbningen ind til kirkerummet med græstørv.

Mindre heldig var præsten i 1765, da himlen over prædikestolen faldt ned i hovedet på ham midt under prædiken. Efter at have sundet sig fortsatte han dog ufortrødent sin prædiken over for den nu ekstra opmærksomme menighed.

Kirken har et meget smukt kirkerum med en kalket udsmykning af korbhvælvingen, udført af Harald Munk i 1916. Altertavlen, hvor det centrale billede beskriver den sidste nadver, stammer fra begyndelsen af 1700-tallet.

Søndre Kirkevej 20, Vester Vedsted, 6760 Ribe.

Attraktion: Vadehavscentret

Lige inden vejen ud til Mandø findes en lille udstilling om Vadehavets særlige natur og om det vigtige digebyggeri langs kysten. Der er bl.a. flotte optagelser af hvad en stormflod gør ved landskabet. Udenfor kører den traktortrukne bus til Mandø. Desuden er der hængt tidevandstabeller op for området.

Okholmvej 5, Vester Vedsted, 6760 Ribe. t 75 44 61 61. Åbent april-september 10-17.00. Marts og oktober 10-16. Voksne 60 kr. Børn (u. 13) 25 kr. www.vadehavscentret.dk

Attraktion: Vejen ud til Mandø

Et stykke ude i vandet ses Vadehavet i en perfekt blanding hvor land, hav og himmel flyder sammen. Det er et dejligt, befriende syn der på sin helt egen måde udvider éns perspektiv på verden.

Nord for Vester Vedsted ligger vejen ud til Mandø. Den bliver oversvømmet ved højvande to gange i døgnet, så hold øje med tidevandstabellerne, men selv ved normalt højvande kan man komme et par hundrede meter ud til fods uden at blive våd. Gå dog ikke for langt ud, hvis vandet fortsat stiger.

Okholmvej, Vester Vedsted, 6760 Ribe.

Boks:

Mandøbussen

Allerede på vejen ud til øen begynder oplevelsen at tage form. Oppe fra bussens tag ses havbunden ganske tydeligt rundt omkring. Og er udsigtpunktet højt nok, kan man næsten hele den lille ø fra ende til anden.

Der er to måder at komme ud til øen på, enten ved at køre ud ad grusvejen som oversvømmes ved højvande, eller ved at tage Mandøbussen, en traktortrukken bus der ikke er bange for lidt vand. Bussen kører fra Vadehavscentret.

Mandøbussen, Okholmvej 5, Vester Vedsted, 6760 Ribe. t 75 44 51 07. Åbent Bussen kører næsten dagligt april-oktober. I juli-august kører bussen to gange dagligt. Første afgang er som regel omkring kl. 11. Voksne 60 kr. retur. Børn (u. 12) 50 kr. retur. www.mandoebussen.dk

Attraktion: Mandø

For en stund er man effektivt væk fra det hele. Øen er kun et par kilometer på hver led, og oppe fra de højeste diger, kan det meste af øen overskues på et par sekunder.

Det er et smukt syn med de mange får og køer der står stille og roligt græsser i det flade landskab. Normalt bor der kun omkring 60 mennesker fast på øen, om sommeren bliver det til lidt flere. Men som de lokale siger: ”Vi sælger fred og ro.” Det er på alle måder et mikrosamfund der er herude, det absolut modsatte af en storby.

Livet på øen er dog ikke uden dramatik. Ud over de tusindvis af ænder og gæs der i perioder græsser om kap med fårene, kan der til tider opstå andre store naturlige udsving. Under fuldmåne kan der pludselig komme springflod, meget kraftigt tidevand, og så gælder det for de lokale om at få fårene ind fra forlandet, de yderste områder af øen, så de ikke drukner. Det bedste, mest næringsrige græs findes ellers herude. ”Fårene elsker det saltholdige, saftige græs, og kvaliteten på deres kød bliver helt i top,” afslører de lokale stolt. Fårekød er nemlig en af øens specialiteter.

Det er under alle omstændigheder en god idé at overnatte på øen ved Mandø By for at falde helt til ro. De særligt fugleinteresserede står tidligt op for at gå en tur nord for byen. Her kan de følge fuglenes morgenrutiner fra første parket.

Tæt ved byen ligger den tagdækkede Mandø Mølle fra 1832, en ganske flot og utrolig velholdt bygning der bestemt et besøg værd.

Mandø Mølle, Mandø Byvej 35, Mandø, 6760 Ribe. Åbent Åbent hele året rundt. Fri entre!

Attraktion: Rømø

Næsten alle muligheder er til stede på denne ferieø: Gåture på klitheden eller i skoven, badning på stranden, hygge i havnebyen eller skæg og ballade i feriecentret. Kun fantasien sætter grænsen.

Rømø er en helt anden oplevelse end Mandø. Øen er ganske stor, faktisk den største, danske ø i Vadehavet, og forholdene på øen er blevet mere normale siden dæmningen med den store vej ud til øen blev færdig i 1948. Via den 9 km lange dæmning er øen så at sige landfast med Jylland. Turen ud ad dæmningen giver nu alligevel en speciel oplevelse af Vadehavet og det rige fugleliv der findes til hver side.

Store dele af øen er dækket af klithede, men på nordsiden er der et stort marskområde, Juvre Enge, hvor får og køer græsser. Længere ude på sandbankerne hviler sælerne sig i

solen. Ved lavvande kan man på vaderne mod vest nemt finde sandorme, slikkrebs og muslinger. Det viser tydeligt hvorfor området er så populært blandt vadefuglene. Her begynder forårstrækket allerede i april, mens efterårstrækket begynder i juli. Det kan nogle gange blive til over 100.000 vadefugle på øen samtidigt.

På vestsiden af øen ligger de store badestrande, tilpas tæt på klitheden og de små skove. Mellem de to skove ligger Rømø Kirkeby, hvor man bl.a. finder Rømø Kirke fra år 1300. Kirken dominerer med sin højde i det flade landskab, så den er ikke til at overse. I nærheden er der en kirkegård, hvor der ligger flere gamle hvalfangerkaptajner begravet. I den sydlige ende af øen ligger den største by, Havneby der fungerer som en komplet by med hoteller, restauranter, museer, forretninger og en rigtig havn, hvorfra man bl.a. kan sejle til nabøen Sild syd for grænsen. Mangler børnene underholdning kan de i det store feriecenter, Kommandørgården nord for byen bl.a. opleve islandske heste, minitraktorer, vandrutchebane, tømmerflådesejlads og meget mere.

Skov- og Naturstyrelsen har udgivet folderen 'Rømø' der indeholder beskrivelser af naturen og kort over vandrestierne på øen. Folderen fås bl.a. i turistinformationen i Havneby.

www.romo.dk

Boks:

Hvalstrandinger på Rømø

I perioder forekommer der tilfældigvis store hvalstrandinger på Rømø. I 1996 og 1997 strandede der henholdsvis 16 og 13 kaskelothvaler på øen, hvilket absolut er rekord i Danmark i nyere tid.

Hvorfor en hvalflok pludselig søger mod land skyldes nok en blanding af uheld og loyalitet. Under jagten på fisk nær kysten kan en hval i uroligt vejr være uheldig at havne oppe på kysten. Det medfører desværre ofte at hele hvalflokken i ren loyalitet følger i den strandede hvals spor, måske i et forsøg på at hjælpe. Men hvorfor disse store pattedyr på op til 50 tons dør så hurtigt når de ligger på stranden, er imidlertid lidt af et mysterium. Det skyldes tilsyneladende en ganske særlig reaktion i deres hjerne.

SAMMENHÆNG: RIBE

Grundlagt i begyndelsen af 700-tallet er Ribe Danmarks ældste by, og som sådan er den også landets bedst bevarede middelalderby. Her kan man se og mærke Ribe Domkirke fra 1100-tallet, gå på slentretur mellem de mange fredede huse, og føle historiens vingesus fra dengang den senere biskop Hans Tausen var en af de ledende skikkelser i Reformationen i 1500-tallet.

Ribe er ren historie i velbevaret, fysisk form. Allerede omkring 860 fik munken Ansgar bygget Danmarks første kirke netop ved Ribe, men som de fleste af de første kirker eksisterer den desværre ikke længere. På grund af sin gunstige beliggenhed ved åen har byen været en vigtig handelsby fra start af. I Ribe Vikingecenter syd for byen har man rekonstrueret den første lille markedsplads fra 710 som den givetvis har set ud. Med tiden blev Ribe Domkirke dog byens centrum, og det er den fortsat den dag i dag.

Domkirken dominerer på flere måder i bybilledet. Man ser den allerede længe inden man kommer ind i selve byen. Både hovedbygningen og ikke mindst tårnet hæver sig op som kolosser i forhold til de omkringliggende huse. Men der er mange andre flotte og vigtige bygninger i den gamle by: Hans Tausens hus i Skolegade tæt ved domkirken. Det gamle rådhus på Von Støckens Plads. Længere væk ligger Skt. Catarina Kirke og Kloster fra 1400-tallet. Og man må endelig ikke gå glip af Ribe Kunstmuseum i Sct. Nicolajgade, hvis man interesser sig bare det mindste for dansk kunst.

Det er meget beroligende at gå igennem de brolagt gader af meget skiftende bredde. Om morgenen er her helt stille, og når det ikke er overskyet, lægger solens varme stråler sig på de røde hustage, de brolagte pladser, gaderne langs åen og markerne lige uden for byen.

Ved gågaderne ligger der gamle butikker og caféer. Selv ved havnen ud til Ribe Å kan man sidde udendørs ved en af restauranterne. Her midt i byen finder man små stier ind til det sirlige parksystem omkring åens forgreninger. Men fortsætter man mod vest langs åen, støder man i udkanten af byen på en stor voldgrav og den gamle borgbanke til Riberhus, hvor et lille hjørne af slotsruinen står tilbage i fredelige, grønne omgivelser.

Attraktion: Ribe Domkirke

Man bliver unægteligt draget af domkirken, både på den ene og den anden måde. På trods af sin dominerende størrelse overskygger den ikke byen, tværtimod samler domkirken byen omkring sig, som en hyrde samler sine får.

Igennem århundrederne har byen og domkirken indrettet sig efter hinanden, og nu fungerer det umiddelbart optimalt: I Ribe fører alle veje til domkirken, det er i hvert fald tæt på. Byggeriet af domkirken startede omkring 1130, og den fik sin nuværende form i romansk stil i 1225. Det oprindelige hovedtårn, kaldet Borgertårnet, var 65 meter højt med spir, men det styrtede ned i 1534, og da tårnet blev repareret i 1595, fik det sin nuværende højde på 52 meter, uden spir. Det flade tag har for længst gjort Borgertårnet til et fantastisk udsigtstårn, og det kan man med fordel nyde godt af efter at have gået op af de 248 trin der er til toppen. Udsigten er formidabel, især om eftermiddagen, hvor solen står i sydvest.

Kirkerummet imponerer på flere måder. Det er et stort rum med flere sideskibe (Ribe Domkirke er den eneste kirke i Danmark med 5 sideskibe), og der er ganske højt til loftet. Man bliver også mere ydmyg ved bevidstheden om at to danske konger er begravet her, nemlig Erik Emune i 1137 og Christoffer 1. i 1259.

Koret er moderne udsmykket af den meget omdiskuterede kunstmaler Carl-Henning Pedersen. Omkring alteret er der 7 smukke mosaikker med bibelhistoriske motiver. De mere frit inspirerede glasmalerier og kalkmalerier i apsishvælvet er dog sværere at fortolke. Er det dansende engle? Eller er der også blevet plads til et par blå nisser? Døm selv. Men kunstneren har næppe været tyngt af nogen særlig teologisk tradition, da han færdiggjorde sit værk i 1987.

Torvet 15, 6760 Ribe. t 75 42 06 19. Åbent 1/5-30/9 kl. 10-17. 1/10-30/4 kl. 11-15.

Søndage først åbent efter kl. 12. Gratis. Adgang til tårnet koster dog 10 kr. Børn 5 kr.

www.ribe-domkirke.dk

Boks: To store biskopper i Ribe

Hans Tausen

Reformationen i Danmark blev med Hans Tausen som hovedkraft (inspireret af Martin Luther i Tyskland) endelig gennemført i 1536. Hermed gik den danske kirke over til den protestantiske tro, hvor det først og fremmest er Jesus' lære i evangelierne i Det nye

testamente der står i centrum. Hans Tausen blev efterfølgende biskop i Ribe fra 1542 til sin død i 1561. Hans gravsten findes inde i kirken ved indgangen til Borgertårnet.

Brorson

En anden vigtig biskop i Ribe, var den store salmedigter Hans Adolph Brorson der virkede her fra 1741 til sin død i 1764. Brorsons første kone døde i barselsseng med deres 13. barn, netop samtidig med at Brorson var til bispevielse i København. Men på trods af dette tab, lykkedes det ham at skrive nogle af de smukkeste, danske salmer.

Op al den ting, som Gud har gjort,
hans herlighed at prise!
Det mindste, han har skabt, er stort
og kan hans magt bevise.

Gik alle konger frem på rad
i deres magt og vælde,
de mægted ej det mindste blad
at sætte på en nælde ...

Uddrag fra 'Op al den ting, som Gud har gjort' 1734

Man hører hver dag domkirkens klokkespil spille melodien til Brorsons salme 'Den yndigste rose er fundet' kl. 8 og 18.

Attraktion: Hotel Dagmar

Her kan fås et fint måltid mad mens man nyder omgivelserne i det gamle hotel. I spisesalen er der plads til at sidde og læse avis ovre i hjørnet mens man venter. Lyset falder smukt fra to sider igennem de store vinduer.

På Torvet bag domkirken ligger Hotel Dagmar fra 1581. I salene er der en fin restaurant der serverer både til frokost og aften. Men er man til det lidt mindre formelle, findes der nedenunder Vægterkælderen der byder på næsten lige så fin mad hver aften. Man kan

også bare nøjes med en lokal øl fra Ribe Bryghus. Den vellykkede Blond Ale passer til næsten alt.

Tilknyttet hotellet er Weis' Stue fra 1600 på den anden side af gaden. I stuen finder man Danmarks ældste beværtning, og på første sal er der nogle mindre, men meget hyggelige hotelværelser, der er væsentligt billigere end dem på selve Hotel Dagmar.

Torvet 1, 6760 Ribe. t 75 42 00 33. www.hoteldagmar.dk

Boks: Følg vægteren

I sommerhalvåret kan man hver aften følge den gamle vægter rundt i byen. Han starter ud for Weis' Stue på hjørnet af torvet kl. 22. Det er ganske gratis.

Attraktion: Det gamle rådhus

Den mørkere del af Danmarks historie skinner i bogstavelig forstand igennem inde i rummene i det gamle rådhus. Hvis man har lidt ekstra fantasi, kan man næsten høre smerteskrigene fra fængslets afkroge, når vægteren strammer tommeskruerne endnu en omgang.

Bygningen på Von Støckens Plads blev opført i slutningen af 1400-tallet. Den har fra 1708 fungeret som byens rådhus indtil 2007, hvor Ribe kommune blev en del af Esbjerg kommune. Man kan besøge det gamle gældsfængsel der nu fungerer som et lille museum om Riber Ret, den gamle Ribe byret der efter sigende skulle have været særlig streng. Som kællingen ifølge det ældgamle ordsprog sagde, da hun så sin søn hænges i Varde galge:

"Tak Gud, min søn, at du ikke kom for Riber Ret."

Det var nu alligevel nok udtryk for kulsort middelalderhumor. Men det har helt sikkert ikke været sjovt at blive dømt ved Riber Ret. I det gamle fængsel ser man udover byens segl og lovbogen også bødlens sværd, vægterens morgenstjerner, tommeskruer til forhør og andre vigtige redskaber fra gamle dage.

Maren Spliid der boede i Sønderportsgade, blev som den sidste i Danmark brændt for trolddom ved Galgebakkerne i 1641. Hun har utvivlsomt indrømmet alle sine ukristelige gerninger under hård tortur.

Von Støckens Plads 1, 6760 Ribe. t 76 88 11 22. 1/6-31/8 hele ugen 13-15. 1/9-31/5 mandag-fredag 13-15. Voksne (o. 18) 15 kr.

Attraktion: Skt. Catharinæ Kirke og Kloster

Det gamle kloster indtager sit eget, lille hjørne af byen lidt væk fra centrum. Bygningerne er ganske store, men det krævede også sit at huse et helt munkekloster dengang i middelalderen.

Kirken og klostret blev grundlagt i 1228 af dominikanermunkene, der i Danmark blev kaldt Sortebrødrene. De nuværende bygninger er dog fra 1400-tallet. Under Reformationen blev mange "overflødige" kirker revet ned i hele Danmark, og af de mange middelalderkirker der var i Ribe, har vi i dag netop kun Skt. Catharinæ og Domkirken tilbage.

Sct. Catharinæ Plads, 6760 Ribe. t 75 42 05 34. Åbent 1/5-30/9 kl. 10-12 og 14-17. 1/10-30/4 kl. 10-12 og 14-16. Kun adgang når der ikke er kirkelige handlinger. Gratis adgang til selve kirken. Klostergården, voksne (o. 18) 5 kr. www.sct-catharinae.dk

Attraktion: Skibbroen

Nede ved havnen flyder livet roligt forbi, både på gågaden og langs skibbroen, hvor små skibe en sjælden gang imellem lægger til eller fra. Bare sidde og kigge på vandets langsomme bevægelse i åen er utroligt afslappende.

Restaurant Sælhunden byder på mange gode, danske retter til en absolut rimelig pris. Her kan man sidde ved Skibbroen med en tilpas afstand til gågaden og nyde roen. Ænderne svømmer veltilfredse rundt i havnen, måske i håbet om at få nogle brødkrummer når man har spist færdigt. Ude på græsset på den anden side af åen løber tit hunde rundt og leger med deres herre. Der er plads til det hele her.

På den anden side, ud til gågaden, ligger Kolvig Restaurant, et moderne sted med forskellige friske retter. Prøv f.eks. deres formidable Vadehavs tapas med bl.a. røget marsklam, hesterejer og lokale oste. Man kan sidde udenfor ved siden af slusen, hvor vandet plasker konstant, mens folk går forbi ude på gågaden.

Attraktion: Ribe Kunstmuseum

På mange af billederne er personerne næsten i naturlig størrelse. De stråler ud i rummet så alvorlige og tilstedeværende at de virker helt uvirkelige. Men det er de på en måde også, de er jo bare kunstmalerier ...

Midt på Sct. Nicolajgade ligger der et dejligt kunstmuseum fra 1891. På flere måder passer museet perfekt til Ribe. Det er stort, uden at være for stort. Med lidt god vilje kan man godt se hele samlingen på 1 time. Men der er ingen grund til at forhaste sig. De store, lyse rum med højt til loftet giver god plads til både værkerne og de besøgende. Og udsigten til den grønne have bagved, skaber en god, nærmest hyggelig stemning i hovedrummene.

Museet har især en fin samling af danske malerier fra 1700- og 1800-tallet med fokus på Guldalderen, Realismen og Modernismen. Her er værker af store, danske malere som Thorvaldsen, Eckersberg, Marstrand og Hammershøj. Men man støder f.eks. også på et interessant maleri af Peder Ussing der viser hvordan han så Torvet i Ribe i 1832.

På første sal er der lidt moderne kunst, og heroppe er der desuden adgang til magasinet. I kælderen er der et rum, hvor børnene kan tegne deres egne billeder. Nyd også den store have bagved der går helt ned til åen.

Sct. Nicolajgade 10, 6760 Ribe. t 75 42 03 62. Åbent 1/5-30/9 mandag-fredag 10-17, lørdag, søn- og helligdage 11-17. 1/10-30/04 tirsdag-søndag 11-16

Voksne (o. 18) 40 kr. www.ribe-kunstmuseum.dk

Attraktion: Ribes Vikinger

Her bevæger man sig hurtigt ind i en tid hvor vikingehøvdingene herskede i Norden.

Store dele af udstillingen virker meget livagtig. Man kommer tættere på livet i vikingelandsbyerne, og man ser hvor fint håndværket i Norden var allerede dengang.

Museet rummer flere, store udstillinger. På vikingehandelspladsen ved siden af vikingskibet får man et godt indtryk af hvordan leveforholdene var. Handel var trods alt det mest centrale for vikingerne når de tog ud på langfart. Og netop fordi tingene her på udstillingen er sat ind i en sammenhæng, føler man nemmere et slægtskab til tiden dengang. Husk på at det kun er cirka 35 generationer siden at Danmark blev kristnet af Harald Blåtand i år 960.

Udstillingerne dækker foruden vikingetiden også middelalderen og senmiddelalderen.

Brug lidt ekstra tid på byggepladsen fra år 1500. Kig også en ekstra gang på de udstillede skeletter og kranier fra middelalderen. Der er en sandsynlighed for at det er en fjern slægtning!

Odins Plads, 6760 Ribe. t 76 88 11 22.

Åbent 1/4-30/6 alle dage 10-16,

1/7-31/8 torsdag-tirsdag 10-18, onsdag kl. 10-21,

1/9-31/10 alle dage 10-16,

1/11-16/3 tirsdag-søndag 10-16,

Voksne (o. 18) 60 kr. www.ribesvikinger.dk

Attraktion: Ribe Vikingecenter

Her ses vikingehåndværkerne i fuld sving, og røgen fra bålene kommer helt tæt på.

Smeden laver nye redskaber hver dag. Ved siden af arbejder ravsliberen tålmodigt med det der i vikingetiden var Nordens guld. Gå heller ikke glip af falkoneren når han træner sine rovfugle til jagt.

Har man mod på en mere aktiv oplevelse af vikingetiden, så kan man tage til dette frilandsmuseum et par kilometer syd for Ribe ved Lustrup. Her udfører de forskellige håndværkere deres arbejde på autentisk vis. Og de hurtigste af gæsterne kan godt nå at gøre en rask handel i ny og næ.

Lustrupvej 4, 6760 Ribe. t 75 41 16 11.

1/5-29/6 mandag-fredag 10-15.30,

30/6-31/8 mandag-søndag 11-17,

1/9-30/9 mandag-fredag 10-15.30,

Efterårsferie, uge 42 mandag-fredag 10-15.30.

Voksne 75 kr. Børn (under 14) 35 kr. www.ribevikingecenter.dk

Attraktion: Riberhus Slotsbanke

Omkring voldgraven og inde på slotsbanken er der en helt særlig stemning. Det er nærmest som om middelalderkongerne ikke helt har glemt deres yndlingslot i Jylland endnu. Udsigten fra slotsbanken ind over den gamle by er nu også ganske god, især om aftenen hvor solen står i sydvest.

Nordvest for centrum ligger Riberhus Slotsbanke i udkanten af den gamle bydel. Det gamle kongeslot blev hårdt medtaget under Svenskekrigene i 1600-tallet. Under svenskernes besættelse af slottet, lod rigsgreve Rantzau det bombardere i 1644. Efter krigen var slottet efterhånden blot en ruin, og fra 1685 blev det brugt som stenbrud. Udover slotsbanken og voldgraven omkring den er der intet tilbage af slottet, lige på nær et lille hjørne der blev genskabt i 1940'erne.

Udsigten ind over byen deler man med en statue af Dronning Dagmar der netop står på det bedste udkigspunkt. Hendes statue blev lavet af Anne Marie Carl Nielsen i 1913, dengang resten af Nordslesvig stadigvæk var under tysk herredømme efter nederlaget i 1864.

Tema: Dronning Dagmar og Valdemar Sejr

Dagmar var prinsesse af Bøhmen, en historisk landsdel i det der nu hedder Tjekkiet, før hun blev gift med den danske kong Valdemar Sejr på slottet Riberhus i 1205. Hun døde allerede efter blot 7 år i Danmark, men hun opnåede alligevel med tiden at blive elsket af det danske folk.

Hendes popularitet knytter sig især til sagn og populære folkeviser. Ikke mindst har visen 'Dronning Dagmar ligger i Ribe syg' gjort stort indtryk på folket. Den beskriver hvordan kongen kommer for sent til hendes dødsleje, og hvordan hun alligevel vågner fra de døde og overtaler ham til at frigive alle fanger og benåde de fredløse. Kongen opfylder selvfølgelig hendes ønske, i hvert fald i sangen, og det har været med til at skabe et billede af Dagmar som en god og fredselskende dronning.

Kong Valdemar Sejr er ligeledes en populær skikkelse i dansk historie. Sagnet fortæller hvordan han ved et sejrrigt slag i Estland i 1219, fik det danske flag, Dannebrog sendt ned fra himlen. Desuden er det ikke mindst Valdemar Sejr der i 1241 udstedte Jyske Lov, som senere skulle blive grundlaget for dannelsen af den danske stat. Kongens fortale til loven starter med disse smukke ord:

"Med Lov skal Land bygges, men vilde enhver nøjes med sit eget og lade andre nyde samme Ret, da behøvedes ingen Lov. Men ingen Lov er jævngod at følge som Sandheden, men hvor der er Tvivl om, hvad der er Sandhed, der skal Loven vise Sandheden.

Var der ikke Lov i Landet, da havde den mest, som kunde tilegne sig mest. Derfor skal Loven gøres efter alles Tarv, at retsindige og fredsommelige og sagesløse kan nyde deres Fred, og uretfærdige og onde kan ræddes for det, der er skrevet i Loven, og derfor ikke tør fuldbyrde den Ondskab, som de har i Sinde."

VÆRD AT VIDE OM RIBE

Ribe Turistbureau, Torvet 3, 6760 Ribe. t 75 42 15 00. Åbent mandag-fredag 9-17, lørdag 10-13. Skråt over for Hotel Dagmar. Her fås kort over byen og de mange tilbud i området. www.visitribe.dk

Ribe Station, Dagmarsgade 16, 6760 Ribe. t 70 27 74 82. Åbent mandag-fredag 7.30-17. Tog mod henholdsvis Esbjerg og Tønder.

Ribe Postkontor, Sct. Nicolaj Gade 12, 6760 Ribe. t 80 20 70 30. Åbent mandag-fredag 11-17, lørdag 10-12.

Danske Bank, Saltgade 10, 6760 Ribe. t 45 12 20 40. Åbent mandag-fredag 10-16.

SAMMENHÆNG: ÅER VED VADEHAVET

Åerne består af naturlige vandløb der afvander den sydlige del af Jylland. De fleste af de store åer ved Vadehavet er mellem 60 og 70 km lange. På deres vej gennem det opland som de afvander, søger åerne naturligvis altid den letteste vej. Således udløber mange af de mindre åer i større åer, søer eller moser. Alle de større åer løber ud i havet igennem sluser. Hermed kan man nemlig delvist kontrollere vandstanden i åerne.

Mange af åerne har et rigt fiskeliv som de lokale ønsker at fremme, dels for at fiske, men også for at værne om miljøet i området. Det kræver en balancegang med de lokale landmænd som også har brug for åerne i forbindelse med dræning af deres marker efter større mængder regn. De seneste par år har der dog været et godt samarbejde mellem landbruget og de forskellige miljøforkæmpere for at bevare den naturlige balance i åerne. Ikke mindst er åerne efter en destruktiv udretning før i tiden nu igen blevet snoet efter en langvarig indsats fra myndighedernes side.

Attraktion: Sneum Å

Lige sydøst for Esbjerg munder åen ud i Vadehavet. Det sidste stykke går gennem oprindeligt marskland. Her er gode muligheder for at fiske laks, ørred, gede og ål, alt efter årstiden. Man kan sejle kano de sidste 14 km ud mod Sneum sluse.

Attraktion: Kongeå

Dette er en å af stor historisk betydning. I hundredevis af år fungerede åen som toldgrænse mellem det danske kongerige og hertugdømmet Slesvig. Indtil 1827 var der således meget smugleri af især heste og stude over denne å. Efter nederlaget i 1864 fungerede åen i stort omfang som grænse mellem Danmark og Tyskland - med undtagelse af området omkring Ribe der heldigvis forblev dansk. Efter folkeafstemningen i 1920 blev Nordslesvig endelig en naturlig del af Danmark.

Åen egner sig særlig godt til kanosejls eller fiskeri efter især ørred. Fiskekort til området kan bl.a. købes i turistbureauer og jagtforretninger.

Attraktion: Ribe Å

Den store å munder ud vest for Ribe igennem Kammerslusen. Det sidste stykke løber gennem et meget fladt marskandskab bag diget ud til Vesterhavet. Områderne omkring åen øst for Ribe er vildtreservat.

Attraktion: Brede Å

Åen strækker sig på tværs igennem landet, og den går bl.a. igennem Bredebro. Åen munder ud ved Ballum Sluse 2 km syd for vejen til Rømø. Området nord for Ballum Enge er meget roligt. Her er et særlig rigt fugleliv. I åen er der gode muligheder for at fiske efter ørred, laks, ål og gedde. Længere inde i landet er der mulighed for kanosejls.

Attraktion: Vidå

Syd for Højer løber åen gennem Tøndermarsken, et ganske specielt landskab med et meget rigt fugleliv. Der er bl.a. tit mange fiskehejre her på egnen. Og udover gæs og ænder er det ikke unormalt at se musvåger og rørhøge tæt ved åen. Det er også godt at fiske efter ørred, gedde og ål længere inde i landet. Visse steder udgør åen landegrænse mellem Danmark og Tyskland, nærmere bestemt Sydslesvig. Desuden går en gren af åen igennem Tønder.

SAMMENHÆNG: MARSKLANDET

Landskabet ved Vadehavet er noget helt specielt i naturen. Det flade land har et unikt samspil med havet der med tidevandet sørger for en normalt ret stabil vekslen mellem lavvande og højvande på lidt over 6 timer, to gange i døgnet. Normalt er forskellen på højvande og lavvande på 1 ½ meter. Ved orkan ved højvande kan forskellen dog være på helt op til 4 meter, men det sker heldigvis ikke så tit. Disse udsving er nu nok til at der ligger høje diger langs det meste af kysten. Heroppe fra er der desuden en fin udsigt over området, og bag digerne, ind mod land ligger der en velholdt cykelsti, delvis i læ for vestenvinden.

Marskdannelsen

De lavvandede områder ud til kysten, kaldet vaderne, oversvømmes regelmæssigt. De områder hvor der er tilpas meget plantevækst, synker sand og organisk materiale fra havet til bunds, hvilket netop danner marsklandet. Landet vokser altså flere steder, f.eks. på Rømø hvor der bliver tilført cirka 10 centimeter land hvert år.

Det er kun specielt tilpassede plantearter der kan klare skiftevis at være tørlagt og siden dækket af vand med et meget omskifteligt saltindhold. Ligeledes kræver det vekslende landskab en del specialisering hos dyrene.

Vadehavets dyr

Naturen i Vadehavet er meget gavmild over for de dyr der kan tilpasse sig omgivelserne. Havets normalt meget rolige vekslen mellem lavvande og højvande efterlader nemlig friske næringsstoffer hver gang havet trækker sig tilbage, og det nyder algerne godt af. Algerne bliver efterfølgende spist af bittesmå dyr som plankton og mudderædere, som igen bliver spist af små rovdyr som søstjerner. Næste led i fødekæden er de mange forskellige fugle, hvis enorme antal vidner om hvilket overdådigt spisekammer Vadehavet er.

Vadehavet fungerer som en meget vigtig rasteplass for over 10 millioner vadefugle, gæs, ænder og måger hvert år. De fleste af vadefuglene ruger deres æg på jorden, hvilket i princippet gør dem til et let bytte for f.eks. ræve. Men det plejer at gå godt. Vadefugle som f.eks. de ret dominerende ryler lægger meget store æg, hvilket giver ungerne plads til at udvikle sig færdigt inden de klækkes. Ungerne forlader reden med det samme, og de kan utroligt nok selv finde deres egen føde efter få sekunder.

Attraktion: Kammerslusen

Her ligger enorme græsenge, hvor store fåreflokke hersker i fred. Fårene virker nysgerrige, men de løber væk når man kommer for tæt på. Langt, langt ude ligger havet, men det kan bedre betale sig at bevæge sig længere sydpå, hvis man ønsker at udforske vandet på nærmere hold.

Både nord og syd for Kammerslusen til Ribe Å ligger store græsenge uden for diget. Kig dog også mod øst ind over Ribe Holme. I det fjerne kan man tydeligt se Ribe Domkirke strække sig op i landskabet. Det må have været et ærefrygtindgydende syn for bønderne i middelalderen.

Kammerslusen, Kammerslusevej, 6760 Ribe.

Attraktion: Ballum Enge

Mange af fuglene gemmer sig så godt de kan, men man kan nemt høre dem, især tidligt om morgenen, hvor de godt kan finde på at larme ganske gevaldigt. De store flokke af gæs er dog nemme at se, de har som regel travlt med at græsse dagen lang.

Syd for Brede Å ligger Ballum Enge beskyttet bag diget. Her er enorme flokke af gæs, især i vinterhalvåret hvor de kan være op til 60.000. Mange gæs bliver her dog hele året rundt. Som noget lidt specielt er der en chance for at se den meget sjældne hedehøg her i området. De er ved deres ynglepladser omkring Ballum fra slutningen af april til starten af september, og de jager meget i området efter føde til deres unger.

De lokale landmænd har sat hegn op omkring hedehøgenes reder, for at beskytte dem mod ulykker, ræve og lidt for nysgerrige turister.

Attraktion: Emmerlev Klev

Jorden hæver sig som en mur bag kysten. Lige her er der ingen brug for diger eller yderligere sikringer mod stormflod. Her har naturen selv sørget for beskyttelsen af landet bagved.

Emmerlev Klev er et stykke oprindeligt natur der på naturlig vis hæver sig 9 meter over havet, hvilket er noget specielt på disse kanter. Her er unægteligt en god udsigt ud over Vadehavet, især om morgenen, hvor man har solen i ryggen.

Attraktion: Højer

Byen ligger på en bakketop omgivet af marsklandet, en ægte marskby med mange fredede huse i området. Det er her meget nemt at nyde de specielle landskaber der ligger rundt omkring byen.

Højer Mølle, midt i byen er fra 1857, og den er desuden den største trævindmølle i Nordeuropa. Men ellers er det landskaberne omkring byen der drager, kanalerne igennem landet og digerne omkring marskengene.

Højer Mølle, Møllegade 13, 6280 Højer. t 74 78 29 11. Åbent april-oktober, mandag-søndag 10-16. Voksne (o. 16) 25 kr.

Attraktion: Vidå Sluse

Her har man en god udsigt over Vadehavet i vest og marsklandet i øst, to parallelle verdener der kun delvist adskilles af digerne og sluserne.

Vest for Højer finder man Vidå Sluse, et udmærket udgangspunkt for gåture langs diget eller langs stierne ind i landet. Desuden ligger Restaurant Slusen Højer her og frister med hjemmelavede retter af sønderjysk tilsnit.

Slusen Højer, Slusevej 10, 6280 Højer. t 74 78 27 31.

Attraktion: Margrethe Kog

Vest for diget ligger havet og venter tålmodigt, mens de små søer ligger øst for diget og skaber et unikt miljø for plante- og dyrelivet. Især fuglene elsker området, men på stierne længere inde kan der også godt ses en del mennesker i dagtimerne.

En kog er et stykke marskland beskyttet af menneskeskabte diger. Syd for slusen ligger Margrethe Kog der med sine saltvandssøer har et meget rigt fugleliv. Der er rigtig mange gæs her, men der er også god mulighed for at se havørne, vandrefalke og dværgfalke, især i vinterhalvåret. Søerne strækker sig flere kilometer mod syd, så man kan med fordel gå en tur langs diget ned mod grænsen til Tyskland. Det er bedst tidligt om morgenen eller senere på aftenen.

Attraktion: Tøndermarsken

Længere inde i landet folder Tøndermarsken sig for alvor ud. Engområderne bliver større og mere afvekslende, fugleflokkende ligeså. For den fugleinteresserede er der ingen vej udenom.

Øst for Margrethe Kog fortsætter de store, fredede områder af Tøndermarsken, hvilket omfatter Ny - og Gammel Frederikskog, Rudbøl Kog og Magisterkogen i grænselandet langs åen. Disse engområder har et særdeles rigt plante- og dyreliv, ikke mindst op til 50 forskellige fuglearter, hvilket er helt unikt i Europa. Der er en velholdt cykelsti rundt i området, også syd for grænsen.

Boks:

Sort Sol

Forår og efterår ser man Sort Sol over marsken hver aften inden solnedgang. Op til 1 million stære samles i en kæmpeflok, for at udføre en uforklarlig flyveballet der dækker himlen næsten totalt. Fra det ene øjeblik til det andet forsvinder de ned i rørkovene for at gå til ro. Men det kræver timing og lokalkendskab at fange øjeblikket. Det anbefales at følge en af de arrangerede forårs- eller efterårsture fra Tønder Turistbureau, hvis man ikke vil risikere at gå glip af dette sælsomme fænomen.

Tønder Turistbureau, Torvet 1, 6270 Tønder. t 74 72 12 20. www.sortsafari.dk

Attraktion: TØNDER

Gågaden i byen strækker sig langs fine, gamle huse, købmandsbutikker, tøjbutikker, alt hvad hjertet kan begære. Her er husene ikke så høje, men det gør bestemt ikke noget, det gør kun det hele lidt mere hyggeligt.

Byen blev købstad allerede i 1243, og er således en af landets ældste købstæder.

Oprindeligt var Tønder en havneby, men som følge af digebyggeriet i 1550'erne mistede byen sin direkte adgang til havet. Nu er byen en slags grænseby med masser af besøgende fra både nord og syd.

Attraktion: Museerne i Tønder

Kulturhistorie Tønder ligger op ad den gamle slotsbanke til Tønderhus. Af slottet er kun det flotte Porthus tilbage, og det fungerer nu som en del af museet. Desuden er museet

knyttet sammen med Kunstmuseet i Tønder, der rummer en fin samling af moderne dansk kunst.

Ved siden af hovedbygningerne ligger Tønder Vandtårn der er blevet forvandlet til udstillingssted for bysbarnet Hans J. Wegners verdensberømte stole. I toppen af tårnet findes en perfekt udsigt over byen, 360 grader rundt gennem store vinduer.

Kongevej 51, 6270 Tønder. t 45 74 72 89 89. Åbent juni-august, mandag-søndag 10-17. September-maj, tirsdag-søndag 10-17. Voksne (o. 18) 40 kr. Pensionister og studerende 25 kr. www.museum-sonderjylland.dk

Boks:

Tønderfestivalen

Den sidste weekend i august afholdes Tønderfestivalen, en international festival inden for folkemusik og blues. Festivalen startede oprindeligt i 1974 og er vokset støt lige siden. Festivalen plejer at strække sig over fire dage, og den byder som regel på langt over 50 bands fra bl.a. Irland, Skotland, England, Skandinavien og USA.

Festivalkontoret, Vestergade 80, 6270 Tønder. t 74 72 10 00. www.tf.dk

Attraktion: Møgeltønder og Schackenborg Slot

Dette er en lille, fin by med gamle villaer på striben langs den brolagte allé. Området er på alle måder præget af slottet sydøst for byen, hvilket gør den temmelig eksklusiv at bevæge sig rundt i. Det er her Sønderjyllands kongelige eventyr begynder.

3 km vest for Tønder ligger den lille by Møgeltønder. Her finder man Schackenborg Slot der indtil 1661 hed Møgeltønderhus. De oprindelige bygninger stammer fra 1200-tallet, men den flotte hovedbygning man ser ude fra Schackenborgvej er dog fra 1750. Prins Joachim overtog slottet i 1993, og han bor her nu med Prinsesse Marie og sine børn. Prinsen driver selv godset som er på 969 hektar.

I juli og august er der mulighed for guidede ture på bestemte tidspunkter i slotsparken onsdage og lørdage. Billetter købes på Tønder Turistbureau eller ved indgangen.

Schackenborg 2, 6270 Tønder. t 74 72 12 20. Voksne 25 kr. Børn 4-11 år kr. 20 kr.

Attraktion: Møgeltønder Kirke

Kalkmalerierne i koret er overvældende i deres omfang og detaljer. Det tager flere minutter at vende sig til synet, så det er en god idé at sætte sig ned mens man kigger sig omkring.

Det er en ganske flot kirke fra omkring 1150 der absolut er et besøg værd. F.eks. findes der under koret en gravkrypt med tre sarkofager der bl.a. indeholder greve Hans Schack der døde i 1719. Korets hvælvede lofter er udsmykket med meget detaljerede kalkmalerier fra 1500-tallet, mens kirkeskibets bræddeloft viser billeder af skabelsen, lidelsen og dommedag fra omkring 1690.

Det var i denne kirke Prins Joachim blev gift med Prinsse Marie i 2008.

Sønderbyvej 24, 6270 Tønder. Åbent mandag-lørdag 8-16.

STEDER AT SOVE

Fanø

Nørby Kro, Strandvejen 12, Nordby, 6720 Fanø. t 75 16 35 89. Dobbeltværelse 1.290/1.950 kr. inklusive fin aftensmad og morgenmad. Hyggeligt sted lidt væk fra byen.

Kromanns Hotel, Sønder Land 7, Sønderho, 6720 Fanø. t 75 16 44 45. Dobbeltværelse 490/790 kr. inklusive morgenmad. Stort, men hyggeligt sted midt i byen.

Sønderho Kro, Kropladsen 11, 6720 Fanø. t 75 16 40 09. Dobbeltværelse 1.250/2.050 kr. inklusive morgenmad. Fint og hyggeligt sted i høj klasse. www.sonderhokro.dk

Mandø

Mandø Kro, Mandø Byvej 26, 6760 Ribe. t 75 44 60 83. Dobbeltværelse inklusiv morgenmad 550 kr. Hyggeligt hotel i smukke omgivelser. www.mandoekro.dk

Rømø

Havneby Kro, Skansen 3, 6792 Rømø. t 74 75 75 35. Dobbeltværelse inklusiv morgenmad 698/898 kr. Kgl. privilegeret kro med friske, moderne værelser. www.havneby-kro.dk

Kommandørgården, Havnebyvej 201, 6792 Rømø. t 74 75 51 22. Dobbeltværelse inklusiv morgenmad 975/1.095 kr. Værelser midt i det store feriecenter.
www.kommandoergaarden.dk

Ribe

Hotel Dagmar. Torvet 1, 6760 Ribe. t 75 42 36 52. Dobbeltværelse inklusive morgenbuffet 1.195/1.595 kr. Stilfuldt, gammelt hotel midt i byen. www.hoteldagmar.dk

Den Gamle Arrest. Torvet 11, 6760 Ribe. t 75 42 37 00.

Dobbeltværelse inklusive morgenmad 1.130/1.230 kr. Overnat i arresten under behagelige forhold. www.dengamlearrest.dk

Danhostel Ribe Vandrerhjem. Sct. Peders Gade 16, 6760 Ribe. t 75 42 06 20.

Dobbeltværelse inklusive morgenmad 440/630 kr. Vandrehjem 1 minut fra centrum. Flere værelser med god udsigt over byen. www.danhostel-ribe.dk

Gredstedbro

Gredstedbro Hotel, Vestergade 2, 6771 Gredstedbro. t 75 43 10 88. Dobbeltværelse inklusiv morgenmad 560 kr. Hyggeligt sted ved Kongeå lidt nord for Ribe.
www.gredstedbro-hotel.dk

Højer

Rudbøl Vandrerhjem, Rudbølvej 19-21, Rudbøl, 6280 Højer. t 74 73 82 98.

Dobbeltværelse uden eget bad 350 kr. Fællesværelse pr. person 150 kr. Enkelt vandrerhjem lidt nord for Tøndermarsken. www.danhostel.dk/rudboel

Møgeltønder

Schackenborg Slotskro, Slotsgaden 42, Møgeltønder, 6270 Tønder. t 74 73 83 83.

Dobbeltværelse inklusiv morgenmad 1.225/1.900 kr. Fint hotel smukt beliggende på Slotsgaden. www.slotskro.dk

Tønder

Hostrups Hotel, Søndergade 30, 6270 Tønder. t 74 72 21 29. Dobbeltværelse inklusiv morgenmad 490/875 kr. Billigt hotel lige ved åen. www.hostrupshotel.dk

STEDER AT SPISE

Fanø

Restaurant Ambassaden, Hovedgaden 57, Nordby, 6720 Fanø. t 75 16 22 11.

Dansk/europæisk landkøkken med friske retter.

2 retter + 1 øl 330 kr.

Kromanns Fiskerestaurant, Sønder Land 7, Sønderho, 6720 Fanø. t 75 16 44 45.

Fiskeretter midt i byen.

Sønderho Kro, Kropladsen 11, 6720 Fanø. t 75 16 40 09. Fint, alsidigt køkken af høj klasse.

2 retter + 1 øl 440 kr.

Rømø

Havneby Kro, Skansen 3, 6792 Rømø. t 74 75 75 35.

2 retter 250 kr. + drikke.

Fin mad i smukke omgivelser.

www.havneby-kro.dk

Ribe

Restaurant Sælhunden. Skibbroen 13, 6760 Ribe. t 75 42 09 46.

Spis ved skibbroen, f.eks. sildetallerken 95 kr. til frokost eller to retter 250 kr. til aften.

Kolvig Restaurant. Mellemdammen 13, 6760 Ribe. t 75 41 04 88.

PRAKTISKE OPLYSNINGER

SÅDAN FORBEREDER DU DIG

Højsæsonen ved Vesterhavet er juli og august, hvor folk i Nordeuropa har sommerferie. Hvis man vil have mere fred og ro, kan man med fordel komme i junimåned, hvor sommervejret så småt begynder at dukke frem. Er man ikke bange for lidt hårdere skift i vejret, er det også udmærket at komme om foråret i april og maj eller om efteråret i september og oktober, hvor trækfuglene kommer forbi i hundredtusindvis. Men det bliver nok ikke til nogen badeferie i disse perioder. Til gengæld blomstrer heden for alvor i en magisk violet farve i slutningen af august og starten af september.

Traktorbussen til Mandø i Vadehavet kører slet ikke november, december eller januar. I højsæsonen juli og august kører den til gengæld to gange om dagen.

Vinteren ved Vesterhavet er under alle omstændigheder lidt hård. Kulde og hård blæst er ikke noget for enhver. Men en gammel by som Ribe er uden tvivl enormt hyggelig i juletiden i decembermåned.

Info

Thyborøn Turistkontor, Havnegade 5, 7680 Thyborøn. t 97 83 12 88.

I nordenden af byen lige ved Fiskehallen og Thyborøn Fiskeri- og Redningsmuseum.

Holstebro Turistbureau, Den Røde Plads 16, 7500 Holstebro. t 96 11 79 40.

Her fås information og kort over byen og diverse udflugtsmuligheder.

www.holstebro-tourist.dk

Hvide Sande Turistservicekontor, Nørregade 2, 6960 Hvide Sande. t 70 22 70 01.

www.visitvest.dk

Ringkøbing Turistservicekontor, Torvet 22, 6950 Ringkøbing. t 70 22 70 01.

Åbent Mandag-fredag 9.30-16, lørdag 10-13.

Skjern Turistservicekontor, Bredgade 55, 6900 Skjern. t 70 22 70 01.

Midt i byen. Her kan bl.a. fås vandrekort over området. Her kan også købes fiskekort til Skjern Å.

Esbjerg Turistkontor, Skolegade 33, 6700 Esbjerg. t 75 12 55 99.

Her kan man få information og kort over forskellige udflugtsmål i regionen.

www.visitesbjerg.dk

Fanø Turistbureau, Nordby, Færgevej 1, 6720 Fanø. t 70 26 42 00.

Her fås information og kort over øen og diverse udflugtsmuligheder.

www.visitfanoe.dk

Ribe Turistbureau, Torvet 3, 6760 Ribe. t 75 42 15 00.

Bag domkirken. Her fås kort over byen og de mange tilbud i området.

www.visitribe.dk

Rømø Turistbureau, Havnebyvej 30, 6792 Rømø. t 74 75 51 30.

Hjælper med information over området. Kan også finde feriehuse.

www.romo.dk

Skov – og Naturstyrelsen, Haraldsgade 53, 2100 København Ø. t 72 54 20 00.

Her kan man få kort over udvalgte naturområder i Vestjylland.

www.skovognatur.dk/vejtylland

Overordnet dansk turistinformation: www.visitdenmark.dk

Overordnet vestjysk turistinformation: www.tgv.dk

Information om Vadehavet: www.vadehav.dk

Danmarks Meteorologiske Institut giver opdaterede vejrudsigter: www.dmi.dk

Litteratur om Vestjylland

Bruhn, Verner: Esbjergs Historie 1-3, Rosendahl, 1998. Historiebog.

Damstrup, Villy: Tvivleren, Attika, 2002. Roman fra regionen.

Justesen, Jens: Jyllands vestkyst, Gad, 2003. Beskrivelser af regionen.

Kirk, Hans: Fiskerne, Gyldendal, 1928. Klassisk, historisk roman om regionen.

Lidegaard, Mads: Ravvejen, Nyt Nordisk Forlag, 1988. Historisk beskrivelse.

Munk, Kaj: Ordet, Nyt Nordisk Forlag, 1932. Klassisk skuespil.

Nørregård-Nielsen, Hans Edvard: Mands minde, Gyldendal, 1999. Erindringer.

Kort over Vestjylland

Dansk Cyklist Forbund: Vestjylland, Dansk Cyklist Forbund, 2007.

Dansk Cyklist Forbund: Syddjylland, Dansk Cyklist Forbund, 2007.

Skov- og Naturstyrelsen har udgivet en række vandrekort, bl.a.:

Klosterheden, Skov- og Naturstyrelsen, 1999.

Stråsø Plantage, Skov- og Naturstyrelsen, 2006.

Skjern Enge Vest, Skov- og Naturstyrelsen, 2004.

Fanø, Skov- og Naturstyrelsen, 2006.

De kan bl.a. fås i diverse turistbureauer.

Bagage

Om sommeren er det altid en god idé med en solhat, især hvis man af en eller anden grund sidder udendørs i middagsheden. Af hensyn til den kraftige blæst der pludseligt kan komme, bør solhatten kunne sidde godt fast på hovedet. Af samme grund er paraplyer ikke særlig praktiske, det er en god regnfrakke til gengæld, evt. lavet af åndbart materiale som gore-tex.

Myggepray kan være en god idé i skovområder og lignende. Men husk på at det normalt kun er om aftenen at myggen kommer. De tyndhudede dyr kan hverken klare sol eller kulde.

Cyklen kan godt tages med toget, men i intercitytog er det en god idé at bestille særskilt cykelplads, gerne i god tid.

På færgen til Fanø er cykler intet problem.

REJSE OG ANKOMST

Der er gode veje og jernbaner i Vestjylland. Bil er ganske praktisk, da der tit er tale om store afstande i denne del af landet. Fra Thyborøn i nord til Tønder i syd er der 220 km. Men hvis det er naturen man er kommet for at opleve, er det en god idé at tage cyklen med. Der er ret gode cykelstier langs det meste af kysten og igennem de specielle naturområderne inde i landet.

Fly og lufthavne

Billund Lufthavn, Passagerterminalen 10, 7190 Billund. t 76 50 50 50.

Danmarks næststørste lufthavn placeret midt i Jylland. Utallige udenrigs- og indenrigsflyvninger. Herfra er der f.eks. 70 km til Esbjerg. Bus til Esbjerg 2 gange i timen, turen tager 1 time og 50 minutter.

www.billund-airport.dk

Esbjerg Lufthavn, John Tranums Vej 20, 6705 Esbjerg. t 76 12 14 00.

Lille lufthavn lige ved motorvej E20. Bl.a. direkte fly fra Aberdeen i Skotland. Bus til Esbjerg 2 gange i timen, turen tager 20 minutter.

www.esbjerg-lufthavn.dk

Karup Lufthavn, N. O. Hansens Vej 4, 7470 Karup. t 97 10 06 10.

Under 40 km fra Holstebro er der fly fra bl.a. København, Newcastle i England og Basel i Schweiz. Taxa til Holstebro koster cirka 600 kr.

www.karup-airport.dk

Tog

DSB giver information om togforbindelser rundt i Vestjylland. Esbjerg Station t 70 13 14 15. Se også køreplaner selv på www.dsb.dk. Wildcard-ordningen giver op til 50 % rabat

til de 16-25-årige, men det koster noget at blive tilmeldt. De billige Orange-billetter er for alle, men de skal ofte bestilles i god tid.

Til søs

Thyborøn-Agger Færefart, Ærøvej 9, 7680 Thyborøn. t 96 63 10 33.

Fra Thyborøn kan man tage færgen over Limfjorden til Agger Tange. Afgange hver time. Hurtig overfart.

www.tyboronagger.dk

Fanøtrafikken, Dokvej 5, 6700 Esbjerg. t 70 23 15 15.

For at komme til Fanø tager man færgen fra Esbjerg Færefhavn. Om sommeren går den hvert 20. minut. Hurtig overfart.

www.fanoetrafikken.dk

M/S Emma-Line, Thyborøn Havn, 7680 Thyborøn. t 97 83 27 66.

Med fiskekutter ud til det Gule Rev. Der skal normalt bestilles plads dagen før. Udflugt på flere timer. Ikke helt billigt.

www.emma-line.dk

Bil

Bilen er oplagt til længere ture langs kysten. Afstandene er store og vejret omskifteligt, især om efteråret. På kortere ture kan man med fordel tage cyklen, ikke mindst på Fanø og Rømø der begge er lige til at overskue. Der er gode togforbindelser inde i landet.

F.eks. er togturen fra Ringkøbing til Thyborøn en oplevelse i sig selv.

Færdselskultur

Bilisterne er som regel ganske høflige i Vestjylland. Det kan man godt tage lidt ved lære af. Men selvfølgelig kan der godt blive lidt for proppet ved nogle af strandene i højsæsonen. Og ved høsttid må man bare tage det som en oplevelse, hvis en enorm mejetærsker snegler sig afsted på hovedvejen. Det er trods alt maskiner som den der er afgørende for at der kommer brød på bordet.

Hastigheder

130 km/t på motorveje, 80 km/t på lande- og motortrafikveje uden for byerne, 50 km/t i byområder. Biler med campingvogne må køre 80 km/t på motorveje – og ellers aldrig over 70 km/t.

Det er altid en god idé at holde hastigheden nede i kraftigt regnvejr. Tag også højde for evt. sidevind.

Vejforhold

De fleste store veje i Vestjylland er i ganske god stand. Men de små sideveje ved naturområderne er som regel bare jordveje. Om sommeren kan de være ret tørre og støvede. De fleste grusveje er belagt med større grus end på dem på f.eks. Sjælland. Dumt at køre for hurtigt her.

Parkering

Det er sjældent særlig nemt at finde parkeringspladser midt i de mindre byer, men bare lidt væk fra centrum er der normalt ingen problemer. De fleste strande har flere parkeringspladser i nærheden.

Nogle strande må man endda køre helt ned på med bilen, men pas på tidevandet!

I de fredede naturområder er der kun begrænset kørsel. Følg reglerne for området, ellers kommer skovfogeden hurtigt forbi med en henvisning.

SÅDAN KOMMER DU RUNDT

Bus

Der går ikke tog langs kysten, så her er bus det eneste offentlige transportmiddel. Kontakt Esbjerg Rutebilstation t 75 12 07 99 eller Holstebro Rutebilstation t 97 42 17 88 for yderligere information.

Mellem Esbjerg og Frederikshavn i Nordjylland går der ekspresbus. Kontakt Thinggaard t 98 11 66 00. Mere information: www.ekspresbus.dk

Rejseplanen.dk kan bruges til at finde alle kombinationer af bus og tog mellem 2 byer man måtte ønske at rejse imellem.

Tog

Togbanen syd for Esbjerg kører et par km bag kysten helt ned til Tønder og længere sydpå. Mod vest fører banen til Vejen, Kolding og længere vestpå. Her er blot 3 timer til København - fra Vesterhavet til Øresund. Mod nord kører banen til Skjern, Ringkøbing og Thyborøn eller Holstebro. Altid i en sikker afstand fra de gamle fjorde.

Billetter købt på en DSB-station dækker hele den betalte strækning – også selvom togene på nogle strækninger køres af andre selskaber som Arriva eller Lemvigbanen.

DSB sælger billige Orange-billetter, især hvis man bestiller dem i god tid.

Desuden har DSB en særlig billig Wildcard-ordning for unge mellem 16 og 25 år.

Arriva har en tilsvarende ordning der hedder Wunder Card.

Rejseplanen.dk kan bruges til at finde alle kombinationer af tog mellem 2 byer man måtte ønske at rejse imellem.

DSB t 70 13 14 15. www.dsb.dk

Arriva t 70 27 74 82. www.arrivatog.dk

Lemvigbanen t 97 82 00 19. www.lemvigbanen.dk

Færge

Thyborøn-Agger Færgefart, Ærøvej 9, 7680 Thyborøn. t 96 63 10 33.

Fra Thyborøn kan man tage færgen over Limfjorden til Agger Tange. Afgange hver time.

Hurtig overfart. Kræver ikke reservation.

www.tyboronagger.dk

Fanøtrafikken, Dokvej 5, 6700 Esbjerg. t 70 23 15 15.

For at komme til Fanø tager man færgen fra Esbjerg Færgehavn. Om sommeren går den hvert 20. minut. Hurtig overfart. Kræver ikke reservation.

www.fanoetrafikken.dk

Cykel

Vestjylland udmærker sig med virkelig gode cykelruter langs det meste af kysten. Meget af vejen er man delvist i læ bag digerne, men kun delvist.

Cykelruterne længere inde i landet går som regel forbi vigtige naturområder som f.eks. Skjern Enge øst for Ringkøbing Fjord og Stråsø Plantage sydvest for Holstebro. Både de regionale og de nationale cykelruter er godt afmærket med blå skilte med en hvid cykel.

Det er ikke noget problem at tage cyklen med i toget. Man skal bare ind i cykel- og barnevognskupéen, som regel bagerst eller forrest i toget.

De fleste turistbureauer kan henvise til steder hvor man kan leje cykler.

Skjern Turistservicekontor, Bredgade 55, 6900 Skjern. t 70 22 70 01.

Ringkøbing Turistservicekontor, Torvet 22, 6950 Ringkøbing. t 70 22 70 01.

Sejlbåd

Thyborøn Havn, Tankskibsvej 4, 7680 Thyborøn. t 96 90 03 10.
www.thyboronport.dk

Lemvig Havn, Havnegade 14, 7620 Lemvig. t 97 82 01 06.
www.visitlemvig.dk/havn.htm

Thorsminde Havn, Vesterhavnsvej 1, 6990 Thorsminde. t 97 49 72 44.
www.thorsmindehavn.dk

Hvide Sande Havn, Fossanæsvej 22, 6960 Hvide Sande. t 97 31 16 33.
www.hvidesandehavn.dk

Ringkøbing Havn, Havnepladsen 2, 6950 Ringkøbing. t 97 32 40 59.
Havn inde i den gamle fjord.

Bork Lystbådehavn, Kirkehøjvej 44, 6893 Nørre Bork. t 75 28 02 46.
Lille havn i bunden af den gamle fjord.

Esbjerg Havn, Auktionsgade 30, 6700 Esbjerg. t 75 12 41 44.

Fanø Lystbådehavn, Postvejen 8, 6720 Nordby. t 75 16 31 00.

www.fanoelystbaadehavn.havneportal.dk

Rømø Havn, Skansen 12, 6792 Rømø. t 74 75 52 45.

www.romohavn.dk

Dansk Sejlunion, Idrættens Hus, 2605 Brøndby. t 43 26 21 82

www.sejlsport.dk

For almindelige lystbåde kræver de fleste havne omkring 90 kr. pr. døgn i havnepenge.

SÅDAN KLARER DU DIG

Åbningstider

De fleste specialforretninger har åbent: Åbent mandag-fredag 10-17.30, lørdag 10-14.

Supermarkeder har som regel åbent: Åbent mandag-fredag 9-19, lørdag 9-17.

Banker har åbent: Åbent mandag-fredag 10-16.

I højsæsonen (juli-august) har butikkerne i visse feriebyer som f.eks. Søndervig åbent alle ugens dage 10-19.

HVIS UHELDET ER UDE

Lægevagten

Holstebro og Midtjylland: t 70 11 31 31.

Esbjerg og Sønderjylland: t 70 11 07 07.

Hospitaler

Holstebro Hospital, Lægårdvej 12, 7500 Holstebro. t 99 12 50 00.

Ringkøbing Sygehus, Nørreport 9, 6950 Ringkøbing. t 96 75 40 00.

Esbjerg Sygehus, Finsensgade 35, 6700 Esbjerg. t 79 18 20 00.

Tønder Sygehus, Carstensgade 6, 6270 Tønder. t 73 92 61 00.

Politi

Ved overfald eller tyveri kontaktes den nærmeste politistation.

Lokalstationen Holstebro, Nørreport 1, 7500 Holstebro. t 96 14 14 48.

Lokalstationen Ringkøbing, Kongevejen 16, 6950 Ringkøbing. t 96 14 14 48.

Esbjerg Politigård, Kirkegade 76, 6700 Esbjerg. t 76 11 14 48.

Sønderjyllands Politi Ribe, Tangevej 4, 6760 Ribe. t 76 88 14 48.

Tønder Politi, Nørregade 15, 6270 Tønder. t 73 92 14 48.

LOKALE FORHOLD

Medier

Lokalnyhederne i den nordlige del af vestjylland bliver dækket fint af Dagbladet Holstebro Struer og Dagbladet Ringkøbing Skjern. Den centrale og den sydlige del bliver dækket af JydskeVestkysten. Det kan godt betale sig at følge med i lokalstoffet, ikke kun for at få en idé om hvordan det daglige liv er i Vestjylland, men også for at se hvad der er af aktuelle kulturelle begivenheder i området. Avisernes nyeste artikler findes i uddrag på nettet.

www.dagbladet-holstebro-struer.dk

www.dagbladetringkjern.dk

www.jv.dk

Danmarks Radio står for de lokale radiostationer: P4 Midt & Vest, P4 Esbjerg, P4 Syd. De dækker henholdsvis den nordvestlige del, den centrale del og den sydlige del af Vestjylland. Stationerne kan også findes på nettet.

www.dr.dk/Regioner/Vest

www.dr.dk/Regioner/Esbjerg

www.dr.dk/Regioner/Syd

TV2's regionale TV/Midt-Vest står for den lokale tv-dækning af Vestjylland. Desuden kan der også findes uddrag på nettet.

www.tvmidtvest.dk

ÅRETS GANG

Helligdage:

Udover samtlige søndage og nytårsdag 1. januar, er der et par særlige helligdage.

Påskén indeholder en hel del:

Palmesøndag (Jesus' indtog i Jerusalem) er 1 uge før påskedag.

Skærtorsdag (indstiftelsen af nadveren) er torsdagen før påskedag.

Langfredag (Jesus' korsfæstelse) er fredagen før påskedag.

Påskedag (Jesus' opstandelse) er første søndag efter første fuldmåne efter forårsjævndøgn (mellem 22. marts og 25. april).

Anden påskedag er dagen efter påskedag.

Store bededag er fredagen 3 uger og 5 dage efter påskedag.

Kristi himmelfartsdag er torsdagen 5 uger og 4 dage efter påskedag.

Pinsen indeholder to:

Pinsedag (Helligåndens komme) er søndagen 7 uger efter påskedag.

Anden pinsedag er dagen efter pinsedag.

Julen indeholder to:

Juledag (Jesus' fødsel) er 25. december.

Anden juledag er 26. december.

Grundlovsdag den 5. juni er der flagdag og festdag i anledning af indførelsen af grundloven i 1849. Dagen er hverken helligdag eller officiel nationaldag, men mange mennesker holder en halv fridag i det fri for at høre politikerne tale om demokratiets betydning.

Festivaler:

Søndervig Sandskulpturfestival der starter midt i juni og slutter i slutningen af september.

www.sondervig.dk

Esbjerg Rock Festival byder på 80'er-hits på stribe spillet live af de originale bands.

Festivalen foregår hvert år midt i juni.

www.esbjergrockfestival.dk

Esbjerg Festuge er normalt den 2. uge i august. Det er en åben fest i Esbjerg med gratis udendørs- og indendørskoncerter og andre kulturelle oplevelser. Alt fra jazz, rock, pop på Torvet til kirkekoncert i Vor Frelsers Kirke.

www.esbjergfestuge.dk

Fanø Dragefestival er en international dragefestival af dimensioner ved kysten, typisk mellem den 19. og 21. juni.

www.kitefliersmeetingfanoe.de

Tønderfestivalen foregår sidste weekend i august. Det er en international festival inden for folkemusik og blues.

www.tf.dk

HVOR VIL DU BO?

Der er flere hoteller i de større byer i Vestjylland. Desuden er der i feriebyerne ved kysten gode muligheder for at leje værelser privat til en god pris. Men i højsæsonen juli-august er det altid en god idé at bestille i god tid. Selv uden for feriesæsonerne skal man i en by som Esbjerg ikke regne med at der altid er plads. Her kan internationale festivaler eller konferencer hurtigt fylde byens mange hoteller.

Priserne er som regel rimelige – og kan ikke diskuteres. Det er ikke normalt at give drikkepenge på et hotel. Men man kan godt efterlade et par mønter på værelset til rengøringskone.

Overnatning

Turistgruppen Vestjylland har udviklet et udmærket website med bl.a. oversigter over overnatningsmuligheder i regionen. Her ses både hoteller, værelser, vandrerhjem, feriehus, campingpladser og naturlejrpladser. Gå ind på websitet og klik på hovedområdet 'Overnatning,' herunder findes de forskellige underområder:

www.tgv.dk

Skov- og Naturstyrelsen er ved at udvikle et website med interaktive naturkort over hele Danmark. Her kan alle naturlejrpladserne ses. Husk at de større af dem skal bestilles i forvejen:

www.friluftskortet.dk

HVOR VIL DU SPISE?

Generelt er der gode muligheder for at spise godt i Vestjylland. Det skyldes ikke kun den lette adgang til havets frugter, men også de krævende turister. Typisk ligger de gode restauranter centralt i byerne, ofte på sidegaderne til gågaden eller torvet. De gamle kroer ligger tit tæt på naturen og maden er ofte et besøg værd i sig selv.

Reservation

Om aftenen er det altid en god idé at reservere bord i god tid, hvis man vil være sikker på at få plads på byens bedste restaurant. I mindre områder som f.eks. Fanø og Rømø er det en absolut nødvendighed at reservere. Her er næsten altid fyldt op på de bedste steder i højsæsonen. Og uden for sæsonen er mange af stederne til gengæld lukket, så situationen er i praksis den samme. Det er nemmere at finde plads til frokost.

Drikkepenge

Tjenerne får en relativ høj løn, så det er ikke nødvendigt at give drikkepenge – med mindre man vil gøre et godt indtryk. I håbet om at få en endnu bedre behandling næste gang, kan man give 5-10% ekstra.

Alkoholtraditioner

Der bliver drukket en del i Vestjylland, både af de lokale og de besøgende. Det bliver normalt ikke opfattet som et problem. Folk regner med at man selv kan styre det. Men det er selvfølgelig ikke passende at drikke sig rigtig fuld på en fin restaurant. I sommerferien drikker mange folk også øl i løbet af dagen, men det er en god idé også at drikke vand for at kunne klare varmen.

Fødevarebutikker

Supermarkederne er til forveksling lige så dyre som i resten af landet, hvis ikke lidt dyrere langs kysten. Noget af det specielle ved Vestkysten er de relativt mange fiskebutikker med vidt forskellige, friske fisk. Desværre er de heller ikke helt billige. Det er stadigvæk et spørgsmål om udbud og efterspørgsel, og fiskekvoterne gør det jo heller ikke nemmere.

Gårdbutikker

Længere inde i landet kan man være heldig at finde en rigtig gårdbutik. Her fås som minimum friske æg og grøntsager. Helt friske kartofler kan være et festmåltid i sig selv! De større gårdbutikker har alt lige fra hjemmelavet brød til virkelig godt oksekød, lammekød, ænder og gæs. De fleste specialiserer sig i økologisk produktion. Et godt eksempel er Serup Landbrug øst for Ringkøbing. De har lidt af hvert, og økologi er for dem en selvfølge.

Brejninggårdsvej 15, 6971 Spjald. t 24 42 22 47. www.seruplandbrug.dk

Her er en oversigt over gårdbutikker i hele landet:

www.ecoweb.dk/gaardbutik

Shopping

Der er mange gode steder at shoppe i Vestjylland, ikke mindst i de gamle handelsbyer Holstebro og Ringkøbing. Esbjerg har også meget at byde på med en af landets længste gågader. Landets ældste by, Ribe er ren hygge med masser af butikker i de gamle gader.

En speciel ting for regionen er ravsmykker. Det er en tradition der stammer helt tilbage fra Vikingetiden, dengang rav var ”Norden guld.” Traditionen er bestemt ikke glemt, og i bl.a. Ribe findes der flere flotte butikker at vælge imellem.

Markeder

Der er mulighed for at besøge flere specielle markeder i løbet af sommerhalvåret, men man er nødt til selv at holde sig orienteret om de præcise tidspunkter for de forskellige steder:

Hvide Sande Kræmmermarked

Troldbjergvej 4, 6960 Hvide Sande. t 21 24 01 57.

Åbent Fredag-søndag, uge 13-42.

Kræmmermarked i Esbjerg

Torvet 18, 6700 Esbjerg.

Åbent Hver 3. mandag juni-september.

Torvedage i Ribe

Skibbroen, 6760 Ribe. t 75 42 45 80.

Åbent Udvalgte dage i sommerperioden.

www.ribehandel.dk

Vikingemarked

Et af Nordeuropas største vikingemarkeder! Én gang om året folder flere hundrede vikinger sig ud inden for håndværk, rideopvisninger og sang og dans.

Lustrupvej 4, 6760 Ribe. t 75 41 16 11.

Åbent Første weekend i maj.

www.ribevikingecenter.dk

Gammeldags Gågademarked

Torvet 1, 6270 Tønder. t 74 72 12 20.

www.tonderhandel.dk

Sådan handler man

I Vestjylland kan der altid pruttes om prisen! Især på et marked. Helt nemt er det nu ikke, men øvelse gør mester.

OM AFTENEN OG NATTEN

Om sommeren er der tit en festlig stemningen i byerne ved kysten, især i højsæsonen juli og august. Her er der i de større byer gang i gaden torsdag, fredag og lørdag efter kl. 22 til den lyse morgen. Barer og værtshuse i byer som Ringkøbing, Ribe og nogle af de større feriebyer har meget at byde på. I weekenden er der tit live musik. Esbjerg er selv sagt festernes hovedby ved Vesterhavet. Her er der gode muligheder for en god nat i byen det meste af året, især fredag og lørdag.